Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

LODZER FOLKSBLAT | פרייז 35 גראשען | היינט 16 זייטען.

לאדזשער פאלקסבלאט

אומפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 21 | Łódź, Piątek 24 stycznia 1930 | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג כד טבת תר״צ | Nr 21

Adres Redakcji i Administracji Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71 | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטריקאווער 21. טעל. 224-71

די דירעקציע פון

לאדזער דעפאזיטען-באנק (פיעטריקאווער 5)

מאכט בעקאנט, אז די באנק בעהמט-אז אהז איבערזייס

וועקסלען אויף דיסקאנטא, ערטיילט הלוואות אויף סחורות

און ווערט-פאפירען, ערלעדיגט דעוויזען-אפעראציעס, אינקאסא

און אלע אנדערע באנק-אפעראציעס

בעקאנטמאכונג.

— דער — פעראיין „עזרת אחים" אין לאדז זאוואדזקא 28

מאכט בעקאנט זיינע מיטגלידער, אז לויט'ן בעשלוס פון דער לעצטער פערוואלטונגס-זיצונג קענען אלע מיטגלידער מיט זייערע פאמיליעס

געניסען פון מעדיצינישער הילף

פון זונטאג, דעם 26. יאנואר ד. י.

אויף בעזוכען ביים דאקטאר, ווי אויך צו בעקומען דאקטוירים אהיים געשיקט.

דער פעראיינס-סעקרעטאריאט איז טעטיג טעגליך פון 5 א זייגער נאכמיטאג.

די פערוואלטונג.

מעלדונג.

דער וואהל קאמיטעט, וואס איז צוזאמענגעשטעלט געווארען אויף דער יעהרליכער גענעראל-פערזאמלונג דעם 19/1 ד. י. ביי דער גמילות-חסדים-קאסע ביים גרינעם מארק 7, מעלדעט, אז זונטאג, ד. 26/1, פינקטליך 7 אווענד קומט פאר די פארזעצונג פון דער יעהרליכער גענעראל-פערזאמלונג אין אונזער אייגענעם לאקאל.

פון היימערליפענד ן טאג-ארדנונג, ווי צח. אנד.: 1) בעשטעטיגען דעם ביודזשעט אויף 1930 יאהר, 2) וואהל פון א פערוואלטונג מיט קאנדידאטען און א רעוויזיאנס-קאמיסיע, 3) פרייע פארשלאגען. גלייכצייטיג ווערען געבעטען די מיטגלידער אריינצוטראגען וואהל-ליסטעס אין פעראיינס-קאנצעלאריע, ביז זונטאג, דעם 26/1 ד. י. ביז 12 א זייגער. יעדע ליסטע דארף זיין פערזעהן מיט 33 אונטערשריפטען פון אונזערע מיטגלידער.

מיט דרך ארץ דער וואהל-קאמיטעט

ביי דער „גמילות חסדים"-קאסע ביים גרינעם מארק 7

3841

דאנקזאגונג.

דעם ה' משה מענדל קוראק, ושעראמסקיעגא 9

פאר זיין ברייטגיביגע שפענדע פון פערשידענע געגענשטענדען פאר אונזער נייעם לאקאל, דריקען מיר דערמיט אויס אונזער הערצליכען דאנק.

די פערוואלטונג

פון פעראיין „עזרת אחים"

אין לאדז, זאוואדזקא 28.

3850

אונזער געעהרטען פערוואלטונגס מיטגליד ה' שלמה בערלינסקי צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער שוועסטער

נ.ע. יהודית

דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

זייט געטרייסט! די פערוואלטונג

פון פעראיין „עזרת אחים", לאדז, זאוואדזקא 28

אוניברסיטה עממית

ע״י ההסתדרות הציונית בלודז.

מחר, בשבת, בשעה 6 בערב, באולם ההסתדרות הציונית (צגלנינה 4)

הרצאה עברית

על הנושא: „קורות היהודים" (הרצאה 5)

המרצה: ד״ר י. .. רנקל.

הכניסה חנם!

א גרייטע פרנסה

איבערצוגעבען צוליב אבריזע

א געשעפט

מיט איינגעפיהרטע קונדשאפט.

צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער געעהרטען פרעזעס ה'

שלמה בערלינסקי

צוליבן טויט פון זיין אונפערגעסליכער שוועסטער

נ.ע. יהודית

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון יודישען לעבעדיגען געפליגעל-הענדלער-פעראיין אין לאדז.

די געברידער האמערמעש

צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכער

מוטער נ״ע

דריקען אויס דעם טיפסטען ביילייד

בנימין פאקסאר און פרוי.

זייט געטרייסט!

צוויי צימערען — מיט א בעזונדערן איינגאנג —

מעגליך גלייך פון די טרעפען) אלס טוב-לאקאטאר ווערט זאפארט געזוכט. אפערטען אונטער „D".

חברה „הדרת בחורים"

לאדז, ווסכאדניא 22.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז דינסטאג, פרשת בשלח י״א לח' שבט (9/2) קומט פאר אין זאל „קאלאסעאום", וואכאדניע 53

א חנוך הספר-תורה-פייערונג

צו וועלכע אלע סימפאטיקער און די אלע, וואס איז ביי זיי טייער די מצות תורה, ווערען געבעטען צאהלרייך צו בעטייליגען אין דער דאזיגער חגיגה.

הועד של חברת „הדרת בחורים".

לאדזער יודישער פליישער-פעראיין פעטריקאווער 24

זונטאג, דעם 26 יאנואר 1930, פונקט 6 א זייגער אווענד, קומט פאר אין פעראיינס לאקאל

אאלגעמיינע פערזאמלונג

וועגען זעהר וויכטיגע ענינים.

צוליב דער וויכטיגקייט פון טאג-ארדנונג ווערען געבעטען צו קומען אלע פליישער אזוי מיטגלידער ווי נישט-מיטגלידער.

גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט דאס עס איז בעשטעטיגט געווארען א נייער פרייז אויף פלייש. צעגניקעס גיט ארויס דער פעראיין אין די ביורא שעה'ן, ווער עס וועט נישט האבען קיין צעגניק פון פעראיין דעם דראהט א גרויסע שטראף. די פערוואלטונג.

8-טונג, פריזיער-מייסטער!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז זונטאג, דעם 26 ד. ח. 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר

אן אויסערארדענטליכע פערזאמלונג

אויף וועלכער עס וועלען בעהאנדעלט ווערען זעהר וויכטיגע פאך-אנגעלעגענהייטען, דעריבער איז אייער אנוועזענהייט אונבעדינגט נויטיג, אויך נישט מיטגלידער ווערען דרינגענד אויפגעפאדערט אין אייגענעם אינטערעס צו קומען זיך רעגיסטרירען.

בעמערקונג: גלייכצייטיג האבען מיר דעם כבוד בעקאנט צו מאכען, אז אין אונזער אייגענעם לאקאל איז ערעפענט א פערקויף פון וועמליכע פריזיער, מאניקור-צודעהער ווי אינסטרומענטען און קאסמעטישע ארטיקלען צו אויסערסט בילינע פרייזען. דאס ביורא און פערקויף איז טעטיג יעדען טאג פון 10 א זייגער פריה.

מיט אכטונג די פערוואלטונג פון פריזיער-צעך אין לאדז פיעטריקאווער 85.

עטליכע קאמפלעטען נייע

האלץ-שריפט

אין פערשידענע גרויסען, פרייזווירדיג צו פערקויפען.

צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג.

2018

בעקאנטמאכונג!
חברים פון צענטראלען ראד-פערקעהר-פעראיין איז לאדז

מיר מעלדען אלע מיטגלידער פון צענטראלען ראד-פערקעהר פעראיין אין לאדז, אז מיר האבען זיך איבערגעצויגען אין אונזער אייגענעם לאקאל

43 ווסכאדניא 43

גלייכצייטיג רופען מיר אלגעמיינע פערזאמלונגען

פרייטאג, דעם 24 יאנואר, 6 א זייגער אין אווענט
זונטאג „ 26 „ 3 „ נאכמיטאג.

טאג-ארדנונג: 1) טעטיגקייטס-בעריכט, 2) און וואס האבען מיר ווייטער צו טון.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

מזל-טוב

אייך ליבע פריינד

לאה'טשע רינדהארץ
און דוד אבראמענט

צו אייער חתונה און מיר ווינשן א גליקליך צופרידען צוזאמענלעבען.

יוסטין קאלמוס, רעגינא ראזענבלום,
סאלא שווארץ, פייוועל שייבאוויטש,
פנחס ווישעגראד, מאריק שווארצבערג,
מאניא שעראצקא, משה שייבאוויטש,
יוסף שייבאוויטש, בער פולאווער,
לובא ראפאפארט, הערשל בלאכמאן,
מאקס בארנשטיין, יצחק גליקסמאן.

Z intencji zaślubin ukochanej siostry mojej

p. **Sali Kroterówny**

z panem

Mieczysławem Nusbaumem

życzę wiele szczęścia i świetnej przyszłości

Rózia i Tadek Chrystowski.

Z intencji zaślubin brata mego

p. **Mieczysława Nusbauma**

z p. **Salą Kroterówną**

życzą szczęścia i różowej przyszłości

Natan Nusbaum

3877 z Żoną.

Z intencji zaślubin siostry i koleżanki naszej

p. **Sali Kroterówny**

z panem

Mieczysławem Nusbaumem

składamy najserdeczniejsze życzenia

Edzia, Rózia Blimbaumówna,
Hela Goldsztajnówna.

Szanownemu koledze p.

Mieczysławowi Nusbaumowi

z intencji Jego zaślubin

z p. **Salą Kroterówną**

składają najserdeczniejsze życzenia

Beniek Nudel,
Leon Działoszycki,
Maks Nugel.

Z intencji zaślubin koleżanki

p. **Sali Kroterówny**

z panem

Mieczysławem Nusbaumem

życzą wiele szczęścia na nowej drodze życia

Motek Goldberg z Żoną.

צו דער פערלאבונג פון
פ-ל. פעלא גרינבוים
מיט ה' שמחה סויפער
גראטולירען הערצליך און ווינשען פיל
גליק די עלטערן, מחותנים, קרובים און
קווינקעס. 13885
עק בה גאדבלים און פאמליע.

מזל טוב דיר
פעלא גרינבוים
צו דיין פערלאבונג
מיט ה' שמחה סויפער
מיר ווינשען אייך א גליקליכע צוקונפט
און א גליקליך לעבען.
דיין שוועסטער און שוואגער
חיים, חוה בלומשטיין

עווא צענדער
ישראל ווינשטיין
פערלאבט.
אין יאנואר 1930.

צו דער פערלאבונג פון פרל.
עווא צענדער
מיט ה' ## ישראל ווינשטיין
ווינשען א הארציגען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
אייזיק לייב קלאר און פרוי
פריידע זעלדע, אלגא,
העלא און פעלא צענדער.

פראניא הארטמאן
יאקוב קאטעק
פערלאבט
אין יאנואר 1930

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען
זוהן און ברודער
ה' יאקוב קאטעק
מיט פרל. פראניא הארטמאן
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
פאטער און געשוויסטער קאטעק

אונזער חשוב'ן פריינד
ה' יאקוב קאטעק
צו זיין פערלאבונג מיט פרל.
פראניא הארטמאן
ווינשען מיר פיל גליק און צוויגעס
צופרידענהייט
די מיטארבייטער פון דער צוקערניע מ. קאטעק
שמואל זירעמאן
משה ביעלאווסקי

צו דער פערלאבונג פון אונזער
ליבען פריינד
ה' יאקוב קאטעק
מיט פרל. פראניא הארטמאן
ווינשען מיר אלעס גוטס און א גליק-
ליכע צוקונפט.
שמואל ברון און פרוי

TEATR MIEJSKI w ŁODZI, Cegielniana № 63

Dyrekcja KAROL ADWENTOWICZ.

W SOBOTĘ, dnia 25 stycznia, o godz. 8.30 wiecz.

RZEŹ (SZHITE)

Sztuka w 4 aktach J. Gordina

udział biorą: Marja Dąbrowska, Hilda Skrzydłowska, Helena Krzywicka, Felicja Korzelska, Józef Winawer, Kazimierz Kijowski, Michał Znicz, Zygmunt Rzęski, Jacek Woszczerowicz.

Przekład i adaptacja sceniczna **Jan Zandmer.**

Reżyser **Jerzy Chodecki,** Dekoracje **Konstanty Mackiewicz**

Chóry i orkiestra pod kierunkiem **Zygmunta Białostockiego.**

Z okazji zaręczyn bratanki naszej

p. **Lili Senkof**

z p. **Mieczysławem Bernheimem**

życzą wiele szczęścia i różowej przyszłości

Rodzina Zentkowskich

Z intencji zaręczyn bratanki naszej

p. **Lili Senkof**

z p. **Mieczysławem Bernheimem**

życzą wiele szczęścia i świetnej przyszłości.

Rodzina Koniarskich i Babcia.

צו דער פערלאבונג פון פרייליין
לאלא סענקאף
מיט ה' מעטשיסלאוו בערנהיים
ווינשען מיר, אז זייער לעבענס וועג
זאל מיט בלומען בעשטרייט זיין.
יוסף שערמאן
13885 און פאמיליע.

Łódzki Bank Depozytowy
S. A.

לאדזער
דעפאזיטען-באנק
אקצ. געז.
לאדז, פיעטריקאווער 5

נעהמט אן פערצינזטע פקדונות (וקלאדען)
אויף ביכלעך אין זלאטעס און אין פרעמ-
דע וואלוטען פון 10 זלאטעס אן.

דאס אויסצאהלען קומט פאר אויפ'ן ערש-
טען פערלאנג ביים פארשטעלען
דאס פקדונות-ביכעל.

Łódź, Piotrkowska 5

אנ'ארט
צו שלאפן
פאר א ארענטליכען יונג-
געזמאן, איז אבצוגעבען.
צו ערפאהרען
פיעטריקאווער 33
אין 2. הויף, פארטער.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון די בעזיצער
פון עלעקטרישען שטראם (אגראניטשניקעס).

די דירעקציע פון דער לאדזער עלעקטראווניע, האט ערלויבט za I — P/Wa
דעם פערבאנד פון די קריגס-אינוואלידען אין לאדז, שענקעוויטשא 3/5, צו 18.I 1930 r.
עפענען אין אונזער שטאט

פערמיטלונגס-ביוראס
איינצוקאסירען די רעכנונגען פאר'ן עלעקטר. שטראם (אגראניטשניקעס).

דער פערבאנד פון די קריגס-אינוואלידען אין לאדז, ווענדעט זיך דעריבער צו דער לאדזער בע-
פעלקערונג איינצוצאהלען די געלדער פאר'ן עלעקטרישען שטראם (אגראניטשניקעס) 1/4 יעהריגע רעכ-
נונגען דורך די פערמיטלונגס-ביוראס פון פערבאנד וועלכע וועלען די נאהנטסטע טאג ער-
עפענט ווערען. ס'איז צו האפען דאס די לאדזער בעפעלקערונג וועט גערן נאכקומען דעם פערלאנג פון דעם
פערבאנד פון די קריגס-אינוואלידען און גערן זיך בעהעלפען מיט דער פערמיטלונג פון די ביוראס און אזוי
א נאך געבען די מעגליכקייט דעם פערבאנד פון די קריגס אינוואלידען צו שאפען ארבייטס מעגליכקייטען פאר
איהרע מיטגלידער, און די בעזיצער פון די רעכנונגען פון עלעקטרישע אגראניטשניקעס, וועלען אויך קודם
כל שפארען צייט, שנעל און פינקטליך ערלעדיגט ווערען. פון יעדער רעכנונג ווערט צוגערעכענט
נאר 25 גראשען. די אדרעסען פון די ביוראס זענען פאלגענדע:

ל. קרעל ביער שענק לאנעיוויניצקא 7	א. זשעפקאוויטש, באלוטער-מארק 4	ה. הערשקאפף מלעט. זשוואדזקא 46
י. שעפנער „ זשווישא 9	מ. אייזענבאך פריכטען זגערזשער 50	פ. מאכטשארעק „ ציגעל-גאס 14
ל. קרעל „ „ זשגאוווסקא 51	פעסשטיין „ פאלודניאווא 1	י. לוסטיג „ „ 75
י. איצקאוויטש „ וואלבארסקא 19	ל. פינקעלשטיין „ וואלטשאנסקא 154	ח. יוזעפאוויטש לוטאמירסקא 40
ר. קרוק „ „ אגראדאווא 3	ש. שאנצער צוקערניע לוטאמירסקא 3	י. ראזענפעלד נאפיורקאווסקא 45
מ ווינטער טאבאק געשאפט	י. מאליניעצקי „ מלינארסקא 11	מ. ראזענפעלד אלעקסאנדראווסקא 45
בושעזשינער 31	א. באהאריער „ ווסכאדניא 33	ד. יאקובאוויטש, זשאביא 15 B
א. יאקובאוויטש קאלאניאל-געשעפט	ס. גורא „ זגערזשער 55	ש. לאכמאן מעכאניק פאדזשעטשנא 9
בושעזשינער 61	רייכענבערג „ קאנסטאנטינער 16	לוקין, אלעי 1-מער 32
ד. לוסטיג קאל. געש. „ 21	מ. אייזענבאך געש. ציגעל-גאס 53	ביורא פון אינוואלידן, שענקעוויטש 3/5
א בארנשטיין „ פראנציסקאנער 40	ש. זאקס מלעטש. נארוטאוויטשא 22	ביטשריפט ביורא אלעקסאנדריסקא 16

די פערוואלטונג פון אינוואלידען, אלמנות און יתומים-פעראיין
אין לאדז און לאדזער וואיעוואודזטווע, שענקעוויטשא 3/5.

אנאנסן
אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג!

דעבאטע וועגען לאדזער קראנקען-קאסע

מיניסטער פריסטאר ווארפט פאר מיסברויכען דער פערוואלטונג פון דער לאדזער קראנקען-קאסע. — דעפוטאט זשולאווסקי מאכט פארווארפען דעם מיניסטער. — מיניסטער פריסטאר פערענטפערט דעם דר. באגוסלאווסקי

וואַרשאַ, 23. (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט) אויף דער זיצונג פון דער ביודזשעט קאמיסיע ביים בעראטהען דעם ביודזשעט פון ארבייטס-מיניסטעריום, האט גענומען א ווארט מיניסטער פריסטאר, וועלכער האט געענטפערט אויף די פארווארפען פון דעפ. זשולאווסקי, אז דאס ארבייטס מיניסטעריום פירט שארפע די קראנקען-קאסעס מיט דער סאנאציע פאליטיק.

דער מיניסטער פריסטאר האט אין א לענגערער רעדע זיך אפגעשטעלט אויף דער טעטיגקייט פון די קראנקען-קאסעס, איידער מען האט אהין אריינגעזעצט די קאמיסארען. דער מיניסטער האט זיך אויך אפגעשטעלט אויף דער לאדזער קראנקען-קאסע און געזאגט, אז אין לאדז האט די קראנקען-קאסע געמאכט מיסברויכען און רעכענט אויס א צעטעל פון מיסברויכען. ווי למשל, אז ביים אננעמען בעאמטע האבען געשפילט א ראלע פערזענליכע מאמענטען, מיטגלידער פון דער פערוואלטונג פלעגען פאהרען קיין אויסלאנד און דארט געמאכט גרויסע הוצאות אויפ'ן חשבון פון דער קאסע; מיטגלידער פון דער פערוואלטונג האבען געשיקט זייערע קינדער אין די היילקאלאניעס פון דער קראנקען-קאסע; עס זענען אויסגעגעבען געווארען 2 מיליאן זל. מער ווי מען האט געדארפט ביים אויסבויען א הויז אויף שפיטאל-צוועקען און אז די דאקטוירים האבען זיך נישט פערנומען מיט זייערע ענינים.

די הויפט-סיבה איז אבער, וואס מען האט איז דער לאדזער קראנקען-קאסע געטריבען פארטיי-פאליטיק.

דעפ. זשולאווסקי וואנדערט זיך איבער די אויספיהרונגען פון מיניסטער און ווייזט אן, אז די לאדזער קראנקען-קאסע פלעגט דינען אלס מוסטער. איצט האט מען אהין אריינגעזעצט א קאמיסאר, וואס נעמט הויכע שכירות, וואס ועלבע איז אלע אנדערע קאסעס.

ווייטער ווייזט אן דעפ. זשולאווסקי, אז אין א קראנקען-קאסע האט מען בעשטימט פאר א הויפט-דאקטאר א פענסיע פון 4 טויזענד זל. א חודש און ווי עס שטעלט זיך ארויס, איז דער זעלבער דאקטאר א שוואגער פון מיניסטער.

דעפ. זשולאווסקי דערצעהלט אויך וועגען ד״ר באגוסלאווסקי, וועלכער איז געווען אין אמעריקא קאלטשאקס א פארשטעהער און גלייכצייטיג געווען אין קאנטאקט מיט די קאמוניסטען און נאך קאלטשאקס מפלה, האט ער בעשווינדעלט א רעגטיכט און איז פון דארט ענטלאפען. דאס אלץ האט איהם נישט געשטערט צו ווערען בעשטימט אלס בירגער-מייסטער אין רודא-פאביאניץ.

מיניסטער פריסטאר האט אין זיין ענטפער געזאגט, אז ד״ר באגוסלאווסקי איז אן אלטער דאקטאר און אז ער קאן איהם נישט אלס אזעלכען ווי דעפ. זשולאווסקי האט אנגעוויזען, להיפך, ער קאן איהם אלס אן אידעאליסטישען מענשען.

שבת — א זיצונג פון סיים

וואַרשאַ, 23. (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט) אויף דער שבתדיגער זיצונג פון סיים, וועט בעהאנדעלט ווערען די פראגע וועגען א נייע עמיסיע פון דער האלארובקע און וועגען אונטערהערען די טעלעפאן-געשפרעכען.

בעפרייט אראבישע מערדער

ירושלים, 23. (יט״א) עס איז סערעפענטליכט געווארען דער אורטייל אין פראצעס פון די אראבער, וועלכע האבען דערמארדעט די יודישע פאמיליע מאקלים אין מוצא.

די בעשולדיגטע זענען בעפרייט געווארען. די אנהענגער פון די בעפרייטע אראבער, האבען געמאכט אין געריכט אוואציעס.

קלאנגען, אז לוק זאל נישט צוריקקומען אויף זיין אמט

ירושלים, 23. (יט״א טעלעגראפיש) אין תל אביב האט אנגעהויבען דערשיינען א נייע צייטונג „הזמן“, וועלכע האט געבראכט א ידיעה פון לאנדאן, אז לוק וועט מעהר נישט צוריקקומען אויף זיין אמט.

לאנדאן, 23. (יט״א טעלעגראפיש) דער יט״א קארעספאנדענט דערוויסט זיך פון די קרייזען פון קאלאניאל-אמט, אז די ידיעה פון „הזמן“ איז נישט בעגרינדעט.

א פאליציי-וואך אין יודישען קווארטאל אין חיפה

ירושלים, 23. (יט״א טעלעגראפיש) צוליב דעם, וואס אין די לעצטע טעג זענען אין חיפה אין יודישען קווארטאל אויפגעריסען געווארען 2 באמבעס, האט זיך א יודישע דעלעגאציע געווענדעט צום קאמיסאר פונ׳ם דרום-דיסטריקט און א״י, אז אין יודישען קווארטאל אין חיפה זאל ווערען אויפגעשטעלט א פאליציי-וואך. בעת די לעצטע געשעהענישען איז אזא וואך געווען און שפעטער אראפגענומען געווארען.

אנפאל פון אן „אראבישער רויבער-באנדע

ירושלים, 23. (יט״א טעלעגראפיש) אויף דער סיריש-פאלעסטינישער גרעניץ איז אן אראבישע רויבער-באנדע בעפאלען אן אראבישען דארף קייפא. בעת דעם צואמענשטויס איז 1 אראבער דערהרגעט געווארען און 2 פערוואונדעט.

די פעלקער-ליגע און די כותל מערבי פראגע

לאנדאן, 23. (יט״א טעלעגראפיש) דער קארעספאנדענט פון יט״א דערוויסט זיך פון אפיציעלע קרייזען, אז מ׳דארף זיך נישט ריכטען דאס די אינטערנאציאנאלע קאמיסיע פון פעלקער-בונד וואס דארף אויספארשען דעם ענין כותל-מערבי זאל בעשטימט ווערען שוין די וואך.

דער ענגלישער פערטרעטער פון פעלקער-בונד האט זיך געווענדעט נאך אינסטרוקציעס.

שווערע לאגע פון בירדס עקספעדיציע

ניו-יארק, 23. (א. ט. א.) בירדס עקספעדיציע געפינט זיך אין א שווערער לאגע. ס׳איז נישט אויסגעשלאסען, אז די עקספעדיציע וועט מוזען פערבלייבען א גאנצען יאהר אין איהר הויפט-קווארטיר אין קליין-אמעריקא. דאס קריגס-שיף „שטאט ניו-יארק“ האט ערשט דערגרייכט דעם ראנד פון פאק אייז אבער דער צושטאנד פונ׳ם אייז איז אזא, אז די שיף האט נישט געקענט זיך דורכברעכען צו קליין-אמעריקא. די לייטונג פון דער עקספעדיציע האט אויפגעפאדערט די רעגירונג, אז זי זאל אין פערשטענדיגונג מיט נארוועגיע בעאויפטראגען די פישער און ראַנגער, וואס כאפען וואלפישען, אז זיי זאלען זיך דורכקלייבען אויף קליין אמעריקא און צוריקנעמען פון דארט די גאנצע עקספעדיציע.

א גרויסע פאסט-אפערע אין פאריז

פאריז, 23. (א. ט. א.) ווי סיווערט נעמעלדעט האט די פאריזער פאליציי ארעסטירט 2 30 יעהריגע פאסט אנגעשטעלטע, וואס האבען אין פערלויף פון 3 יאהר סיסטעמאטיש בעגנבעט די ווערט-פאקעטען, וואס זענען געווען בעשטימט פאר אויסלאנד. נאכדעם ווי די גנבים פלעגען ארויסנעמען פון די פאקעטען דעם גאנצען אדער טייל-ווייזען אינהאלט פון די ווערט-זאכען (באנקנאטען, איידעלשטיינער א. אנד. טייערע חפצים) פלעגען זיי די פאקעטען אפשיקען ווייטער. די פאקעטען פלעגען אזוי געשיקט געעפענט ווערען, אז די גנבה פלעגט ערשט קענען פעסטגעשטעלט ווערען, ווען דער אפנעמער פלעגט דערהאלטען די זענדונג. די בעאמטע האבען אזוי ארום בעגנבעט אויף צוויי מיליאן פאַ ענטעס.

פוגרומים בעפאלען א יודישען הויזירער

דאנציג, 23. (יט״א טעלעגראפיש) אין דער וואלטאט פון דער אנטיסעמיטישער אגיטאציע וואס ווערט געפיהרט דורך „ראוואי“ אין גדיניא, זענען פויערען בעפאלען 3 יודישע הויזירער און זיי צושלאגען פערניכטעט זייערע סחורה.

האלסמאן איז געגען, א בקשה וועגען בעגנעדיגען

וויען, 23. (יט״א טעלעגראפיש) בעת׳ן לעזען דעם אורטייל נעגען האלסמאנען, איז געקומען צו שטורמישע סצענעס מצד פובליקום, וועלכע האבען גענומען, אז מען האט האלסמאנען אומשולדיג פערארטיילט.

האלסמאן האט דעם אורטייל אויפגענומען רוהיג.

דער אדוואקאט האט גבעה זיך צו ווענדען וועגען בעגנעדיגונג. האלסמאן איז אבער געגען דעם.

א בונט צווישען פערמשפטע אויף קאטארגע

פאריז, 23. (ספ. טעל.) „עקא דע פאריז“ דערוויסט זיך, אז אויפ׳ן פראנצויזישען דאמפער, וועלכער פיהרט פערמשפטע אויף קאטארגע, איז אויסגעבראכען א בונט. די פערמשפטע האבען זיך געווארפען אויף איינעם פון די וועכטער און האבען איהם געוואלט דערשטיקען, ס׳איז פארגעקומען א שטארקער קאמף, בעת וועלכען 3 ארעסטאנטען זענען דערהרגעט געווארען.

ארום דער יודישער אגענץ

לאנדאן, 23. (יט״א טעלעגראפיש) די נאהענסטע סעסיע פון דער ארמיניסטראטיווע קאמיסיע פון דער יודישער אגענץ וועט פארקומען אין לאנדאן דעם 18. מערץ.

פאר דער סעסיע וועט פארקומען א זיצונג פון ציוניסטישען אקציאנס-קאמיטעט.

Roszek i Mydło
Regera
najlepsze!

פראצעס פון 270 בעשולדיגטע

רוים, 23. (ספ. טעל.) אין פאלערמא האט זיך פערענדיגט דער גרויסער פראצעס נעגען די מיטגלידער פון דער געהיימער געזעלשאפט „די סיצילישע מאפיע“, אויף דער בעשולדיגונגס-באנק זענען געזעסען 270 פערזאן. דער בעשולדיגונגס-אקט ווארפט פאר די מיטגלידער פון דער „מאפיע“ פיל מארדען, אנפאלען, אויספרעסונגען, רויבעריען א. א. וו. דער פראצעס האט געדויערט 3 חדשים, 170 בעשולדיגטע זענען פערמשפט געווארען אויף טורמע פון 2 ביז 11 יאהר, 3 זענען געשטארבען בעת דער אויספארשונג.

די ענטוואפנונגס-פארשלאגען אויף דער לאנדאנער קאנפערענץ

לאנדאן, 23. (ספ. טעל.) צוליב די שטארקע מיינונגס-פערשידענהייטען צווישען די אנטיילנעהמער פון דער לאנדאנער קאנפערענץ האבען אלע מלוכות אויף דער היינטיגער זיצונג פארגעשטעלט זייערע ענטוואפנונגס-פראיעקטען אין אלגעמיינע שטריכען אהן שום איינצעלהייטען. די הויפט-פארבערהאלטען האט פראנקרייך, אויך אמעריקא איז נישט איינינג מיט די איבריגע אנטיילנעהמער פון דער קאנפערענץ.

דזשומא-עפידעמיע

לאנדאן, 23. (ספ. טעל.) אין דער רעפובליק האנדוראס, נעבען העלבראס איז אויסגעבראכען דזשומא עפידעמיע. ביז איצט זענען נאטירט געווארען 33 פאלען, די קראנקהייט פערשפרייט זיך זעהר שנעל, ביז איצט זענען שוין געשטארבען 20 פערזאן.

א שרעקליכע אויטאבוס-קאטאסטראפע

9 קינדער דערהרג׳עט געווארען

לאנדאן, 23. (ספ. טעל.) אין קליוולענד איז פארגעקומען א קאטאסטראפע מיט אן אויטאבוס, וועלכער האט געפיהרט 23 קינדער פון דער שולע. אויפ׳ן אויטאבוס איז ארויפגעפאהרען דער שנעל-צוג טשיקאגא-ניו-יארק. 9 קינדער און דער שאפער זענען דערהרגעט געווארען.

גרויסע באהן-קאטאסטראפע

פאריז, 23. (אטע) פון מאדריד מעלדעט מען, אז אויף דער באהן-ליניע מאלאגא-לינארעס איז אראפ פון די רעלסען א שנעל-צוג. די ערשטע וואגאנעס זענען אינגאנצען צושמעטערט געווארען. 15 פאסאזשירען זענען שווער פערוואונדעט געווארען, דער מאשיניסט גוססט.

א שיף-צוזאמענשטויס

קאפענהאגען, 23. (ספ. טעל.) אויפ׳ן וועג פון בארמוט קיין דאנציג איז פארגעקומען א צוזאמענשטויס צווישען דעם דאמפער „פאנאל“, וועלכער איז געווען געלאדענט מיט הערינג און דעם דאנציגער שיף „גרעד גלער“, ביידע שיפען זענען ערנסט בעשעדינט געווארען.

געלעגט לעבעדיגערהייט אין טרומנע

און געשטארבען פון שרעק

בירנאשטש, 23. (ספ. טעל.) מיט עטליכע טעג צוריק האט מען אויף דער באהן-ליניע געפונען דעם אינוואליד רומפע, אהן סמנים פון לעבען. צוערשט האבען די דאקטוירים פעסטגעשטעלט, אז רומפע איז קראנק אויף „שפיאנטשקע“, שפעטער אבער האבען זיי פעסטגעשטעלט, אז רומפע איז געשטארבען.

ווען רומפע איז שוין געלעגען א גאנצען טאג אין טרומנע האט ער זיך פלוצלונג אויפגעהויבען. אבער ווען ער האט געזעהען וואס ארום איהם טוט זיך, האט ער בעקומען א האַרץ-שלאג און איז אויף אן אמת געשטארבען.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט רעדוצירן מיר די פרייזען אויף פאלגענדע ארטיקלען:

קעלנישע וואסער 54%	—	—	— קאסט	4.20	זל. א קילא.
„ „ 60%	—	—	„	5.50	„ „ „
ראזיר-פראשעק "Oro"	—	—	„	5.50	„ „ „
„Pixin"	—	—	„	7.50	„ „ „
ראזיר-מעסער מיט׳ן ריימוועגעלע עקסטרא האלא גרונד			קאסט	6.75	זל.
„ „ האלא-גרונד „Harmond"	—	—	„	6.75	„
„ „ „Hamond Stos„	—	—	„	5.—	„
„ „ „Hamond Arfa"	—	—	„	5.—	„
ווי אויך די בעסטע קעם	—	—	צו	1.—	„

זאווי אלע פריזיר-ארטיקלען צו די ביליגסטע קאנקורענץ-פרייזען

קומט און איבערצייגט אייך! מיט אכטונג

Fma Charenzowski

1 קאנסטאנטינער 1 (פריהער וואלבארסקא).

האנדווערקער-פאריין אין דער פויל. רעפ., אפט אין לאדז, אגראדאווא 9

8-טונג, האנדווערקער און כאלופניקעס!

מארגען, שבת, דעם 25. יאנואר ד. י., פינקטליך 8 אין אוונט

קומט פאר אין פאראיינס לאקאל, אגראדאווא 9

א גרויסע פערזאמלונג מיט דיסקוסיעס פאר מיטגלידער און נישט-מיטגלידער

א. ד. ט.: „וואס גיט אונז דאס צעכען-געזעץ“.

רעפערירען וועלען די ח״ח: אדוו. קאלעצקי, בערקאוויטש, נאלדבערג, בעאטוס, בערגער, דארנבלאט א. א.

בילעטען צום פרייז פון 30 גר. צו בעקומען אין פאראיינס-קאנצעלאריע פון 10–2 און פון 5–10 אוונד.

די פערוואלטונג.

צו די שלושים פון אונזער פערשטארבענע מיטגלידערין

נ״ע טויבע לאה אשת ר׳ בועז נ״י גלאבוס

קומט פאר א הזכרה זונטאג ד. 26/1 ד. י. 11 א זייגער פארמיטאג אין אייגענעם לאקאל פון יתומים-הויז. גלייכצייטיג די איינוויאונג פון א בעט אויפ׳ן נאמען פון דער פערשטארבענער, צו וועלכער עס ווערען איינגעלאדען די פאמיליע, פריינד און בעקאנטע

די פערוואלטונג פון בית-יתומים

זגערושע 40.

בעשטעטיגט דער אורטייל פון האלסמאן׳ען

עס בלייבט איהם נאר צו בעטען בעגנעדיגונג

וויען, 23. (יט"א טעלעגראפיש). היינט מיר־טאג־צייט האט האס קאסאציע־געריכט ארויסגעטראגן דעם אורטייל און בעגייטען האלסמאן־פראצעס. דאס געריכט האט אפגעווארפען די קאסאציע און אזוי־ארום בעשטעטיגט דעם אורטייל פון די ערשטע אינסטאנצען. די מוטער און שוועסטער פון האלסמאנען, וועלכע האבען זיך געפונען אין געריכטס־זאל, האבען זיך ספאזמאטיש צוויינט. די איינציגע האפנונג פאר האלסמאנען איז די בעגנעדיגונג דורכ׳ן עסטרייכישען מלוכה־פרעזידענט. (ווי בעקאנט איז האלסמאן פערמשפט געווארען אויף 4 יאהר טורמע, צוליב דער בעשולדיגונג אז ער האט ערמארדעט זיין פאטער).

וויען, 23. (יט"א טעלעגראפיש). האלסמאנ׳ס מוטער און שוועסטער האבען ערקלערט, די פּרעסע־פארשטעהער, אז אין פערלויף פון די אנדערהאלבען יאהר, וואס האלסמאן געפינט זיך אין תפיסה, איז ער קראנק געווארען אויף די לונגען, די דאקטוירים האבען ביי איהם פעסטגעשטעלט טובערקולאז.

מאסען פאלשע דאלארען אין דייטשלאנד

בערלין, 23. (ספ. טעל.) אין בערלין האבען זיך בעוויזען מאסען פאלשע הונדערט־דאלאר־באנקנאטען. מ׳האלט אז דער ארגאניזאטאר פון דער דאלאר־פאבריקאציע איז דער קאמוניסט פראנץ פישער וועלכער איז ענטלאפען פון בערלין.

די אויספארשונגס־קאמיסיע בעארבייט די מאטעריאלען

לאנדאן, 23. (יט"א טעלעגראפיש). די קאמיסיע, וועלכע האט אויסגעפארשט די געשעהענישען אין ארץ־ישראל, האט נעכטען אפגעהאלטען א זיצונג, אויף דער זיצונג איז פערטיג געווארען דער ערשטער טייל פון בעריכט, וואו ס׳ווערט גערעדט וועגען די סיבות וועלכע האבען ארויסגערופען די אונרוהען. דער צווייטער טייל פון בעריכט וועגען די מאסנאהמען, וואס דארפען אנגענומען ווערען, כדי די אונרוהען זאלען זיך נישט איבערחזרען, געפינט זיך אין סטאדיע פון ארבייט, די קאמיסיע וועט אפהאלטען יעדע וואך א זיצונג, און משך פון די דאזיגע זיצונגען וועט דער בעריכט ענטגילטיג רעדאגירט ווערען. מ׳דארף דעריבער נישט ערווארטען, אז דער בעריכט זאל פערטיג ווערען פאר׳ן סוף פון חודש פעברואר.

דער שחיטה־פערבאט אין בייערן

בערלין, 23. (יט"א טעלעגראפיש). די קאנסטיטוציע־קאמיסיע ביים בייערישען לאנדטאג האט אנגענומען דעם געזעץ־פראיעקט וועגען פערבאטען די שחיטה. דער געזעץ־פראיעקט איז אנגענומען געווארען מיט אלע שטימען א חוץ די שטימען פון דער פאלקס־פארטיי, ווי בעקאנט פיהרט דאס בייערישע יודענטום א גרויסען קאמף געגען דעם דאזיגען פראיעקט, און דער בייערישער קהלות־פערבאנד האט וועגען דעם ענין געשיקט א מעמאריאל צום לאנדטאג, וואס פאר א שטעלונג ס׳וועט אננעהמען דער לאנדטאג איז שווער פאראויסצוזעהען.

יודישע פעלדער אין אוקראינע אין געפאהר

ווייל רעגירונגס־באנק ענטזאגט זיך צו געבען א הלואה

מאסקווע, (יט"א) דער ווייץ־פארזיצער פון „קאמעט" א. מערעזשין האט ערקלערט, אז צוליב דעם קאמף, וואס קומט איצט פאר צווישען דער לאנדווירטשאפטליכער באנק און דעם „קאמעט" דראהט די געפאהר, אז היינטיגען פריהלינג וועלען די יודישע פעלדער אויף אוקראינע נישט ווי געהעריג פערזייעט ווערען, ווי מערעזשין ערקלערט, איז מעגליך, אז די לאנדווירטשאפטליכע באנק וועט זיך אפזאגען צו ערטיילען דעם „קאמזעט" די געפאדערטע הלוואה פון 3 מיליאן רובל פאר אוקראינער יודישע קאלאניעס. אין דעם פאל וועט זיך דער „קאמעט" מוזען בעגרענ־צען מיט זיין טעטיגקייט אויף קרים. און די יודישע קאלאניסטען אויף אוקראינע וועלען נישט קענען דורכפיהרען זייער פריהלינגס־פערזייה, אויב זיי וועלען נישט בעקומען קיין קרעדיטען.

דריי יודישע שילער בעפאלען און בערויבען א בעאמטין

לעמבערג, 23. (טעלעפ.) אין שטעטעל בארשטשעוו, טארנאפאלער קרייז איז פאר־געקומען אן אנפאל אין מיטען העלען טאג אויף דער בעאמטין פון דער באנק, מאנדא ריבקא, וועלכע האט געהאט ביי זיך 20 טויזענד זלאטעס. א פאליציאנט האט נאכגעיאגט דעם אנפאלער און דער רויבער איז געכאפט געווארען. דאס איז דער געוועזענער שילער פון בארשטשאווער גימנאזיע שמעון האטינג. אין רעזולטאט פון דער ערשטער אויספארשונג זענען אויך ארעסטירט געווארען אלס מיטאנטייל־נעהמער אינ׳ם רויב־אנפאל יהודה עפשטיין און ישראל נאשקעוויטש.

גרויסע שרפה אין א הוטע

קאטאוויץ, 23. (ספ. טעל.) נעכטען 8 א זייגער אינאווענד איז אויסגעבראכען א מוראדיגע שרפה אין דער הוטע „פאוועל" אין אָרי,ש ריבניקער קרייז. די שרפה האט זיך פון ארמיניסטראציע־בנין אריבערגעווארפען אויף די מעכאנישע ווארשטאטען בישלעריי און מאגאזינגס־בנינים. אויפ׳ן ארט פון דער שרפה זענען אנגעקומען פייערלעשער פון 14 ערטער. זיי האבען אבער נישט געקאנט בעהערשען די פלאמען. דער קאמף מיט דער שרפה האט געדויערט א גאנצע נאכט. דער שאדען בעטרעפט 4 הונדערט טויזענד זלאטעס.

איינגעבראכען א בריק

ביליץ, 23. (ספ. טעל.) ביים בויען די וואסער־לייטונג אין טאל גוואי א האט זיך איינגעבראכען א בריק פון אכצעהן מעטער לאנג. די גרופע ארבייטער וואס האבען געארבייט אויף דער בריק, זענען אראפגעפאלען פון א 4־מעטערדיגער הויך. דריי ארבייטער זענען שווער פערוואונדעט געווארען, איינער שטערבליך. די איבריגע זענען לייכט פערוואונדעט געווארען.

וויכטיגע ערפינדונג פון א יודישען אינזשיניער אין יוגאסלאוויען

בעלגראד, (יט"א) דער הויגער יודישער אינזשיניער אברהם ווערבער האט ערפונדען א סיסטעם פון בויען וואסער־דאמבעס און שלויזען (גראבלעס). דאס נייע ווערבער־סיסטעם איז אנערקענט געווארען אלס דאס פראקטישסטע דורך א גאנצער רייה אינלענדישע און אויסלענדישע אויטאריטעטען. דאס יוגאסלאווישע מיניסטעריום פאר עפענטליכע ארבייטען איז צוגעטרעטען פראקטיש אנצווענדען דאס נייע ווערבער־סיסטעם פאר דאמבעס־בוי, וועלכעס וועט מעגליך מאכען א קאמף מיטן הויך־וואסער און וועט איינשפארען יעהרליך מיליאנען אין אויסגאבען און היזקות.

50־יעהריגער יובילעאום פון דער פירמע „לעאנארד טיץ" אין דייטשלאנד

בערלין, (יט"א) אין קעלן איז די טעג פארגעקומען די פייערונג פון דער 50־יעהריגער עקזיסטענץ פון בערימטען יודיש־דייטשען וואַרען־הויז „לעאנארד טיץ". צו דער פייערונג, וועלכע איז פארגעקומען אין קאנגרעס־זאל פון דער קעלנער מעסע, זענען געקומען פיל טויזענדער געסט.

חזירים אויפגעפרעסען א נישט־געזעצליך קינד פון א מיידעל

ווילנא, 23. (ספ. טעל.) עהרגעכטען האבען אויפ׳ן פעלד אין דארף קורשע 2 חזירים ארויסגעשלעפט פון א גרובען א טויט קערפערל פון א קינד פון אנ׳ערך 2 חדשים אלט. די חזירים האבען דאס קינד שטארק צופרעסען. די פאליציי האט אנגעהויבען אנ׳אויספארשונג וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז דאס קינד איז דערשטיקט און בעגראבען געווארען דורך דער איינגער מוטער, א מיידעל, וועלכע האט זיך געשעהמט מיט איהר נישט געזעצליכען קינד. דאס מיידעל איז ארעסטירט געווארען.

מאנומענטאלע אויסגאבע פון אלע ווערק פון רמב"ם

ניו־יארק, (יט"א) דא איז פארגעקומען די יעהרליכע פערזאמלונג פון דער אמעריקאנער אקאדעמיע פאר יודישער פארשונג", אויף דער פערזאמלונג האט פראפ. ה. א. בלאנדהיים (פון דזשאן האפקינס אוניווערזיטעט) מיטגעטיילט, אז עס ווערען געמאכט פארבערייטונגען, ארויסצוגעבען א פולשטענדיגע אויסגאבע פון אלע ווערק פון גרעסטען יודישען פילאזאף פון מיטלאלטער ר׳ משה בן מימון (רמב"ם) צום יאהר 1935, ווען עס פאלט אויס דער 800־יאהרצייט פון רמב"מ׳ס געבורט. אלס פרעזידענט פון דער אקאדעמיע איז געוועהלט געווארען פראפ. לואיס גינצבורג פון יודישען טעאלאגישען סעמינאר.

איינער פון די גרעסטע נדרים אין דער וועלט־געשיכטע

גרויסע רעדע פון גענעראל סמוטס וועגען באלפור־דעקלאראציע, ציוניזם און בעציהונג פון די וועלט־מלוכות צום יודענטום

ניו־יארק, (יט"א) די ציוניסטישע ארגאניזאציע אין אמעריקא האט דעם 17־טען ה. ח. איינגעארדענט א פייערליכע אויפנאהמע לכבוד גענעראל סמוטס, וועלכער האט געווילט א געוויסע צייט אין די פעראייניגטע שטאטען און איז דעם 18־טען ה. ח. אפגעפאהרען צוריק קיין אייראפא. ביי דער געלעגענהייט האט גען. סמוטס געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט זיך אפגעשטעלט אויף דער ענטשטעהונג און אינטערפרעטאציע פון דער באלפור־דעקלאראציע. גען. סמוטס זאגט צו. אגר.

איך דערמאהן זיך די וועלט־מלחמה, די צייט, ווען אין לאנדאן האבען מיר געשענקט אונז ער אויפמערקזאמקייט דעם דאזיגען פראבלעם. אינטערעסאנט איז, אז ווען די מלחמה האט זיך פערצויגען, ווען עס האבען זיך פערשטארקט די ליידען און טונקעלע וואלקענס האבען ארומגעהילט די וועלט, דעמאלט האבען זיך די געדאנקען פון שטאטס־מענער געווענדעט צו דער יודישער זאך. עס איז קוריאז, אבער אזוי איז עס געשעהען, בעת מיר זענען געשטאנען אין די טונקעלסטע שעה׳ען פון דער געשיכטע, האבען זיך אונזערע געדאנקען בעווענדט אין דער זייט פון יודישען פאלק, מיר האבען זיך דעמאלט געגעבען א נדר, איינעם פון די גרעסטע נדרים פון דער געשיכטע, און מיר וועלען איהם מקיים זיין, דער דאקומענט איז געווען א קורצער, אבער א זארגפעלטיג דורכגעטראכטער. איך דערמאהן זיך, אז ביים אויסארבייטען די פארמולע האבען מיר זיך גערעכענט נישט בלויז מיט די יודישע פריינד אין ענגלאנד, נאר אויך אין אנדערע טיילען פון דער וועלט. נאכדעם ווי דער בריטישער קאבינעט האט צו דער פארמולע מסכים געווען, האבען מיר רעפעשירט קיין אמעריקא, און פרעזידענט ווילסאן האט געגעבען זיין הסכמה. מיר האבען זיך אפגעגעבען א חשבון, אז מיר טוען עטוואס גרויסעס, עטוואס א נס, וואס רעדט און האנדעלט אין אנבליק פון דער וועלט־געשיכטע און מיר האבען געגעבען דעם גרויסען צוזאג, וואס הייסט באלפור־דעקלאראציע און וואס שטעלט פעסט אז „די רעגירונג פון זיין מאיעסטעט בעטראכט מיט גונסט די אויפשטעלונג פון א נאציאנאל־היים פאר׳ן יודישען פאלק אין א"י און וועט אנווענדען איהרע בעסטע בעמיהונגען צו פערלייכטערען די דערגרייכונג פון דער דאזיגער אויפגאבע".

די איצטיגע אנגעצייכענטע באלפור־דעקלאראציע איז געווען דער ערשטער שריט, דער נעקסטער שריט איז געמאכט געווארען אין פאריז. ווען די דעקלאראציע איז געווארען א געזעץ פאר דער וועלט מיט דעם דאזיגען צוזאג. דא האט גרויס־בריטאניע, וועלט, יוען אנדערע פעלקער האבען זיך געבונדען ניט בעקומען דורך די פעלקער פון דער וועלט דעם מאנדאט איבער ארץ־ישראל מיט דעם בפירוש׳ן תנאי צו פיהרען אזא פאליטיק, וואס זאל זיכערן די אויפריכטונג פון א יודישער נאציאנאלער היים.

און אט איז זייט דעם לעצטען אויגוסט געווארען אקטועל די פראגע: צי איז דא א ספק, צי איז דא אנ׳אפשוואכונג, אנ׳אפווייכונג פון דעם דאזיגען צוזאג, פון דער דאזיגער פערפליכטונג, וועלכע עס האט אויף זיך לכתחילה גענומען גרויס־בריטאניען? איך, אלס איינער פון די פראיעקט־געבער פון דער דאזיגער דעקלאראציע, ווייענדיג גענוי בעקאנט מיט אלץ, וואס איז זייט דעמאלט געשעהן, וויל איך ענטפערען: דער דאזיגער דאקומענט, די דאזיגע פערפליכטונג, די דעקלאראציע וועט בלייבען און איהר קראפט, זי וועט אויסגעפיהרט ווערען הן אין איהר ווארט־לויט, הן אין איהר גייסט. ערשט מיט א חודש צוריק האבען די מיטגליעדער פון דעמאלטיגען בריטישען קריגס־קאבינעט, ד. ה. לארד באלפור, מר. לאיד דזשארדזש און אנדערע, אונטערגעשריבען א פייערליכען בריף, אין וועלכען מיר האבען ווידער אמאל געצייגט די אויפמערקזאמקייט אויף די פליכטען, וואס ענגלאנד האט אויף זיך גענומען, ווידער אמאל אויסגעדריקט אונזער מיינונג — און איך בין זיכער, אויך די מיינונג פון די איצטיגע פארשטעהער פון דער בריטישער פאליטיק — ווידער אמאל אויפגעקלערט אין אונ־צווייטייטיגע ווערטער, וואס עס איז געווען די אורשפרינגליכע כוונה פון דער דעקלאראציע.

די באלפור־דעקלאראציע ענטהאלט נאך דעם צווייטען זין, אז אין לאנד זאל זיין א פרייע אימיגראציע. קען מען דאך נישט רעדען וועגען א נאציאנאל־היים פאר יודען, אויב אט די יודען קענען אהין נישט קומען. אויב איהר ווערט אויסגעשלאסען דורך בעדינגונגען, וואס מאכען אונמעגליך דאס צוריקקעהרען אין דעם לאנד, קענט איהר נישט אנרופען „היים", אבער דאס לאנד איז קליין, עס קען נישט אריינגעהמען קיין גרויסע בעפעלקערונג. איהר קענט עס לייכט דערדריקען דורך אנ׳איבער־אימיגראציע. יעדער קען דאך די לאגע אין לאנד.

איבערגעהענדיג צו דער אראבישער פראגע, זאגט גענעראל סמוטס:

די באלפור־דעקלאראציע איז נישט געווענדעט געגען די אראבער. איך בעדויער שטארק, וואס עס פערשפרייט זיך די מיינונג אז די פאליטיק פאר דער יודישער נאציאנאלער היים ווערט פערשטאנען אלס א פיינדליכע לגבי אראבער. איך גלויב דאס די געשיכטע פון די מלחמה און די נאך־מלחמה יאהרען ענטהאלט נישט קיין שום שפור פון אנטאגאניזם לגבי די אראבישע אספיראציעס. עס איז גענוג צו פערגלייכען די לאגע פון די אראבער פאר דער מלחמה מיט זייער פאליטישער לאגע אין איצטיגען מאמענט. עס זענען געשאפען געווארען אראבישע קעניגרייכען. אויך עבר־הירדן איז דערהויבען געווארען צו א קעניגרייך, און וועלכער עס הערשט היינט דער עמיר אבדולאה. איך בין געשטאנען נאהענט צו דער פראקלאמירונג פון דער באלפור־דעקלאראציע, און איך פערזיכער, דאס די איניציאטארען פון דער דעקלאראציע האבען געשטרעבט צו א גוטען צוזאמענלעבען צווישען אראבער און יודען.

איהר, ציוניסטען, פאדערט גערעכטיגקייט, אבער דאס טאר נישט זיין פערבונדען מיט אנ׳אונ־רעכט פאר די אראבער וועמען עס איז אנגערעכט. איך גלויב, אז עס איז מעגליך צו הארמאניזירען די שטרעבונגען פון בייזע צדדים. דאס איז אין גרויסען און גאנצען א הומאניטאר פראבלעם, וואס איז לעזבאר.

אויב עס איז פערהאן א פאלק, וואס קען געניסען פון די ערפאהרונגען פון אלע לענדער, איז דאס דאס יודישע פאלק. איך בין זיכער, אז דאס יודישע זשעני, וואס איז אזוי רייך בעגאבט, וועט בעוויזען צו לעזען דאס פראבלעם פון פרידענס־בעציהונגען מיט אראבער, איהר וועט בעוויזען אויס צוארבייטען א סיסטעם, וואס וועט פערוואנדלען דאס לאנד אין אייער נאציאנאלער היים ביי גלייכצייטיגע פריינדליכע בעציהונגען מיט אראבער.

עס איז נויטווענדיג, האט פארטגעזעצט גענעראל סמוטס — אז די צאהל יודען אין ארץ־ישראל זאל שטייגען. די היסטאריע צווישען דער צאהל יודען און אראבער איז איצט צו גרויס. איך גלויב, דאס ביי א פרייער איינוואנדערונג וועט אין דעם פרט אין משך פון איין דור פארקומען א גרויסע ענדערונג.

אויב איהר האט בעוויזען צו לייסטען אזוי פיל פאר דער מענשליכער קולטור, ווען איהר זייט געווען אין דער פרעמד, וועט איהר לעבענדיג אין אייער אלטער היים, זיכער שאפען אזעלכע דערגרייכונגען ווי נאך קיינמאל אין דער געשיכטע פון דער וועלט.

נישט קוקענדיג אויף די שטערונגען, וועלען די ווירלונגען אין דער נאציאנאלער היים וואקסען, איך ווינש אייך ערפאלג, און איך בין זיכער, דאס איהר וועט אייער ציל דערגרייכען, האט גען. סמוטס פערענדיגט זיין רעדע.

נאך גען. סמוטס האט גענומען דאס ווארט דער פרעזידענט פון אדמיניסטראטיווען קאמיטעט פון דער יודישער אגענץ ה׳ פעליקס ווארבורג, וועלכער בעגריסט דעם גאסט אלס דעם „קריסט־ליכסטען קריסט". איבערגעהענדיג צו דער לאגע אין דעם יודישען אויפבוי־ווערק אין ארץ־ישראל זאגט ה׳ ווארבורג צו. אגר.:

מיר קוקען נישט הינטער זיך, מיר קוקען פאר זיך. מיר זענען נישט אפגעשראקען געווארען דורך די שוידערליכע געשעהענישען אין ארץ־ישראל. מיר שרייטען פאראויס און אונזער ווערק לויט די ריכטלייניען וואס זענען אנגעצייכענט געווארען אין ציריך דעם פאריגען אויגוסט. מיר האבען דאס רעכט צו ערווארטען, אז אין ארץ־ישראל וועט אר־בערהאכט ווערען די זיכערקייט פון לעבען און אייגענטום.

לאדזשער קאמעראל־טעאטער „ארט" אל. 1. מאי 2 פריהער ענגל. זאל
קינסטל. לייט. מ. בראדערזאן. דיר. י. סטרוגאטש, קאמפ. ד. בייגעלמאן
קאנפערענסיער: נתן רייכענבע ג.
היינט, פרייטאג - 1 פארשטעלונג: 9.30 אין אווענד,
מארגן, שבת־2 פארשטעלונגען: 7.45 און 10 אווענד
ס׳ווערט געשפילט „חי־געלעבט"
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון טעאטער יעדען טאג פון 11—1 מיטאג און פון 5 נאכמ.

דאס קול וואס רופט אין דער מדבר

די הקדמה צו דער בודזשעט-דעבאַטע אין סיים ווערט שוין איצט געלייגט אין דער בודזשעט-קאָמיסיע. שוין טאַקע ביי דער דאָזיגער הקדמה קען מען גאַנץ קלאָר פאַרויסזעהן, אַז דער קאַמף פון דער יודישער רעפּרעזענטאַנץ אין סיים איז געבליבען דער זעלבער ווי זייט יאָהרען און די רעזולטאַטען וועלען אויך בלייבען דיזעלבע.

די בעדערפענישען און נויטען פון דער יודישער בעפעלקערונג ווערען בולט ביים באַהאַנדלען די בודזשעטען פון פינאַנץ-מיניסטעריום, האַנדעלס-מיניסטעריום און בילדונגס-מיניסטעריום. הגם אויך אומעטום ווערען די יודישע פאָרלאַנגען און פּאָסטולאַטען איגנאָרירט, אַבער די יודען אַליין זענען אין זיי אין אַ פיל קלענערע מאָס פאַראינטערעסירט ווי אין די דערמאָהנטע מיניסטעריומס.

די גענעראַל-דעבאַטע אין דער קאָמיסיע וועגען די מיניסטעריומס פון האַנדעל, פינאַנצען און בילדונג זענען שוין אַדורכגעפיהרט. ביי דער האַנדעל-דעבאַטע האָט זיך שטאַרק געהערט דאָס געשריי פון דער באַ'עוולה'טער יודישער בעפעלקערונג. די יודישע פאַרשטעהער אין דער קאָמיסיע האָבען אויפגעדעקט אַלע וועהטאָגען און די גאַנצע נויט פון דער יודישער בעפעלקערונג, דאָס האָט אַבער קיינעם נישט געטראָפען צום האַרצען און פּונקט אַזוי ווי דער פּרעמיער באַרטעל האָט זיך געהיטען, ער זאָל זיך אין זיין עקספּאָזע חלילה נישט אַרויסכאַפּען מיט קיין וואָרט וועגען דער יודען-פראַגע, אַזוי האָט קיין איין מיניסטער נישט געפונען פאַר נויטיג דירעקט צו ענטפערען אויף די יודישע טענות, אַזוי ווי זיי וואָלטען זיך געהאַט אָפּגעשמועסט, די דאָזיגע „איבעריגע" דעבאַטע אויסצומיידען.

די יודישע פאַרשטעהער אין דער בודזשעט-קאָמיסיע האָבען אָנגעוויזען ביים בודזשעט פון פינאַנץ-מיניסטעריום אויף דער פּראָפּאָרציע פון די יודישע שטייער-צאָהלער צום אַלגעמיינעם בודזשעט און זיי האָבען אויפגעוויזען די שווערע שטייער-לאַסט, וואָס איז אַרויפגעוואָרפען געוואָרען אויף דער שטאָטישער (דאָס הייסט יודישער) בעפעלקערונג, וואָס דאָס איז איינע פון די הויפּט-סיבות, וואָס האָט געפיהרט צום איצטיגען שרעקליכען קריזיס, פון וועלכען ס'ליידען ווירטשאַפטליך אין דער ערשטער רייה די יודישע מאַסען. זיי האָבען אָנגעוויזען, אַז דאָס שטריקעל קען איבערגעריסען ווערען און דאַן ווערט דאָס נישט מעהר קיין יודישע, נאָר אַן אַלגעמיינע מלוכה'שע פּראַגע.

די ערשטע סימנים פון דעם זעהן מיר שוין איצט, דער פינאַנץ-מיניסטער פערשטעלט זיך אַבער אויערען און אויגען. ער וויל די דאָזיגע רייד נישט דערלאַנגען צום מוח, ווייל ער מוז צושטעלען געלד פאַר דעם דריי-מיליאַרדיגען בודזשעט.

דאָסזעלבע איז געקומען צום אויסדרוק ביים בודזשעט פון האַנדעלס-מיניסטעריום. די יודישע פאַרשטעהער האָבען אָנגעוויזען, אַז די רעגירונג דער'הרג'עט דעם האַנדעל, האָט געמיינט, אַז זי וועט דערשטיקען די יודען, צוזאַמען מיט זיי ווערט אַבער אויסגעזאַפּט דאָס קינד, מ'האָט אַרויסגעלאָזען אַ לאַווינע וועגען דערניעדערונג דעם קאָנסומענט צום פּראָדוצענט און דער מסחר איז דעריבער שטיפקינדעריש באַהאַנדעלט געוואָרען. מ'האָט זיך איינגעגעבען צו דערפיהרען מיליאָנען יודען צום בעטלער-שטעקען, אַבער דערביי ליידט די פּוילישע אינדוסטריע, וועמענס פּראָדוקציע ווערט דורך קיינעם נישט פאַרשפּרייט. די מאָנאָפּאָלען, סינדיקאַטען האָבען פון דער אַנדערער זייט צוגענומען ביי יודען דאָס לעצטע ביסען ברויט. דאָס אַלץ האָט שוין געהערט דער ליבעראַלסטער (בנוגע דעם האַנדעל) מיניסטער קוויאַטקאָווסקי און האָט נישט געפונען פאַר נויטיג אפילו מיט איין וואָרט דערויף צו רעאַגירען.

דאָסזעלבע איז אויך געווען ביים בודזשעט פון בילדונגס-מיניסטעריום. די גרויסע עוולה, וואָס געשעהט דעם יודישען קינד און דער יודישער יוגענד אין בילדונגס-וועזען, האָט נאָך ביז איצט נישט געהאַט דעם כּח צו איבערצייגען די מאַסגעבענדע פאַקטאָרען. די צוואַנגס-אַסימילאַציע-פּאָליטיק פון דעם בילדונגס-מיניסטעריום, די בולט'ע שיקאַנעס פון יודישען שול-וועזען, דאָס איבערלאָזען אָהן שום סובסידיעס די יודישע שולען און קינדערהיימען, האַלט דער מיניסטער פאַר אַ נאַטירליכע און זעלבסטפערשטענדליכע זאַך, ווען די פּ.פּ.ס. האָבען שוין געשטימט פאַר די יודישע פאָרשלאָגען, האָבען זיי זיך באַוואָרענט, אַז ביי דער דריטער לעזונג וועט זיי זיין שווער צושטימען פאַר די יודישע פאָרשלאָגען. ווייל זיי זענען צו הויך, צו גרויס... הוץ מה זענען דאָך די יודישע פאָרשלאָגען אָפּגעוואָרפען געוואָרען.

דאָסזעלבע וועט אויך זיין ביי די בודזשעטען פון אַנדערע מיניסטעריומס. צי וועט דאָס אַרבייטס-מיניסטעריום וועלען פערשטעהן און אַנערקענען די עוולות און שיקאַנעס, וואָס ווערען פּראַקטיצירט בנוגע יודישע אַרבייטער ביים באַקומען אונטערשטיצונגען? צי וועט דאָס מיניסטעריום וועלען אַנערקענען, אַז צעהנדליגער טויזענדער יודישע אַרבייטער ווערען ביי אונטערשטיצונג אויסגעמיטען דורכ'ן געזעץ אַליין זיכער נישט?

אַלץ וועט בלייבען ביים אַלטען.

י. ד—ן.

דער פּאָליטישער מאָמענט

די לאָנדאָנער קאָנפערענץ וועגען ענטוואָפענונג אויף די ים'ען

די ים ענטוואָפענונגס-קאָנפערענץ, וואָס האָט זיך די וואָך אָנגעהויבען אין לאָנדאָן, איז איינע פון די וויכטיגסטע און שווערסטע קאָנפערענצען, וואָס זענען אָפּגעהאַלטען געוואָרען נאָכ'ן קריג.

פון זינט די מלחמה האָט זיך געענדיגט שטעהט די וועלט אונטער'ן צייכען פון אַלץ וואַקסענדער ריוואַליזאַציע. צווישען די פאַראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקע און גרויסבריטאַניע. די איצטיגע אַרבייטער-רעגירונג אין ענגלאַנד שטרעבט דערצו, אַז די ריוואַליזאַציע זאָל אָנוועהרען איהר קריגערישען כאַראַקטער און עס זאָל געשאַפען ווערען אַ גלייכגעוויכט צווישען ביידע גרויסע מלוכות. אין דער שטרעבונג ווערט די לייבאָר-רעגירונג אונטערשטיצט דורכ'ן פּרעזידענט הובער, וועלכער וואָלט אויך געוואָלט, אַז די שווערע מיליאָנען דאָלאַרען זאָלען אויסגענוצט ווערען אויף אַ מעהר פּראָדוקטיווען אופן, ווי אויף צו בוי'ען קריגס-שיפען. בעת מאַקדאָנאַלדס בעזוך אין וואַשינגטאָן איז דערביי אויסגעאַרבייט געוואָרען דאָס פּראָגראַם פון אַ גרויסער קאָנפערענץ מכּוח באַגרעניצען די ים-ענטוואָפענונג. די קאָנפערענץ דאַרף פאַרבינדען מיט אַן איינהייטליכען אָפּמאַך די מלוכות, וואָס בעזיצען גרעסערע כּוחות אויפ'ן ים.

די לאָנדאָנער קאָנפערענץ האָט נישט הינטער זיך קיין ערפאָלגרייכע פּרעצעדענטען. די ערשטע קאָנפערענץ פון דעם מין, וואָס איז פאָרגעקומען מיט 8 יאָהר צוריק אין וואַשינגטאָן, האָט איהר ציל נישט דערגרייכט. פערקעהרט, זי האָט פערשטאַרקט דעם געגענזייטיגען אומצוטרוי צווישען מלוכות. ס'איז גענוג צו דערמאָנען, אַז צוליב'ן שטרייט אַרום דער פּראַגע וועגען די אונטערוואַסער-שיפען האָט זיך אַרויסגעוויזען בולט דער שאַרפער געגענזאַץ צווישען פראַנקרייך און ענגלאַנד.

די צווייטע ים-קאָנפערענץ אין גענף, האָט זיך געענדיגט פשוט מיט אַ סקאַנדאַל, ווייל סיי ענגלאַנד, סיי אַמעריקע האָבען זיך אינמיטען די פערהאַנדלונגען אָפּגעזאָגט ווייטער די קאָנפערענץ צו פיהרען.

דאָס אַלץ זאָגט עדות, ווי שווער עס איז צו דיסקוטירען איבער דער פּראַגע וועגען ענטוואָפענונג, אַז די דאָזיגע קאָנפערענצען, וועלכע דאַרפען דינען צו פערשטאַרקען דעם שלום, דערגרייכען אפשר גאַר אַ היפּך'דיגען רעזולטאַט.

די אויפגאַבע פון דער קאָנפערענץ איז צו שאַפען אַ גלייכגעוויכט אין די ים-בעוואָפענונגען פון די מלוכות, און דאָ ליגט די שוועריגקייט פון פּראָבלעמען. די וואַשינגטאָנער קאָנפערענץ, אַ שטייגער, האָט פעסטגעשטעלט פאָלגענדען שליסעל פאַר פּאַנצער-שיפען פאַר ענגלאַנד, אַמעריקע, יאַפּאַן, פראַנקרייך און איטאַליע — 5:5 : 3:1,7 : 1,7. אַבער די דאָזיגע פּראָפּאָרץ בעדייט נישט עפּעס אַנדערש, ווי אַז די אויבערהערשאַפט אויפ'ן ים ווערט אַנערקענט אין גלייכע טיילען פאַר ענגלאַנד און אַמעריקע. נאָר אויך אַזאַ גלייכהייט צווישען די ביידע מלוכות בעדייט אויך נישט קיין גלייכקייט, נאָר אַן איבערגעוויכט פון אַמעריקע איבער ענגלאַנד. דאָס נעהמט זיך דערפון, וואָס ענגלאַנד איז טעריטאָריאַל צעוואָרפען איבער דער גאַנצער וועלט און מוז אומעטום אויסהאַלטען חלקים פון איהר פלאָט, כּדי אָפּצוהיטען איהרע אינטערעסען. דאַגעגען דער אַמעריקאַנישער פלאָט איז קאָנצענטרירט אַרום די אַמעריקאַנער ברעגעס. ווען אַלזאָ אַמעריקאַ זאָל בעזיצען דעמזעלבען פלאָט, וואָס ענגלאַנד, בעדייט עס אַ גרויסע אָפּשוואַכונג פון ענגלאַנד אין פערגלייך מיט אַמעריקע. ווען, אַ שטייגער, אַמעריקע און ענגלאַנד זאָלען בעזיצען, לאָמיר זאָגען, די גלייכע צאָהל — מיר נעהמען אָן 1000 — קריגס-שיפען. דער אַמעריקאַנער פלאָט איז דאַן קאָנצענטרירט אויף איין אָרט כּמעט און קען צו יעדער צייט זיך אַרויסוואַרפען אויפ'ן געגנער מיט זיין גאַנצער מורא'דיגער קראַפט, דאַגעגען דער ענגלישער פלאָט איז צעוואָרפען איבער אַלע ימים און אָקעאַנען און יעדער טייל קען געשלאָגען ווערען דורך מלוכות, וואָס בעזיצען בכלל בעדייטענד קלענערע פלאָטען פאַר ענגלאַנד.

אַז דער שטרייט וועגען גלייכהייט איז שוין אויסגעבראָכען, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ, צווישען פראַנקרייך און איטאַליען. מוסאָליני פאָדערט, אַז איטאַליען זאָל בעזיצען פּונקט אַזאַ פלאָט, ווי פראַנקרייך. פראַנקרייך איז אַבער ענטשידען געגען דעם און ווייזט אָן, אַז בעת איטאַליען האָט איהרע ים-אינטערעסען נאָר אויפ'ן מיטעללענדישען ים, בעזיצט פראַנקרייך קאָלאָניעס סיי אין אַזיען, סיי אין אַפריקע און הגם די שטעלונג פון פראַנקרייך איז אַ פולקאָם לאָגישע, זעהט איטאַליען אין דערין אַן אויסדרוק פון פראַנצויזישען אימפּעריאַליזם, און דערפון נעהמט זיך דאָס, וואָס די בעציהונגען צווישען פראַנקרייך און איטאַליען זענען כּסדר געשפּאַנט.

אַנטיילצונעהמען אין דער קאָנפערענץ זענען איינגעלאַדען געוואָרען פינף מלוכות. דער גרעסטער ערפאָלג איהרער וואָלט געווען, ווען ס'וואָלט געשאַפען געוואָרען אַ האַרמאָניע צווישען אַלע אַנטיילנעהמער, דאָס איז אַבער שווער זיך פאָרצושטעלען. מ'האַלט פאַר זיכער, אַז ס'וועט קומען צו אַ פולער פערשטענדיגונג צווישען ענגלאַנד און אַמעריקע. אַ סך ווייניגער זיכער איז, אַז אין רעזולטאַט פון דער קאָנפערענץ זאָלען די דאָזיגע צוויי מלוכות געפינען אַ געמיינזאַמע שפּראַך מיט יאַפּאַן, וועלכע רעדט שוין אויך מיט פראַנקרייך און איטאַליען. יאַפּאַן האַנדעלט זיך מיט די פאַראייניגטע שטאַטען וועגען דער צאָהל פּאַנצערשיפען און מיט ענגלאַנד וועגען די אונטערוואַסער-שיפען. איטאַליען איז מסכים צום ענגליש-אַמעריקאַנישען פּראָגראַם, זי פאַרלאַנגט אַבער צו ווערען פולקאָם גלייכגעשטעלט מיט פראַנקרייך, וועגען וואָס פראַנקרייך פון איהר זייט וויל נישט הערען.

די קאָנפערענץ האָט אַלזאָ צו לעזען זעהר שווערע און פערוויקעלטע פּראָבלעמען, און ס'איז קיין וואונדער נישט, וואָס איהר טערמין איז בעשטימט געוואָרען אויף אַ צייט פון צוויי חדשים. די דאָזיגע צייט וואָלט אויך נישט גענוג געווען, ווען מ'וואָלט וועלען אויף דער קאָנפערענץ לעזען אויך אַלע פּראָבלעמען פון דער פלאָטען-פּאָליטיק, וועלכע איז דאָך סוף כל סוף דער אונטערשלאַג פון דער פלאָטען-בעוואָפענונג. אַבער אויף דער בעראַטונג צווישען מאַקדאָנאַלד'ען און הובער'ן איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די קאָנפערענץ וועט זיך בעשעפטיגען בלויז מיט פלאָטען-טעכנישע פּראַגען, נישט בעריהרענדיג קיין פּראַגען פון פּאָליטיק. נאָר ביי אַזאַ בעגרענצונג פון קאָמפּעטענץ-געביט איז מעגליך, אַז די קאָנפערענץ זאָל ברענגען צו געוויסע פּאָזיטיווע רעזולטאַטען.

פ. ב.

בריף פון ארץ-ישראל

די פּרעסע וועגען אויספאָרשונגס קאָמיסיע, — דער טויט פון ד"ר מזיא, — פאַראייניגונג פון די אַרב.-פאַראיינען, — טעטיגקייט פון די ישיבה בחורים

ספּעציעל צום „נייעם פאָלקסבלאַט"

עס האַלט זיך, אַז דאָס יודישע לעבען אין ארץ-ישראל, וואָס איז זייט די לעצטע געשעהענישען געווען קאָנצענטרירט אויף די הויכע פּאָליטישע פּראַגען, הויבט ווידער אָן צו ווערען נאָרמאַל. עס זעהט אויס ווי די אַלע כּוחות און בעשטרעבונגען, וואָס זענען אַ צייט לאַנג געווען אויסגעדריקט אין אַ זייט — בעווייזען זיך איצט מיט אַ פערשטאַרקטער ענערגיע. דאָס איז שוין בולט אין די היגע טעגליכע צייטונגען. נאָך צוריק מיט אַ פּאָר וואָכען זענען זיי געווען אָנגעשטאָפּט מיט אַרטיקלען וועגען די „מאורעות". די בעריכטען פון דער ועדת-החקירה (אויספאָרשונגס-קאָמיסיע) האָבען אָנגעפילט די לאַנגע שפּאַלטען פון די צייטונגען, און דער עולם האָט זיי ממש געכאַפּט אויס די הענד פון די פערקויפער און האָט אַלץ פערשלונגען וואָס עס איז אין זיי געשטאַנען. מען דערצעהלט, אַז אין יענע טעג האָט דער „הארץ" אַליין געהאַט אַ טיראַזש פון 8 ביז 10 טויזענד עקזעמפּלאַרען און צוזאַמען מיט'ן „דבר" און „דאר היום" — ביז 20.000. אַ חוץ דעם האָבען זיך אין „יענע טעג" בעוויזען צוויי אָזענט-צייטונגען פונ'ם „הארץ" און „דאר היום", פון וועלכע דער „הארץ" האַלט זיך נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג.

דאָס איז איצט אַנדערש געוואָרען. מען לעזט נאָך געשפּאַנט די צייטונגען, אַבער נישט מעהר אַזוי פיבערדיג. אויך האָבען די צייטונגען צוריק בעקומען דעם נאָרמאַלען אינהאַלט: אַלגעמיינע פּאָליטיק, געזעלשאַפטליכע פּראַגען און פּאַכירונגען א. א. וו. און אויב עס וועט זיך איצט בעווייזען אַ נייע טעגליכע צייטונג — „הזמן" — וואָס תּל-אביב'ער שרייבער און בראשם פּסח גינצבורג (אַ רעדאַקטער פונ'ם בעריהמטען וואָכענבלאַט „בוסתנאי") האַלטען ביים אַרויסגעבען, וועט זי געוויס נישט זיין אַנדערש פון די עקזיסטירענדע צייטונגען.

דער ישוב בעקלאָגט איצט גאָר אַ שטאַרקען פערלוסט: דעם טויט פון ד"ר אהרן מזיא. קיין יונגער מאַן איז ער שוין נישט געווען און אַזוי אַז געהאַלטען קרוב צו שמונים. אַבער ער איז נאָך געווען ענערגיש ווי אַ יונגער און טעטיג ביז צו דער לעצטער מינוט. ער איז נפטר געוואָרען פרייטאָג-צו-נאַכטס, ד' טבת, און איז נאָך געזעסען ביים טיש און געזונגען זמירות מיט גרויס שמחה... ער איז איבערהויפּט געווען אַ רעליגיעזער יוד, אַ תּלמיד-חכם, אַן אַמאָליגער „עלוי", וואָס האָט קיינמאָל נישט אָפּגעלייקנט. אַ גרויסער מיוחס (כ"א בעדייט: „כּורע ישראל אייכרליך". דאָס איז דער בעל „תרומת הדשן"), זיינע אבות זענען געווען 13 דורות גרויסע רבנים.

ד"ר מזיא איז געווען אַ פערנעהם ביים ישוב. זייט 42 יאָהר האָט ער פּראַקטיצירט אין ארץ-ישראל. די ערשטע 12 יאָהר אַלס ערשטער דאָקטאָר פון די קאָלאָניעס, וואָס איז אין יענע טערקישע, ווילדע צייטען גאָר קיין קליינינקייט נישט געווען. מען האָט געמוזט רייטען אויף שלעכטע זומפּיגע וועגען, אין דער היץ אָדער אין רעגען, פון איין קאָלאָניע אין דער צווייטער און מען איז נישט געווען זיכער פאַר גנבים און רוצחים. נאָר ד"ר מזיא האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט. ער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אָנגעהויבען אין ארץ-ישראל די מלחמה מיט דער מאַלאַריע-קראַנקהייט. ער האָט — ווי ער האָט מיר דערצעהלט — געבראַכט קיין ארץ-ישראל דעם אייקאַליפּטוס-בוים, וואָס האָט געהאָלפען אין די פריהערדיגע יאָהרען אויסטריקענען די זומפּען און פערטרייבען די מאַלאַריע.

די לעצטע 30 יאָהר האָט ער פערבראַכט אין ירושלים, און דאָ האָט ער מיטגעהאָלפען צוזאַמען מיט ר' זאב יעבץ ז"ל און ר' יחיאל מיכל פינעס ז"ל און אַנדערע אויפצולעבען די העברעאישע שפּראַך און האָט אין דעם אַריינגעלייגט פיל כּוחות. ער איז געוואָרען דער ערשטער פאַכמאַן פאַר דער צערי-צינישער שפּראַך אין העברעאיש. ער האָט געזאַמעלט די גרעסטע ביבליאָטעק און ספרים און כּתבי-יד אויף דעם געביט.

ער איז אויך געווען פון די ערשטע, וואָס האָבען געפלאַנצט אַראַנזשען און איז פון דעם נתעשר געוואָרען, כאָטש ער האָט נאָר געהאַלטען יודישע אַרבייטער און זיי תּמיד שעהן בעצאָהלט. אַזוי אַז עס איז ביי איהם קיינמאָל קיין שטרייק נישט געווען.

עס איז איבערהויפּט נישט געווען קיין שום אַלגעמיינע יודישע אַרבייט, וואו ער האָט זיך נישט בעטייליגט. זיין לויה איז געווען אין אַ שעהנעם זומער-טאָג, ווי עס מאַכט זיך דאָ אין ארץ-ישראל אינ'ם סאַמע ווינטער. די זון האָט העררליך געשיינט. ער איז אפילו אין דעם אויך געווען אַ בר-מזל, פיל טויזענדער מענשען זענען נאָכגעגאַנגען נאָך דער לויה, וואָס האָט געדויערט 5 שעה. עס זענען געהאַלטען געוואָרען פיל הספּדים, נאָר דעם שטאַרקסטען איינדרוק האָבען געמאַכט הרב קוק און ביאַליק — די צוויי גרעסטע און טאַלאַנטפולסטע רעדנער, וואָס ארץ-ישראל פערמאָגט.

אַבער, עס זענען פעראַן אויך פרעהליכע מאָמענטען אין ארץ-ישראל. איינער פון זיי איז איצט געווען בשעת די צוויי אַרבייטער-פּאַרטייען „הפועל הצעיר" און „אחדות העבודה" האָבען זיך פעראייניגט און צוזאַמענגעשמאָלצען אין איין פּאַרטיי. ווען פרעהט זיך אַנ'אָרימאַן? אַז ער פערלירט און געפינט, וואָס ער האָט פערלוירען. אַזוי איז אויך מיט די יודישע פּאַרטייען. יאָהרען לאַנג בעקעמפען זיי זיך און דערנאָך זעהען זיי איין, אַז דאָס איז אַ טעות און אַ שלעכטער שלום איז אַלץ בעסער פון אַ גוטע מחלוקה. דאָס האָבען אונזערע אַרבייטער-פּאַרטייען איינגעזעהען און האָבען דעם מוט געהאַט מודה צו זיין אויף אַלטע נעמען און זכות-אבות און זיך פעראייניגט אין אַ נייער איינציגער פּאַרטיי: מפלגת פּועלי ארץ-ישראל, און זאָל דאָס דינען פאַר אַ מוסר-השכל אויך פאַר אַלע אַנדערע פּאַרטייען, בפרט פאַר די אָרטאָדאָקסישע. עס איז שוין באמת די העכסטע צייט, אַז עס זאָל אויך ביי זיי זיין שלום און אחדות....

אויך אונזערע ישיבה-בחורים זענען געוואָרען מעהר אַקטיוו. זיי ווילען זיך אויך מעהר פערבינדען מיט'ן ישוב הארץ. ישיבות זענען איצט ב"ה נתרבה געוואָרען אין א"י. מען לערנט געשמאַק און מ'האָט ליב דאָס לערנען. מ'האָט אַבער אויך ליב א"י. מען וויל דאָ בלייבען, דאָ טאַקע פערבלייבען. זוכט מען וועגען צו פעראייניגען די תּורה און באַאַרבייטען השי"ת לאַנד. דערצו האָט זיך געגרינדעט אַ „חברה להתאכרות בני הישיבות בארץ ישראל". עס איז אַ נייע חברה נאָר זי האָט שוין געפונען פיל סימפּאַטיע. דער נשיא איז דער ראש הרבנים הרב קוק. די חברה איז גאַנץ אומפּאַרטייאיש. זי רעכענט אויך צו קאָלאָניזירען די חכמי הישיבות פון חוץ לארץ. געפּלאַנט איז אַ מין קאָלאָניזאַציע, וואָס זאָל געבען די מעגליכקייט פון „חציו לה' וחציו לכם". עס איז קיין ספק נישט, אַז קרן-קימת און קרן-היסוד וועלען מיט פערגנעניגען אונטערשטיצען די בעוועגונג. נאָר דאָס גרויסע פּובליקום מוז אויך מיטהעלפען און וועט געוויס דאָס טאָן.

ר' בנימין

יעקב גארדין אויף דער פוילישער ביהנע

(צו דער מארגענדיגער אויפפיהרונג פון דער „שחיטה" אין לאדזער שטאטישען טעאטער)

נאך די ערפאלגען פון די ערשטע סצענישע אויפפיהרונגען פון יודישע ווערק אויף די ברעטער פון פוילישען טעאטער, ווערען געמאכט ווייטערע בעמיהונגען אפיערצוברענגען אויף דער פוילישער ביהנע. די ווערק פון דער יודישער דראמאטישער ליטעראטור, און אין דער ערשטער רייה די פיעסען פונ'ם רעפארמאטאר פון יודישען טעאטער יעקב גארדין.

מארק ארענשטיין האט געמאכט די התחלה מיט גארדינ'ס „מירעלע אפרת" און יעצט קומט אדוואנטאוויטש מיט דער „שחיטה", וואס איז איבערזעצט און בעארבייט געווארען דורכ'ן לאדזער זשורנאליסט זאנדמער.

מען מוז מודה זיין, אז הגם די „שחיטה" קען נישט פערגליכען ווערען אין איהר ליטערארישען און סצענישען ווערט צום קרוין-ווערק פון יעקב גארדינ'ס שאפונג, צו „מירעלע אפרת", פערמאגט זי אבער איינציגע סובטעל געצייכענטע יודישע כאראקטערען פון בעזונדערער הארמאנישער און פסיכאלאגישער שלימות, וואס גיבען דער פיעסע איהר פונדאמענטאלישקייט, מאכען זי פאר א פיעסע פון יודישען מילע, מיט שארפע דראמאטישע קאנטורען אויפ'ן פאן פון אלטען יודישען לעבענס שטייגער.

אסתר'קע, די הויפט-העלדין פון דער „שחיטה", איז דער קלאסישער ביישפיל פון א רבנישער טאכטער אין דער על פרשת דרכים צייט פון דער השכלה-עפאכע. איהר ליבע איז א פערצערענדער פלאם און איהר רעזיגנאציע און פאסיוויטעט זענען די כאראקטעריסטישע סמנים פאר דער ליבע פון א יודישער פרוי פון אזא סביבה.

צי פיהלט מען ארויס אין איהר דעם שטילען פראטעסט פון א שטומער שאף, וואס איהר שטומקייט בעקומט אנ'אייגענארטיג רעדעוודיג לשון אין פערשטעלטע און אין תוך גענומען גענוג בולטע דראמאטישע אנדייטונגען.

בעת אסתר'קע ווערט פערק'נס'ט דעם רייכען חסידישען תקיף ר' בצלאל ראפאפארט, ענטפערט זי דער מוטער מיט א אנגעצויגענעם שמייכעל און מיט בעהאלטענער איראניע: „וואס דארף איך זיך זארגען, עס איז דען מיין טאכטער? עס איז דאך אייער טאכטער...

אט דער איראנישער ענטפער איז דער שטילער בונט פון דער יודישער פרוי אין דער צייט פון אונטערגאנג פון דער השכלה און אויפקום פון דער נאציאנאלער בעוועגונג ביי יודען, בעת די יודישע פרוי איז שוין טיף אין הארצען געווען שטארק אומצופרידען פון איהר לאגע, בעת זי איז נאך אויסערליך און אינערליך געווען געבונדען מיט טויזענדער פעדים מיט טאטע מאמע און נישט געקענט געהן אנטקעגען זיי. מיט איין דור שפעטער האבען דאס די רבנישע טעכטער יא שוין בעוויזען.

אסתר'קע אנטלויפט נישט פון איהר גורל. טיף רעזיגנירט ערפילט זי דעם רצון פון טאטע מאמע און האט חתונה מיט ר' בצלאל'ן, אבער איהר ליבע צו שמואל יאסלען, צום ארימען פלימעניק, וואס לערנט זיך אזוי שווער הלכות שחיטה, אז לויט דעם פאטער'ס, דעם רב'ס רייד וועט ער שוין קיינמאל קיין שוחט ובודק נישט זיין, איהר ליבע, וואס האט קיין נאמען נישט, וואס טאר הויך נישט ארויסגערעדט ווערען, אפילו פאר זיך אליין, איהר ליבע ווערט דורך איהר געצוואונגענער גלייכגילטיגקייט און רעזיגנאציע נאך שארפער, גליהענדיגער, מאטערנדיגער.

אין דער געשטאלט פון אסתר'קען האט גארדין מיט א באמת קינסטלערישען פאטאס ארויסגעפיהלט און ארויסגעבראכט דעם ביאלאגישען רוף פון דער פרוי צו איהר מוטערליכער שלימות. פאר אסתר'קען איז ליבע און מוטערשאפט איין בעגריף, איין שטומער רצון, דער איינציגער אינהאלט פון איהר לעבען און דערפאר דערגרייכט די דראמע איהר קולמינאציע-פונקט, ווען עס שטארבט איהר קינד, וואס זי האט געבוירען פון ר' בצלאל'ן.

דא ציפלאקערט זיך איהר בונט, נישטא מעהר קיין שום מחיצה און אומזיניגע מקריב זיין זיך פאר טאטע מאמע, און אסתר'קע שליידערט בצלאל'ן דעם גביר, דעם תקיף, וואס פאהרט צום גובערנאטאר אויף וויזיטען און שיקט טראטעס מיט האלץ אויף די טייכען, ווערטער שארפע ווי שפיזען, ווערטער ווידערשפעניגע, שיער נישט „רעוואלוציאנערע", וואס האבען דעם חותם פון דער עפאכע און די נאאיוויטעט פון די יודישע אויפגעוואכטע מאסען וועגען דער אומגערעכטיגקייט און סאציאלען יושר פון דעם געזעלשאפטליכען סדר, וואס כאראקטעריזירען אזוי בולט די 80 — און 90 יאהרען פון פריגען יאהרהונדערט אויפ'ן שטח פון אלטען רוסלאנד.

אסתר'קע און שמואל יוסל — 2 פאליטען, 2 אויסגעהעמערטע טיפען פון דער אמאליגער יודישער ווירקליכקייט. אויב די געשטאלט פון אסתר'קען האט דער מחבר געצייכענט בולט'ער, מיט א שפע פון פארבען און ליניען, איז די געשטאלט פון שמואל יוסל'ן נאר געגעבען אין איהרע אויסערליכע קאנטורען און דער רעזשיסער האט דא א ברייטע מעגליכקייט פאר אויסטוען און קינסטלערישע איינפאלען. דער וועה פון זיין שטארקער ליבע צו אסתר'קען גיסט שמואל יוסל אויס אין טרויעריגען גמרא-ניגון „הכל שוחטין ושחיטתן כשירה". אין זיין פעטערליכער זארג וועגען אסתר'קעס גורל און ר' בצלאל'ס הויז וואס ער דערלויבט זיך שוין ארויסצוזאגען הויך אויף א קול און אין זיינע אומבעהאלפענע רייד פאר דער געבראכענער אסתר'קען וועגען דער קהלה באבער וואס פערלאנגט, אז איהר שוחט זאל האבען א ווייב...

דאס פוילישע טעאטער וועט האבען גענוג מיה קינסטלעריש ארויסצוברענגען אויף דער ביהנע אט די צוויי יודישע טיפען און עס פאדערט זיך דערצו א גרינדליך שטודיום פון דער עפאכע און א פערטיפט איינלעבען זיך אין אינהאלט פון דער פיעסע.

דערפאר וועט פיל לייכטער זיין צו קרעאירען די געשטאלט פון ר' בצלאל'ען און ר' אלחנה'ן, וואס זענען אין זיך נישט קיין עכטע יודישע פערסאנאזשען און דער מחבר גופא האט זיי מגזים געווען.

וואך אין דער צייכענונג איז אויך ארויסגעקומען דער רב, אסתר'קעס פאטער איז נישט נאטירליך די גאנצע סביבה פון ר' בצלאל'ס הויז. עס איז דא פאראן צו פיל דראסטישער נאטוראליזם, וואס האט דעם מחבר געשטערט די איינהייטליכקייט פון דער אקציע און די שלימות פון דער שילדערונג. אבער איינציגע פון די דאזיגע חסרונות קענען פאר דער פוילישער ביהנע גראד זיין א מעלה.

דער איבערזעצער ה' זאנדמער, וואס האט שוין ערפאהרונג אויפ'ן געביט פון טעאטער, האט זיך געזעהן געצוואונגען די פיעסע אביסעל צו אקטואליזירען, אפצושנייצען די צו לאנגע טיראדען וואס שטערען אפט מאל דעם גאנג פון דער אקציע און בעזייטיגען דעם באלאסט פון גמרא-ווערטלעך וואס וואלטען פאר דער פוילישע ביהנע געווען נישט צום פערציהען. די איבערזעצונג גופא איז געמאכט אין א ריינעם פויליש.

עס בלייבט צו האפען, אז אזא ארטיסט ווי אדוואנטאוויטש וועט פון זיין האנד נישט ארויסלאזען קיין דבר שאינו מתוקן און די אויפפיהרונג פון דער „שחיטה" אין פוילישען טעאטער וועט פערוואנדעלט ווערען אין א קינסטלעריש געשעהעניש פון ערשטער מדרגה. א חוץ דעם ריין קולטורעלען ווערט האט די אויפפיהרונג פון יודישע ווערק אויף דער פוילישער ביהנע א גרויסע בעדייטונג פאר דער יודיש-פוילישער דערנעהנטערונג און יודיש-פוילישען צוזאמענלעבען. זיי ה"ה זאנדמער און אדוואנטאוויטש'ען קומט יעדענפאלס א „יישר כח" פאר דער פארזעצונג פון דער איניציאטיוו.

מ-ם

פאטער מעג ערמארדען זיין טאכטער און איהר פערפיהרער

מעקסיקא לעגאליזירט עהרען-מארד

(א בריף פון ניו-יארק)

יעדע מדינה מיט איהרע זיטען. דער אלטער כלל האלט אויס אממערקווירדיגסטען אין דעם פאל פון מעקסיקא מיט איהר נייעם קרימינעלען קאדעקס. דאס איז א קאדעקס, וואס איז פון איין זייט, העכסט פארטשריטליך און, פון דער אנדער זייט, אזוי רעאקציאנער טראדיציאנעל, ווי נאר מעגליך.

דער פראגרעסיווער כאראקטער פון דעם קאדעקס איז בולט אין דער בעשטימונג, אז גנבה צו שטילען דעם הונגער איז נישט שטראפבאר, — אויב דאס ווערט געטון דאס ערשטע מאל. דאס איז זיכער א נייעס אין דער יוריספרודענץ פון דער וועלט. די געגנער זאגען טאקע, אז אזא פריהייט פאר הונגער-גנבה איז אנ'אפענע טיר פאר פערברעכענס. עס שטעקט אבער אין דער בעשטימונג א טיפע פערשטענדניש פאר די אורזאכען פון די קלענערע פערברעכענס, וואס ווערען בעגאנגען אומעטום. אויב איינער ווערט געטריבען פון הונגער צו כאפען א שטיקעל ברויט, איז ער נאך נישט קיין פערברעכער, אין מעקסיקאנער זין. אנ'איינפאכע און דאך ווייט פראגרעסיווע בעשטימונג. עס פאדערט זיך מוט אזוינס צו פערפעסטיגען אין די געזעצען פון א לאנד.

א צווייטע תקנה איז וועגען דעם, אז נישט קיין געריכט זאל ענטשיידען וועגען דער שולד פון אנ'אנגעקלאגטען, נאר א ספעציעלער ראט, וועלכער וועט האבען פאר זיך די אויפגאבע צו אונטערזוכען דעם גייסטיגען צושטאנד פונ'ם אנגעקלאגטען ווי אויך אלע אנדערע אומשטענדען, וואס האבען געפיהרט צום פערברעכען. דעם ערשטען פסק וועט ארויסגעבען א ריכטער, נאך דעם ווי ער וועט אויסהערען די בעווייזען פון ביידע צדדים, אבער זיין אורטייל וועט נישט זיין גילטיג, ביז דער ראט וועט איהם בעשטעטיגען. און דער ראט וועט בעשטעהען פון דריי אדוואקאטען און צוויי דאקטוירים, איינער א געוועהנליכער ארצט און דער צווייטער א פסיכיאטער. דאס איז ווידער אמאל א נייעס, און עס בלייבט צו זעהען ווי דאס וועט ארבייטען.

דער רעאקציאנערער טראדיציאנעלער טייל פון דעם נייעם קאדעקס האט צו טון מיט דער פראגע פון בעליידיגטער עהרע. עהרען-פראגען זענען פון צוויי סארטען, געזעצליכע און געשלעכטליכע. די געזעצליכע, וועלכע ווערען אויסגעמאכט אויף פערשידענע אופנים, און אין געוויסע צייטען און געוויסע לענדער אין דער פארם פון דועלען, ווערען גענומען אין אכט אויף אזוי ווייט, אז א ספעציעלער עהרען-געריכט ווערט בעשטימט אין דעם נייעם קאדעקס. דאס עהרען-געריכט וועט האבען אלס אויפגאבע צו פערמיידען דעם דועל, אויף ווי ווייט מעגליך. ער טאר אויף קיין פאל נישט צושטימען צו א דועל. זיין אויפגאבע איז, אויף אזא אופן, ביכלעכוויז אפצושאפען דעם מנהג פון דועלירען דורך געבען ביידע צדדים א געלעגענהייט פארצוברענגען זייער שטרייט פאר א ספעציעלען טריבונאל.

די כינה איז א גוטע, אבער דער סאמע פאקט, וואס אזא געריכט ווערט פאראויסגעזעהן, איז א בעווייז, אז מעקסיקא מיט אלע איהרע פרווכען צו האלטען זיך אין סאמע פראנט פון דער ציוויליזירטער מענשהייט, שטעקט נאך טיף אין די מנהגים פון מיטעלאלטער.

דאס אינטערעסאנטסטע איז אבער די בעשטימונג וועגען פערלעצונגען אין פראגען פון געשלעכטליכער עהרע. דער געזעץ זאגט בפירוש, אז דער פאטער האט א רעכט צו טויטען זיין טאכטער און איהר פערפיהרער, אויב ער כאפט זיי ביים פערברעכען. דאסזעלבע האט דאס רעכט דער מאן צו טויטען זיין פרוי און איהר פערפיהרער, ווען ער דערוויישט זיי אין אקט פון פערברעכען. דער ווארטלויט איז אזא, אז מען קען אננעהמען, דאס אויך די פרוי האט דאס רעכט צו ערמארדען איהר מאן און זיין געליבטע, אויב זי דערטאפט זיי ביים פערברעכען. עס גלויבט זיך אבער קוים, אז דאס מיינט מען טאקע. אין מעקסיקא האט די פרוי נאך נישט קיין שטימרעכט, און מענער וועלען מסתמא נישט אקצעפטירען אזא ברייטע אויסטייטשונג פון דעם פונקט, נור וועלען איהם, אין דער פראקטיק יעדענפאלס, רעדוצירען צום אויסשליסליכען רעכט פון מאן אין אזא פאל. עס איז אמת, אז דאס געזעץ זעהט פאראויס, דאס נאר איין מאל קען אזא מארד ענטשולדיגט ווערען. אויב, הייסט עס, דער מאן האט שוין איין מאל געטויט זיינע א פרוי פאר אזא פערברעכען, וועט א צווייט מאל, דאס הייסט אויב ער זאל זיין צווייטע פרוי צוליב דערזעלבער אורזאכע וועלען ערמארדען, איהם שוין גלאט נישט אראפ.

מיט אנדערע ווערטער, עס ווערט גענומען אין אכט, אז דאס ערשטע מאל קען רעדען די ריינע ליידענשאפט און געהייליגטע עהרע, אבער אז א צווייטע מאל ווערט שוין דאס א מין געוואוינהייט, און מארד איז דאך מארד. קיין בעגרענעצונג איז נישטא בנוגע דעם פאטער, וועלכער, הייסט עס, קען טויטען אזוי פיל טעכטער, וויפיל ער האט נאר, אויב זיי זאלען אלע זינדיגען.

מיר זענען בעקאנט אין אמעריקא מיט אזעהליגע פאלען, וואו די פרוי ווערט בעפרייט, אויב דאס געריכט געפינט, אז זי האט דעם מאן ערמארדעט, כדי צו פערטיידיגען איהר עהרע. עס איז מעהר ווי זיכער, אז קיין פאטער וואלט נישט געפונען געווארען שולדיג, אויב ער זאל בעווייזען, אז ער האט ערמארדעט דעם פערפיהרער פון זיינער א טאכטער. אדער עס איז א גרויסער ספק, צי מען וועט איהם אזוי לייכט אפלאזען, אויב ער זאל טויטען די טאכטער. און ווען א מאן זאל טויטען זיין פרוי פאר עהנליכען פערראט, וועט מען איהם קיין לייכטען וועג נישט מאכען. דאס געזעץ אבער בעפרייט נישט אין פאראויס אפילו דעם מארד פון א מאן אדער פון דער טאכטערס פערפיהרער, ווער רעדט שוין פון דער פרוי'ס מארד אדער דער טאכטערס.

מעקסיקא נעהמט אויף זיך די רעכטע פון אויסלאזען, א געזעץ, וועלכער ערקלערט, אז מען מעג, דאס ערשטע מאל, הרג'ענען די אייגענע פרוי, און איהר געליבטען אדער די אייגענע טאכטער און איהר פערפיהרער, אדער נישט כשר'ן געליבטען, און דער מאן אדער פאטער איז דער איינציגער ריכטער אין אזא פאל, אויב דאס פערברעכען איז גאר קלאר פאר דעם שטאטליכען געריכט און דעם העכערע ראט, וועלכער דארף, ווי שוין אנגעוויזען, גוטהייסען די ענטשיידונג פון געריכט איידער זי געהט אריין אין קראפט.

די דאזיגע בעשטימונגען האבען אלס צוועק צו זיכערען די געשלעכטליכע עהרע פון דער מעקסיקאנער פרוי, פערהייראטע אדער אונפערהייראטע, און אויף א דראקאנישען אופן מאכען אוממעגליך אזעלכע פערברעכענס. דא איז גאר נישט וויכטיג, צי וועט אזא געזעץ באמת אויסהיטען די פרוי פון דעם ליבעטרגען. אויסערליכע שטערונגען האבען נאך קיין מאל נישט איינגעהאלטען די אינסטינקטען. אפט פערקעהרט, ווירקט עס פונקט קאפויר, ווייל וואס עס איז שטארק פערבאטען, האט די טבע צו רייצען די ליידענשאפטען, און דער מענש ווערט אזוי געוואוינט צו שטרענגע תקנות, אז ער פערגעסט אן זיי, ווען די געפיהלען שטורעמען אויף. הגם וועט דער מענש טענה'דיג זוכען צו פערטיידיגען, וואס איהם איז טייער אדער נוצליך מיט דער הילף פון געזעץ. און די פראגרעסיווע מעקסיקא איז נישט קיין אויסנאהם.

אבער דאס געזעץ כאראקטעריזירט דעם קולטורעלען צושטאנד פון דעם לאנד. די אלטע געדאנקען וועגען אויסערליכע עהרע ווארצלען נאך טיף אין דעם מעקסיקאנער, וועלכער איז גרייט אין אלע אנדערע הינזיכטען זיך צו פערלאזען מעהר אויף די אינערליכע מאטיוען ווי אויף דעם אויסערליכען צוואנג. די פרוי איז אין מעקסיקא א טייל פון איהר משפחה'ס מאראלישען זין, און דער מאן אדער פאטער פיהלט זיך פערזענליך געקריוודעט אין וואס ער גלויבט צו זיין דער סאמע ברען פונקט פון זיין „איך".

אויף ווי ווייט מיר איז בעקאנט פון פערזענליכער בעריהרונג מיטן לאנד זענען ליבעס-מארדען פון אלע סארטען נישט קיין אפטע ערשיינונג אין מעקסיקא. מעגליך, אז דאס איז צוליב דער מורא טאקע צו ריזיקירען מיטן לעבען. דאס געזעץ וויל די עהרליכקייט נאך מעהר שטארקען, אבער דערפאר גיט ער א בערעכטיגונג פאר מארד צו דעם בעליידיגטען מאן אדער פאטער, און דאס קען אפשר גאר פערמעהרען די פאלען פון עהרען-מארד. דער געטראפענער וועט וויסען, אז דאס געזעץ איז מיט איהם און ער וועט אפשר צו אפט זיך כאפען צום רעוואלווער. אז מיר וועלען עלטער ווערען, וועלען מיר מסתמא קליגער ווערען אויך אין דעם ענין.

י. זאר

לאָדזש 24 יאנואר 1930

נייער פאלקסבלאט

לאָדזש 24 יאנואר 1930

דער כלל און דער יחיד

פון לעא קעניג

דער הויפּט־אונטערשיד צווישן דער השכלה באַוועגונג און דעם נאַציאָנאַליזם (ביי אונז יודען ווי ביי אנדערע פעלקער) באַשטעהט, האָבט זיך, אין דעם, וואס דער עכטער משכיל, דער טרעגער פון די השכלה־אידעאַלען, האָט זיך דורכויעכליך געווענדעט צום יחיד, און דער צייט, ווען ידעה נאַציאָנאַליסט ווענדעט זיך דער עיקר צום כלל.

די השכלה־באַוועגונג האָט דער עיקר געשטרעבט צו אויסגלייכען און באַפרייען דעם יחיד, דעם איינצעלנעם יודען; דער נאַציאָנאַליסט קלערט הויפּטזעכליך וועגען קיום העם, ווי אזוי דאָס פאָלק, די נאַציע צו באַפרייען און באַפעסטיגען.

אויך די טרעגער פון דער יודישער השכלה האָבען געזעהן אַ יודישע פּראָבלעמע און זי געוואָלט לעזען אָבער זייער לעזונג האָבען זיי געזוכט דורך דער בילדונג און אויסגלייכונג פונ'ם יודישען יחיד.

„זיי אַ מענש צו מענשען גלייך" — איז געווען דער הויפּט־לאָזונג פון דעם יודישען משכיל, וועלכער האָט געגלויבט, אַז די יודישע פראַגע צוזאַמען מיט איהר גרויסען שאַטען דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלען פערשווינדען, ווען יעדער יודישער יחיד וועט זיין וועלטליך געבילדעט און זעט זיין אַ מענש צו מענשען גלייך.

ווי שוין בעמערקט האָט נישט בלויז דער יודישער משכיל, נאָר אויך דער אייראָפּעאישער משכיל אזוי „אינדיווידואַליסטיש" געדענקט. דער עכטער משכיל קומט פונ'ם פּרט צום כלל: זיינע אידעאַלען זענען אויך „אַ בעסערע מענשהייט און גליקליכערע פעלקער" אָבער זיין וועג צו די אידעאַלען איז דער יחיד.

און די אַלע רעפאָרמען, וואָס די משכילים פּלעגען פאָרהערען, ווי צום ביישפּיל אַלגעמיינע בילדונג, פרייהייט פון וואָרט און געוויסען זענען געווען אנגעווענדט בלויז פאַר'ן יחיד.

„לאָזען מענשען און יודען בתוכם אידעלער, פרייער און געבילדעטער ווערען און אַלע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע פּראָבלעמען וועלען מכילא געלעזט ווערען" —

דאָס איז געווען און איז נאָך עד היום, דער אנטראָפּאָין פונ'ם ליבעראַלען משכיל יום.

דער נאַציאָנאַליזם אדער דער נאַציאָנאַליסט (פון אַלע שאַטירונגען און פעלקער) דענקט און קלערט נאָר אין די טערמינען פון פאָלק, נאַציע און כלל. איבעראַל זעהט ער צרות הרבים און נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען.

דער פּראָצעס פונ'ם באַפרייען דעם יחיד איז אַ שרעקליך לאַנגזאַמער און שווערער. יחידים זענען דאָ אין דער אמת'ן ווייניג; ס'זענען דאָ מאַסען און פעלקער, וועלכע האָבען זייערע אייגענע גרענעצען און פּאָזיציעס. מען קען נישט בילדען און באַפרייען מענשען ביז וואַנעט מען ענדערט נישט די אַלגעמיינע באַדינגונגען, אין וועלכע זיי לעבען.

וואָס האָט אין דער אמת'ן אויפגעטון די השכלה פאַר יודען, פאַר דער יודען־פראַגע? — האָבען געפרעגט אונזערע ערשטע נאַציאָנאַליסטען. אַ פּאָר יודען האָט זי באַפרייט, ארויסגעפיהרט אין דער גרויסער וועלט; מיט אַנדערע ווערטער זיי אסימילירט צווישען די גרויסע פעלקער; אָבער מיט יאָס איז בעסער געוואָרען די לאַגע פון די יודישע מאַסען אין די פערשידענע געטאָס? האָט זיך די לאַגע פונ'ם יודישען פאָלק מיט עפּעס פערבעסערט? —

און אונזערע נאַציאָנאַליסטען, ווי אַלע אַנדערע נאַציאָנאַליסטען, האָבען אנגעהויבען זוכען נאַציאָנאַלע גרויסע לעזונגען פאַר דער יודען־פראַגע.

און.... פונ'ם „זיי אַ מענש צו מענשען גלייך" איז געוואָרען „זיי אַ פאָלק צו פעלקער גלייך".

און אין אַלע אונזערע מחשבות פון די לעצטע פאַר צעהנדליג יאָהר, פון זינט די יודישע נאָם איז געוואָרען נאַציאָנאַל, האָט דער כלל פערנומען דעם פּלאַץ פונ'ם יחיד; דאָס יודישע פאָלק האָט פערנומען דעם פּלאַץ פונ'ם יודען.

אפילו אין יעדען יחיד זעהט דער עכטער נאַציאָנאַליסט ס'רוב בלויז זיין אַלגעמיין־נאַציאָנאַלע כאַראַקטעריסטיק; אין יעדער אינדיווידועלער ערשיינונג זעהט דער נאַציאָנאַליסט בלויז אַ רעפּלעקסיע, אַ פּועל יוצא פון גוטע אדער שלעכטע נאַציאָנאַלע באַדינגונגען. ווי דער סאָציאַליסט און קאָמוניסט, דענקט אויך דער נאַציאָנאַליסט בלויז אין די טערמינען פון מאַסען, קלאַסען און פעלקער.

אין דער צייט ווען דער עכטער משכיל און דער אמת'ער טרעגער פון די השכלה־אידעאַלען האָט הויפּטזעכליך געקלערט וועגען יחיד. דער אידעאַל פון דער השכלה „אַ בעסערע און גליקליכערע מענשהייט" איז אויך געווען צו ברייט, צו פלאַטאַניש צושוואַמען און ער האָט אפשר גענומט זיך אנגנאַפּען אין דעם קאָנקרעטען יחיד אויפ'ן לאַנגען, ווייטען וועג צו זיין אידעאַל.

דאָ איז נישט די פראַגע — און ס'קען דאכט זיך שוין נישט זיין אזא פראַגע — וועלכע פון די צוויי אידעאַלאָגיעס איז די ריכטיגערע.

מיט משכיל'ישען — אידעאַישען און מאַטעריעלען — פילאַנטראָפּיזם, קען מען קיין כאַציאַלע פראַגען נישט לעזען. דאָס האָט שוין דאָס לעבען, די ווירקליכקייט קלאָר בעוויזען.

וואָס מען קען זיך אָבער יא פרעגען: איגנאָרירט שוין אמאָל נישט צו פיל אונזער היינטיגער נאַציאָנאַליזם דעם יחיד? זייענדיג פערטון מיט אונזערע אמת־אומגעהויער־שווערע נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען, פערזעהען מיר שוין אמאָל נישט אינגאַנצען דאָס לעבען פונ'ם איינצעלנעם יחיד?....

יעדער פון אונזערע נאַציאָנאַליסטען אויף זיין באַזונדערען שטייגער פּלאַנעוועט ווי אזוי אויפצושטעלען אַ שעהנע, נייע נאַציאָנאַלע געביידע און דערווייל לאָזט מען די הויפּעס ציגעל פוילען אויף גאַטס בעראָט אונטער פערשידענע ווינטען און רעגענס.

און אז ס'וועט קומען אמאָל אזא גליקליכע שעה און דאָס הויז וועט זיין פערטיג, וועט מען זיך נאָך כאַפּען, אַז די ציגעל זענען קאַליע, פרעמד געוואָרען און דאָס נייע הויז איז אין געפאַהר.

מיט איין וואָרט: פערלאָזט מען איצט נישט צופיל אויף דער נאַציאָנאַלער יודישער נאָס, אין אונזער נאַציאָנאַלער ליטעראַטור און פּיעסע, דעם יודישען יחיד?

אמאָל אין די השכלה־טעג האָט אונזער ליטעראַטור און געזעלשאַפטליכקייט זיך באַשעפטיגט כמעט בלויז מיט דעם איינצעלנעם יודען, מיט זיין שטוב, מיט זיין אויסזעהן, מיט זיינע מאַניערען... מען האָט דעמאָלט פון דעם איינצעלנעם געשפּאָט, אפּגעלאַכט, ווייל מען האָט איהם געוואָלט אויסבעסערען.

היינט באַשעפטיגט זיך די יודישע ליטעראַטור די יודישע געזעלשאַפטליכקייט בלויז מיט אַלגעמיינע נאַציאָנאַלע כלל־טיפען און סימבאָלען, כלל־פראַגען און פּראָבלעמען אז זעהר זעלטען וועט איהר הערען איצט די פראַגע: ווי אזוי לעבט אַ יוד? אין זיין שטוב, און זיין אויסזעהן? ווי אזוי לעבט ער אינדיווידועל אפילו ווען ער חלומ'ט זיינע נאַציאָנאַלע חלומות?

קען זיך נישט מאַכען, אז אונזערע נאַציאָנאַלע ארכיטעקטען וועלען זיך אמאָל אז פכאַפּען און דערזעהן, אז זיי האָבען קיין ציגעל נישט מיט וועלכע צו בויען. אדער וואָס איז נאָך ערגער: אז די ציגעל פּאַסען זיך שוין נישט צו דער געפּלאַנטער, גרויסער, שעהנער נאַציאָנאַלער געביידע.

דורכ'ן יחיד אליין קען מען אַ כלל נישט באַפרייען, אָבער מען קען אויך אַ פאָלק נישט באַפרייען, ווען מען קען נישט זיינע יחידים, ווען מען ווייסט נישט ווי זיי לעבען און וואוהין זיי געהען.

—=:8:=—

ווען מען ווערט אלט פאר דער צייט

מעדיצינישע בעטראַכטונגען — פון ד"ר י. טעז

פרעגט די וועלט אַן אַלטע קשיא: היתכן? פאַרוואָס ווערט מען אַלט? און דער תירוץ איז: מילא, די וועלט פיהרט זיך אזוי! היינט — איך; מאָרגען — אַן אַנדערער. דאָס לעבען איז ווי אַ חלום, זאָגט אַ ווערטעל. אָבער מיט ווערטלעך קען מען נישט זיך טרייסטען. דאָס לעבען רוישט און דראַפּעט זיך אַלץ העכער און העכער אויף דער לייטער פון ענטוויקלונג. אַ מענש כאַפּט זיך ארויף אויפ'ן וואַגען און איז אַ בעל־עגלה פאַר אַ ווייל; און אקאָרשט מען קוקט זיך אום, הערט מען דעם בעפעהל: „ארונטער פונ'ם וואַגען"! נייע פּאַסאַזשירען, נייע מעטאָדען און אַ נייער דור! און וואָס גיכער און פערשאַרפטער עס געהט דער טעמפּאָ פונ'ם לעבען, אַלץ קירצער איז די רייזע, אַלץ נעהנטער צום סוף. איז דאָס לעבען? דער מענשליכער שכל רעוואָלטירט און דאָס הארץ גלוסט: אוי, ווען נישט די עלטער! ווי נעהמט מען די יונגע כוחות, דעם פערנעהם, דעם וואָמאַך, די לעבענס־פרייד פון דער יוגענד!

די וויסענשאַפט האָט אויך אויף דעם געביט אויפגעטון אַ סך, מען מוז געפינען אַ מיטעל אַנטקעגען אַלטקייט! האָט מען אזא מיטעל געפונען?

דאָס מאָדערנע לעבען איז אזוי בליק־שנעל אזוי פול מיט פערלאַנגען און חובות, אז פּשוט מען האָט נישט קיין צייט אַלט צו ווערען. אפשר טאַקע דערפאַר ווערט מען היינט אַלט פאַר דער צייט. אין דער אינדוסטריע, אין האַנדעל און אין די דער פּראָדוקציע, וואָס שאַפט נייע ווערטען, ווייל מען היינט נישט מעהר אַנגעהמען מענשען איבער פערציג יאָהר אַלט, פרויען איבער דרייסיג ווערען אוועקגעשיקט פון די פאַבריקען. מען זוכט יונגע כוחות. און וואָס זאָל אַ מענש טון גראָד אין די יאָהרען ווען ער הויבט אָן צו עפענען די אויגען, צו דערציהען אַ פאַמיליע און צו פערזייהען די קערנדלעך פון דעם אייגענעם גליק? איז דער ענטפער: זייט נישט אַלט! בלייבט יונג! אָבער, קען מען דאָס?

דער עולם זאָגט: נו, מילא! לעבט נאָרמאַל. שלאָפט, עסט אין צייט און זייט נישט קראַנק, וועט איהר נישט ווערען פערבאַבעט און פערזיידעט פאַר דער צייט. אָבער דאָס איז לייכט געזאָגט, ווען די לעבענס־מיהל האַלט אין איין מאַהלען און די רעדער דרעהען זיך אזוי געשווינד, אז מען ווערט צומאַלען, אויב מען לויפט נישט מיט דעם משוגע'דיגען מאָדערנעם טעמפּאָ. מוז מען לויפען יאָגען זיך, דראַפּען זיך אויף די גלייכע וועגן און אויסשעפּען די כוחות. תייסט עס, אז פאַמעלעך איז נישט מעגליך; אדער מען לויפט, אדער מען בלייבט הינטערשטעליג. און די אַלע עצות זענען נישט מעהר ווי באָבע־מעשות. אלא מאי?

מיר ווייסען היינט, אז אַלט ווערט מען נישט פון ארבייט, נישט אפילו פון דאגות און אנשטרענגונגען. להיפך, נעהמט אוועק דעם עול פון מאַכען אַ לעבען, און די מייסטע מענשען וועלען פערלירען דעם אינטערעס אין לעבען. „בזעת אפיך" איז דווקא אַ גוטער מיטעל אַנטקעגען פריה־צייטיגען עלטער, נישט פון ארבייט ווערט מען אַלט! מען ווערט אַלט — ווייל אַ פּאָר דריזען פונ'ם קערפּער, וואָס שמירען די רעדער פון לעבען, אז זיי זאָלען נישט פערזשאַווערט ווערען. הערען אויף צו טרייבען די מענשליכע מאַשין. מען ווערט אַלט, ווייל די דריזען זענען אַלט. וועלכע דריזען זענען דאָ אַ פּאָר. זייערע נעמען זענען ווילדע, אביסעל צוגעבּרעכענער לאַטיין און אביסעל אַלט־גריכיש. אָבער, וואָס מאַכט דאָס אויס? מיר קענען די כלי־זמר, וואָס שפּילען אין מענשליכען אָרקעסטער. און אויב אַ טאָן ווערט הייזעריג, אַפּגעריסען און פאַלש, ווייסען מיר וואו עס ליגט די סיבה. אדער די גראַשיצע איז נישט ווי עס דאַרף צו זיין, אדער דער אויבערניר איז אַ פויליאַק, אדער נאָר אַ קליין פּיצווינקעל, וואָס ליגט אויפ'ן שטעל פונ'ם מאַכטיגען געהירען רעדט אויף טאַטעריש. אָבער צווישען זיי אַלע איז דער וויכטיגסטער דער געשלעכטס־דריז. הערט דער דריז אויף צו ארבייטען, ווי עס דאַרף צו זיין, אזוי צרות און לייד. מען ווערט אַלט פאַר דער צייט. מען ווערט פעט, פויל; דער לעבענס־זייגער הויבט אָן סקריפּען און דער ווייזער ווייזט אויף דעם סוף, וואָס רוקט זיך אַלץ נעהנטער, פרויען קריגען אַ באָרד און מענער ווערען באַביצעס. מען ווערט אַלט און גרוי און דאָס אַלץ, ווייל דער דריז הערט אויף צו בעצאָהלען זיינע חובות....

און פאַרוואָס איז דאָס אזוי?

דער געשלעכטס־דריז ליפערט אַ שטאָף, וואָס איז בעקאַנט מיט'ן נאָמען „האָרמאָן". אביסעלע פון דעם מיט־חיים — און אַלצדינג איז וואויל און פיין; אביסעל ווייניגער — און דער גאַנצער קערפּער הויבט אָן דרימלען.

פרעגט זיך טאַקע אַ קשיא!

אויב דער צער פון טראַגען איז יאָ אזוי גרויס, פאַרוואָס נישט זיך קויפען אביסעל פון דעם „האָרמאָן" און אזוי פערכאַפּען די סכנה?

אָט וואָס מען האָט געטון: אַן אַלטער פראַנצויז האָט זיך איינגעשפּריצט אַן עקסטראַקט פון די מענשליכע געשלעכטס־דריזען און איז געוואָרען יונגער. אזוי האָט ער געזאָגט! וואַראָנאָוו, אַ רוסישער געלעהרטער, וואָס ארבייט אין פּאַריז, איז געפאַלען אויף אַ בעסערער המצאה: ער האָט גענומען גאַנצע דריזען און איינגעפּלאַנצט (אונטער דער הויט פון אַלטע לייט און זיי זענען געוואָרען יונג. אָבער דער אומגליק איז, וואָס די דריזען האַלטען נישט אָן לאַנג און די פרייד איז אַ קורצ'ע לעבעדיגע. וואָראָנאָוו איז נישט פערצווייפעלט געוואָרען. פאַר אַ טויזענד דאָלאַר קען מען קריגען אַן אַנדער אָפּעראַציע מיט נייע „מאַלפּע־דריזען". אָבער בעלנים אויף אזוי פיל אָפּעראַציעס זענען דאָ ווייניג, און וואָראָנאָוו האָט ווייניגער פּאַציענטען ווי ער האָט ערוואַרטעט. אין חיות האָט ער גרויסע ערפאָלגען, אָבער מענשען זענען נישט קיין חיות.

אָבער אַ למדן גיט זיך אַן עצה שטיינאַך, אַ געלעהרטער פון ווינער וועמענס נאָמען איז היינט וועלט־בערימט, האָט אויסגעפונען אַן אַנדער מיטעל, דורך אַ קליינער אָפּעראַציע זאָגט ער, קען ער פערריכטען די אייגענע מענשליכע דריזען, און מען דאַרף נישט אָנקומען צו אונזערע מאַלפּע קוזינען און ביי זיי אוועקנעהמען זייערע דריזען. שטיינאַכס אָפּעראַציע ווערט היינט אַ סך באַנוצט פאַר די וואָס ליידען פון מענער־שוואַכקייט, מענער שוואַכקייט און אַלטקייט קעהרען זיך אָן נאָהענטע מחותנים.

טענה'ט אָבער אַן אַנדער געלעהרטער, קאַזימיר פונק, אַ יודישער תלמיד־חכם, וואָס איז אַ גרויסער אויטאָריטעט אין דער מעדיצין און וואָס האָט ענטדעקט די „וויטאַמינס": נאָך וואָס מאַכען אָפּעראַציעס? פאַרוואָס נישט אויסגעפונען דעם האָרמאָן גופא און עסען פילען אַנשטאָט ברויט און אָט אזוי ווערען יונגער? טאַקע פאַר וואָס נישט? אי, מיר האָבען נאָך נישט ענטדעקט דעם האָרמאָן (דעם פרויען־האָרמאָן האָט מען דערווייל שוין יאָ אויסגעפונען) — זאָגט אָבער פונק, אז ער האָט אין זיין לאַבאָראַטאָריע אויך דעם מענליכען האָרמאָן אויסגעפונען. ער האָט אפילו אין אַ פּאָרטראַג אויפ'ן פיזיאָלאָגען־קאָנגרעס אין באָסטאָן צוגעזאָגט, אז ער וועט עפענען אַ קליניק פאַר שוואַכע און אַלטיטשקע, וואו ער וועט פערקויפען אביסעלע יוגענד. אָבער דערווייל איז ער אונז שולדיג געבליבען דעם בעווייז....

און דער סך־הכל דערפון איז:

עס איז קיין צווייפעל נישט, אז אי שטיינאַך, אי וואָראָנאָוו, אי פּראָפעסאָר פונק זענען אויפ'ן ריכטיגען וועג. די געשלעכטס־דריזען זענען דער קוואַל פון יוגענד אינאיינעם מיט די אַנדערע דריזען, וואָס רעגולירען דעם טעמפּאָ פון אינדיווידועלען לעבען.

אַן אַנדערער אויטאָריטעט ד"ר רידעל האָט אויסגעפונען, אז נישט נאָר ער קען מאַכען פון יונג אַלט אין זיינע עקספּערימענטען מיט טויבען, נאָר, אז ער קען אפילו מאַכען פון אַן עופה'לע אַ דערוואַקסענעם עוף, אויב ער שפּריצט איהם איין אַ באַצילען־שטאָף. ער געהט ווייטער און זאָגט, אז אזוי גיך ווי מען וועט קאָנען איזאָלירען דעם האָרמאָן, וועט ער קענען מאַכען, אז קליינע קינדער וועלען ווערען דערוואַקסענע און אפשר חתונה האָבען צום ברית־מילה.... אפשר!

איהר זעהט, מיינע ליבע לעזער, אז די מעדיצין שלאָפט נישט און, אז מיר שטעהען אויפ'ן שוועל, וואָס מען וועט רעוואָלוציאָנירען אונזער גאַנצען לעבען.

נאָך וואָס זיין אַלט? לאָמיר האָפען, אז מיר וועלען באַלד אויך איבערקומען די צרה פון פריה־צייטיגען עלטער. אָבער אויך היינט איז נישט פראַי צו ווערען אַלט פאַר דער צייט. אַ יוד אַ למדן גיט זיך אַן עצה....

„שאפּקי דאלאי“

אַן עפּיזאָד פון יאנואר-אויפשטאנד 1863 (פּאוסטאניע)

פון משה פיינקינד

אין אזוי גערופענעם „פרעמדען-לעגיאן“, וועלכער האט זיך געשאפען אין דער צייט פון פוילישען יאנואר-אויפשטאנד 1863 פון אויסלענדישע עמיגראנטען, האט זיך אויך געפונען א גרויסע צאהל אויסלענדישע יודען, וואס זענען ספעציעל געקומען קיין פוילען קעמפען קעגען „מאסקאל“.

אנגעפיהרט איז דער דאזיגער לעגיאן געווארען פון גענעראל לאנגעוויטש, וועלכער האט אפערירט אין אנהויב פון אויפשטאנד אין קיעלצער קאנט.

הינטער קרושיקאווקע נעבען אלקוש איז א טייל פון אויסלענדישען לעגיאן נאך א שווערען לאנגען קאמף אריינגעפאלען אין די הענד פון די קאזאקען, און צווישען די געפאנגענע האבען זיך אויך געפינען עטליכע יודען עסטרייכישע בירגער, ווי יוזעף טשערני — שווארצענבערג, מאריין ריטער א. אנד.

מאריין ריטער איז געווען א הויכאינטעליגענטער מענש און א גרויסער קענער פון ביידע אלטע שפראכען און דערביי אויסערגעווערנליך — שעהן. אין לעגיאן האט מען איהם העריבער גערופען „קראסנאפאלסקי“. ער האט די רוסען שטארק פיינד געהאט, בתכלית השנאה.

און ווען מען האט אלע דערמאהנטע געפאנגענע געבראכט קיין קיעלץ, האט מען זיי פארגעשטעלט פאר'ן רוסישען גענעראל טשענגערין, וועלכער האט זיך אויסגעצייכענט מיט זיינע ברוטאלקייט לגבי די פאוסטאנצעס.

דערזעהענדיג פאר זיינע אויגען די פארטיע אינטעליגענטע רעוואלוציאנערען, האט דער גענעראל טשענגערי צו זיי א געשריי געטאן „שאפּקי דאלאי“. די היטלעך אראפגענעהמען; אלע געפאנגענע האבען די היטלעך אראפגעכאפט, אויך די, וואס האבען נישט פערשטאנען דעם גענעראלס לשון, האבען דערזעהענדיג, וואס זייערע קאלעגען טוען, אויך נאכגעטאן, חוץ דער יוד מאריין ריטער, וועלכער האט נישט אראפגענומען דאס היטעל. דאס חוצפה'דיגע פערהאלטען זיך פון ריטער'ן האט דעם שטרענגען גענעראל שטארק פערדראסען און דערנעהנטערנדיג זיך צום געפאנגענעם, האט ער איהם מיט גרויס כעס געפרעגט, וואס פאר א „פאן“ ער איז וואס ער האט אזא העזה דעם רוסישען גענעראלס בעפעהל נישט צו הארכען...

— א יוד בין איך, — האט דערויף גאנץ קאלטבלוטיג מאריק ריטער געענטפערט.

— און דו, יוד, פרעגט איהם ווייטער דער גענעראל, וועסט דיין היטעל נישט אראפנעהמען פאר מיר?

— ניין, האט ריטער איהם דרייסט און שטאלץ געענטפערט, איך בין נישט צוגעוואוינט אראפצונעהמען מיין היטעל פאר א מענש, וואס איז אזוי שלעכט דערצויגען, ווי דו, גענעראל, ביסט!...

הערענדיג די דאזיגע ווערטער, איז דער גענעראל ערשט שטארק אויפגערעגט געווארען.

— ווארט, זאגט ער צו ריטער'ן די סוקינסין, איך וועל דיך באלד אנלערנען. ניט איהם היפף ראזגעם אויפ'ן גאלע לייב, סקאלקא וולעזעט, — האט דער גענעראל מיט גרויס רציחה א געשריי געטאן צו זיינע מענשען.

אבער קוים די סאלדאטען זיינע, האבען בעוויזען צו ברענגען ראזגעס, האט זיך דער כעס פון גענעראל אפגעקיהלט און ער האט געהייסען די געפאנגענע פאוסטאנציעס צוריק אנטאן די היטלעך און געווענדעט זיך דאן גאנץ גלאסען צו ריטערן מיט דער פראגע פון וואנען ער איז, טיטולירענדיג איצט שוין איהם... „פאן“.

דערוויסענדיג זיך פון איהם, אז ער איז אן עסטרייכישער אונטערטאן, האט דער גענעראל ווייטער זיך ביי איהם אויסגעפרעגט, וואו ער איז ביז איצט געווען.

און ווען ריטער האט דעם גענעראל דערצעהלט מיט גרויס שטאלץ, אז ער האט ביז איצט געקעמפט אין די רייהען פון פוילישען גענעראל לאנגיעוויטש, האט ער געזאגט צו ריטער'ן.

— מוזט איהר דאך גוט געדענקען, ווי איך האב אייך אויסגעהאקט א לעדער הינטער גראמאווסק?...

— יא, טאקע איך געדענק גוט, ענטפערט איהם ריטער, אז איהר האט זיך נישט מיט וואס צו גרויסען, ווארום פון דעם גענעראלס מענשען, האט ער גופא אפגעצעהלט ביי דעם דאזיגען צוזאמענשטויס אויש 60 טויטע ביים עק וואלד און צום סוף, האט ער, דער גענעראל, זעלבסט געמוזט אנטלויפען קיין פינטשעוו.

אבער נישט-קוקענדיג דערויף, וואס ריטער האט דעם גענעראל אזוי שטארק בפנים איראניזירט האט טשענגערין בעשטימט פאר איהם א באזונדערע צימער אין א האטעל, נאטירליך אונטער א שטרענגער שמירה אין דער צייט, ווען ער האט אלע איבריגע געפאנגענע אריינגעזעצט אין דער תפיסה.

טשענגערין האט די דאזיגע עמיגראנטען נישט לאנג ביי זיך געהאלטען, ער האט זיי אלע געשמידט די הענד און פיס אין קייטען און אונטער א רוסישער וואך זיי אפגעשיקט קיין ווארשא אין ציטאדעל אריין.

דא האט זיך מיט זיי בעשעפטיגט דער גענעראל טוכאלקא, וועלכער איז געשטאנען אין דער שפיץ פון דער אויס-טרויעריג בעריהמטער אויספארשונגס-קאמיסיע, און אין 6. סעפטעמבער 1863 האט דאס פעלד-געריכט פעראורטיילט יוזעף שווארצענבערג-טשערני, מאריק ריטער און אנטאני מיארניצקי צו צעהן יאהר שווערע ארבייט. די איבריגע געפאנגענע אבער גאר צו אכט יאהר מיט פערלירען גלייכצייטיג אלע רעכט. דעם 18. סעפטעמבער האט דער נאמיעסטניק גראף בערג בעשטעטיגט דעם דאזיגען אורטייל.

אויפ'ן וועג אויף קאטארגע האט די פעראורטיילטע רעוואלוציאנערען אפגעווארט אויף דער באהן-סטאנציע דער גובערנאטאר פירשט סוואראוו, און אויספרעגענדיג זיך ביי יעדען בעזונדער, ווער זיי זענען, ווער ס'האט זיי פערמשפט און וואהין זיי ווערען פערשיקט, איז סוואראוו בעזונדערס אויפמערקזאם געווארען אויף מאריק ריטער, מיט וועלכען ער האט זיך פערשטענדיגט אין דער פראנצויזישער שפראך, וועלענדיג איהם אויסנאהמסווייזע פערלייכטערען זיין גורל, אבער צוליב דעם, וואס ריטער האט זיך דערלויבט צו קריטיקירען די אונטערדריקער פון פוילישען פאלק אויף א בעליידיגענדען אופן, האט סוואראוו אויף גיך פערענדיגט זיין שמועס מיט איהם און, דערלאנגענדיג ריטערן די האנד, איז סוואראוו באלד אוועק פון ארט.

זשעלאנקא אין זיינע „זכרונות פון סיביר“ כאראקטעריזירט דעם יוד מאריק ריטער אלס אן אינטעליגענט פון רייכסטען וואסער, אלס אן אוירעלען, אויפריכטיגען מענש און אפפערוויליגען פוילישען פאטריאט, וועלכער האט מעהר ווי איינמאל איינגעשטעלט זיין לעבען פאר פוילענס פרייהייט אין קאמף מיט'ן צארישען רעזשים און בארבאריזם, וועמענס קרבן ער איז אויך געווען, אויסהויכענדיג זיינע פאטריאטישע נשמה אויף די סיבירישע שניי-פעלדער.

אין די קרייזען פון די פוילישע פאליטישע עמיגראנטען האט זיין מערטירער-טויט געמאכט א זעהר שווערען איינדרוק און ערשיטערונג.

דער איינציגער אנדענק, וואס איז נאך געבליבען, איז די פראקלאמאציעס „שאפּקי דאלאי“, וואס ס'איז זיינער צייט ארויסגעגעבען געווארען דורך די רעוואלוציאנערע קרייזען, צוליב דעם אינצידענט, וואס מאריק ריטער האט געהאט מיט דעם צארישען גענעראל טשענגערין אין קיעלץ אין דער צייט פון זיין געפאנגענשאפט.

יעקב פראנק

א פאלשער משיח ביי יודען

פון צ. ה. מאסלאנסקי

— די שבתי-צבי'ניקעס, וועלכע זענען געווען צושפרייט איבער פוילען און גאליציען, האבען אין אכצעהנטען יאהר-הונדערט אנגעפאנגען ארויסצוקריכען פון זייער בעהעלטעניש און די פערפיהרער מיט די פערפיהרטע האבען זיך ווידער צוזאמענגענומען. זיי האבען אויפסניי אנגעהויבען צו ווארפען שמוץ אויף דעם תלמוד און זיינע נאכפאלגער און זיי האבען זיך זעלבסט א נאמען געגעבען די „קאנטרא-תלמודיסטען“. פון אלע מצות פון דער תורה האבען זיי איבערגעלאזט בלויז איין איינציגע — ברית מילה; און פון גאנצען תנ"ך — נאר שיר השירים, ווייל אין איהם האבען זיי געפונען זייערע אלע משוגע'דיגע אידעען, און זיינע פסוקים האבען זיי מיט גרויס בעגייסטערונג געזונגען. זיי האבען צושטערט די גאנצע יודישע מאראל און פערניכטעט די יסודות פון טהרת המשפחה. די פרומע טראדיציאנעלע יודען האבען זיי מחרים געווען און די שבתי-צבי'ניקעס האבען זיך גלייך אונטערגעגעבען, ווייל עס האט זיי געפעהלט א פיהרער, וואס זאל פאר זיי קעמפען, ביז עס איז אויפגעשטאנען דער לעצטער — אבער דער ערגסטער — פון די פאלשע משיחים, יעקב פראנק. ער האט געשטארקט די טרויעריגע בעוועגונג, וועלכע האט געבראכט שרעקליכע צרות אויפ'ן יודענטום.

יעקב לייבאוויטש איז געבוירען געווארען אין דעם דארף קאראלאווקא, ביי דער שטאט טשערנאוויץ, אין פאדאליע, אין יאהר 1720, א האלבען יאהרהונדערט נאך שבתי-צבי; געשטארבען איז ער אין 1791. לויט זיינע רייד איז ער געווען א רב'ס א זוהן. שוין אלס קינד האט ער ארויסגעוויזען א ווילדען כאראקטער, א שרעקליכער עזות-פנים און חצוף, מיט א ליידענשאפט אונטערצווארפען אלעמען אונטער זיין פיהרערשאפט. אלס יונגערמאן איז ער געווען א משרת ביי א יודישען סוחר, און ער פלעגט אפט פאהרען מיט איהם קיין סאלאניקי, איינצוקויפען סחורה. דארט האט ער זיך בעקאנט מיט די אנהענגער פון שבתי-צבי, ער האט זיך זייער תורה גיך אויסגעלערנט און האט באלד אראפגעווארפען פון זיך דעם יאך פון טראדיציאנעלער יודישקייט און האט ארום זיך צוזאמענגעקליבען צולאזענע יונגע שבתי-צבי'ניקעס און איז געווארען זייער פיהרער.

די חברה-לייט זיינע האבען איהם פראקלאמירט אלס משיח, אין וועלכען עס איז מגולגל געווארען די נשמת פון דוד המלך, וואס איז אויך די נשמה פון אליהו, פון ישו הנוצרי, מחמד, שבתי-צבי, יעקב צבי און ברכיה, ווייל די משיח-נשמה איז איינע און די זעלבע, וועלכע ווערט מגולגל פון איין משיח צום צווייטען.

ער האט גענומען א פרוי, זעהר א שעהנע, פון דער שטאט ניקאפאליס, אין בולגאריען, און זי האט איהם געהאלפען צוציהען יונגעלייט, אזוי ווי די שעהנע שרה'לע האט מיטגעהאלפען שבתי-צבי. זיינע אנהענגער האבען איהם רייך געמאכט און זיי האבען איהם געמאכט אלס קעניג איבער זיי. זיי האבען זיך גערופען מיט דעם נאמען „זוהריסטען“. די גרעסטע מצוה איז ביי זיי געווען צו פערשוועכען דעם תלמוד, נישט נאר מיט טריפות עסען און מחלל שבת זיין, נאר אויך איר פאמיליען-לעבען. צווישען זיי האבען זיך געפונען אויך רבנים און דרשנים. און איבער זיי איז געווען אלישע שור, אן אייניקעל פון דעם גאון „הבואיה שור“, מיט זיינע זיהן און זיין טאכטער חיה. די לעצטע איז געווען זעהר א פעהיגע. האט געקענט דעם זוהר אויסווענדיג און איז געווען זייער „נביאה“. אין ענינים פון מאראל האט זי זיך אויפגעפיהרט פריי און נישט ווי עס פאסט פאר א יודישע טאכטער.

די איבערגעבליבענע פון שבתי-צבי'ס סעקטע אין פוילען, ווען זיי האבען דערהערט וועגען יעקב פראנקס מעשים, האבען זיי איהם איינגעלאדען, ער זאל קומען צו זיי און ער האט זיי גלייך געפאלגט, ער האט זיך אומגעקעהרט קיין פאדאליען און דארט, אין א קליין שטעטעל, אין א הויז פון איינעם פון זיינע אנהענגער, האבען זיי פרייטאג-צו-נאכט בעגאנגען א שענדליכען סקאנדאל. זיי האבען געטאנצט זייערע „הייליגע“ טענץ ארום א נאקעטע פרוי און האבען איהר געקושט אלס דעם סימבאל פון דעם צוזאמענקומען פון דער „מלכא קדישא מיט דער מטרוניתא“, די גאטהייט מיט דער שכינה.

ווען די יודען פון דער שטעטעל האבען דערהערט וועגען די ווילדע מעשים, האבען זיי מיט פאליציי אויפגעבראכען די טירען פון דעם הויז און ארעסטירט אלע טענצער מיט יעקב פראנק צוזאמען. איהם האט מען גלייך בעפרייט, ווייל ער איז געווען א טערקישער אונטערטאן.

די רבנים פון די ארבע הארצות האבען זיך דאן פערזאמעלט אין דער שטאט בראדי און האבען אויף פראנק'ן מיט זיין באנדע ארויסגעגעבען דעם שרעקליכען חרם:

„מיר אלע זענען מחרים און פערשעלטען אט די רשעים, די זינדיגע נשמות, און מיר זענען גוזר מיט דער גזירה פון די הייליגע מלאכים אויף יעדען, וועלכער האט זיך משדך געווען מיט איינעם פון די רשעים, ער זאל גלייך דעם שידוך מבטל זיין מיט דעם כוח פון בית-דין, און דער חרם פאלט אויף די ארויסהעלפער און די שטיצער פון דער באנדע, קיין יוד טאר מיט זיי נישט האבען קיין מגע-ומשא אין מסחר. זיי זענען ארויסגעווארפענע פון כלל ישראל. זייערע ווייבער און טעכטער זענען זונות און זייערע קינדער זענען ממזרים, זייערע מאכלים און זייערע כלים זענען טריפה. אויך האבען אלע רבנים מסכים געווען, אז א חרם ווערט ארויפגעלעגט אויף יעדען יוד, וועלכער וועט לערנען דעם זוהר, אדער איינעם פון די קבלה-ספרים, איידער ער ווערט דרייסיג יאהר אלט און איידער ער איז קלאר אין ש"ס און פוסקים“.

פראנק מיט זיינע אנהענגער האבען איינגעזעהן, אז זיי זענען פערהאסט ביים יודישען פאלק, און אז אויך די פוילישע נאבעל-לייט קוקען אויף זיי ווי אויף פערברעכער. זיי האבען זיך דעריבער געווענדעט צום בישאף דומבאווסקי און זיינע גייסטליכע און פאר זיי ערקלערט, אז זיי גלויבען אין דער דריי-איינינקייט, אז זיי פערהייליגען דעם זוהר און האסען דעם תלמוד, וועלכער לערנט, אז עס איז א מצוה צו נארען די קריסטען און צו בענעצען זיך מיט קריסטליך בלוט אויף פסח, און אז איבער דעם ווערען זיי פון די יודען פערפאלגט. זיי האבען פערלאנגט, אז די קריסטען זאלען זיי בעשיצען פון די יודישע פערפאלגונגען.

צום יודישען אומגליק, האט דעמאלט געטראפען אין א קליין שטעטעל, וואמפאל אין פאדאליע, אז א קריסטליך קינד איז פערפאלען געווארען און די יודען זענען בעשולדיגט געווארען, אז זיי האבען דאס קינד ערמארדעט. דער צופאל איז געווען ווי בוימעל אויפ'ן פייער. דומבאווסקי מיט זיינע גייסטליכע האבען פערשטאנען ווי צו כאפען פיש אין אומרייניגע וואסער. זיי האבען גלייך ארויסגעוויזען זייער פריינדשאפט צו פראנק'ן און זיינע נאכפאלגער. זיי האבען זיי ערלויבט צו וואוינען איבעראל, און זיי געגעבען פילע בירגער-רעכט. די פערפאלגטע פראנקיסטען זענען געווארען פערפאלגער; זיי האבען די רבנים איינגעלאדען אויף א רעליגיעזען וויכוח אין דעם בישאפס געגענווארט. די יודען האבען דאס געמוזט אננעהמען. דער סוף פון דעם וויכוח איז געווען דער זעלבער, ווי פון אלע אזעלכע רעליגיעזע וויכוחים: דער בישאף האט ערקלערט, אז די פראנקיסטען האבען געוואונען און האט אויף די יודען ארויפגעווארפען א געלד-שטראף: פינף טויזענד רענדלעך פאר די פראנקיסטען און פופציג רענדלעך פאר דער קאטוילישער קירכע אין דער שטאט קאמענעץ; אלע ספרי-התלמוד און הלכה זענען אפען פערברענט געווארען אויף דעם קאמענעצער קירכען-פלאץ.

די פראנקיסטען האבען זיך אומגעלאזט איבער די שטעט און מיט דער הילף פון די קאטוילישע גלחים האבען זיי פון די יודישע הייזער צוזאמענגעקליבען די ספרים, וועלכע זיי האבען אנגעווארפען אין די עקען פון פערד און זיי געשלעפט צום פערברענען, בלויז דעם תנ"ך און די קבלה-ספרים האבען זיי איבערגעלאזען.

אבער די לאגע האט זיך פלוצלונג געביטען צום גוטען, דער בישאף דומבאווסקי איז פלוצלונג געשטארבען. און מיט זיין טויט איז געווארען א סוף צו די תקיפות פון די פראנקיסטען, די יודען האבען זיך מיט זיי אפגערעכענט. זיי האבען זיי אפגעגאלט האלבע בערד און ארונטערגענומען איין פאה; דאס האט געהייסען, אז זיי זענען נישט קיין יודען און נישט קיין קריסטען. פיל פון די פראנקיסטען זענען דאן אוועק קיין טערקיי. אבער מען האט זיי דארט אויך נישט צורוה געלאזען.

דאן איז צו זיי געקומען יעקב פראנק און זיי האבען זיך אפען ערקלערט אלס מאכמעדאנער און מען האט זיי געגעבען דאס רעכט צו וואוינען אין טערקיי.

דער שיקזאל פון די פראנקיסטען אין פוילען איז געווען שרעקליך, ביז זיי האבען אפעלירט צום קעניג אויגוסט דעם דריטען. אז זיי ווילען זיך שמד'ן. זיי האבען זיך געשמד'ט און האבען אויפסניי פערפאלגט די יודען, וועלכע זיי האבען ווידער איינגעלאדען אויף א רעליגיעזען וויכוח אין לעמבערג. ביים וויכוח איז דער נייער בישאף פּיאלסקי געווען דער פארזיצענדער. פערציג רבנים זענען אויסגעקליבען געווארען און פון זיי דריי אלס רעדנער: רבי חיים כהן ראפאפארט פון לעמבערג, רבי דוב בער פון יאזלאוויץ און רבי ישראל בעל-שם טוב פון מעזיבוז, וועלכער האט פערשטאנען די פוילישע שפראך און איז געווען דער גרינדער פון דער חסידישער בעוועגונג. דער וויכוח האט געדויערט צוויי מאנאטען. רבי חיים ראפאפארט האט בעזיגט די פראנקיסטען.

מיט דער צייט זענען די פראנקיסטען אבימירט געווארען צווישען די פאליאקען. פראנק האט צוויי מאל געביטען זיין אמונה. אין קאנסטאנטינאפאל איז ער געווארען א מאכמעדאנער און אין ווארשא האט ער, אין יאהר 1759, זיך געשמד'ט פאר א קריסט, דער קעניג זעלבסט האט אויף איהם און אויך פיל פון זיינע אנהענגער דורכגעפיהרט די שמד-צערעמאניע.

די גייסטליכע האבען דערנאך אויסגעפונען, אז די פראנקיסטען האבען זיי גענארט: אין זייערע געבעט-ביכער האבען זיי געפינען דעם נאמען קריסטוס אויסגעמעקט און אויף זיין ארט האבען זיי געשטעלט יעקב פראנקס נאמען. דאן האבען זיי איהם אוועקגעזעצט אין טשענסטאכאווער פעסטונג.

אין יאהר 1773 האבען די רוסען איינגענומען פוילען און האבען יעקב פראנק בעפרייט. ער האט זיך מיט זיין מחנה בעזעצט אין עסטרייך און דארט האט ער זיינע מעשים העכסטע געטריבען נאך צוואנציג יאהר. ער האט געוואוינט ווי א פירשט אין א פאלאץ. אין אפענבאך ביי פראנקפורט אם-מיין.

זיין טאכטער חיה איז ביי איהם געווען דער סימבאל פון דער געטליכקייט. זי האט מיט איהר שעהנהייט בעצויבערט אלעמען און נאך איהר פאטערס טויט האט זי פערטראטען זיין פלאץ.

צווישען איהרע שטארקע אנהענגער איז אויך געווען בנימין וואלף אייבשיץ, דער איינציגער זוהן פון דעם בעריהמטען גאון רבי יהונתן אייבשיץ.

אט אזוי האט דער שענדליכער פערפיהרער פערפיהרט א טייל פון דעם יודישען פאלק אפילו נאך זיין טויט און זיין טאכטער האט זיך „פערהייליגט“ אין זיין זינד.

אחלום \ ערצעהלונג \ — פון — תלוש

יענעם הייסען שטיקענדיגען טאג בין איך אנגעקומען אין דער גרויסער שטאט. איך בין געווען אויסגעמאטערט און מיר און האב געזוכט א פלאץ, וואו זיך אפצורוהען פאר דעם ביסעל געלד, וואס איך האב נאך געהאט ביי זיך.

די גאס איבער וועלכע איך בין געגאנגען איז געווען א שמוציגע און אגארימע, ענג אנגעפיקעוועט מיט ארבייטער און הינטער איהרע אומעטיגע געביידעס האבען זיך געצויגען אין הימעל אריין הויכע שווארצע קוימענס פון פאבריקען און געריבטע וואלקענס רויך זענען געשוואומען אין אלע זייטען און אנגעפילט די לופט מיט א שווערען ריח פון איבערגעברענטע קוילען.

און וואס פאר א הויז איך פלעג נישט אריין זעהן א צימער, האט מיך באלד געצויגען צוריק אין דרויסען, ווייל אומעטום האט געהערשט אזא פלענר און בויט און די מענשען, וואס האבען גערעדט צו מיר האבען אויסגעזעהען אזוי בלייך און אויסגעהונגערט, אז דאס הארץ פלעגט מיר פערגעהן אין ווער.

אזוי האב איך ארומגעבלאנקעט א שעה נאך א שעה ביז איך בין ענדליך זעהר מיר געווארען און אריין אין א קליינעם פארק זיך אפרוהען. א פאר פערשמאכטע בוימער זענען געשטאנען נעבען אנ׳-אויסגעטריקנטען שטיינערנעם פאנטאן און ביי די זייטען עטליכע אייזערנע בענק. דא און דארט אונטער די בוימער האבען זיך געשפילט אפגעריסענע קינדער מיט צארטע בלייכע פנימ׳ער און אנ׳אלטער און שמאטעס איז געזעסען אויף א באנק און זיך געבאקט ענטקעגען דער זון. איך האב זיך גענעצט אויף א פרייען פלאץ, דערפיהלט אז די פיס טוען מיר שטארק וועה און אז איך וויל אזוי שלאפען.

דער גאנצער קערפער איז מיר געווארען שווער. די געדאנקען אין קאפ האבען זיך געצויגען ווי פון פעך און אלץ ארום האט פאמעלעך גענומען פערלירען די שארפע קאנטורען און נאר אין די אויערען האט נאר סמוטנע געברויזט דער טומעל פון דער גרויסער שטאט, ווי א ים ביי נאכט, ווען פון דער פינסטערניש הערען זיך פערשטיקטע קולות און אויסגעשרייען פון מענשען וואס טרינקען זיך.

א ווילע האב איך ווצענדיג געדרעמעלט און דערנאך האט אימיצער, זעהר א גוטער, מיך ארומגענומען און אוועקגעלייגט אויפ׳ן באנק און הירער

בין איך אנגעקומען אין שטאט, בין אויסגעמאטערט פון ארומפאהרען און זוך א צימער, וואו זיך אפצורוהען און די גאס, איבער וועלכע איך געה, האט נישט קיין סוף און איז ענג און פינסטער און שמוציג. די מענשען, וואס קוקען פון די פענסטער זעהען אויס ווי קראנקע, דארע קעץ און הינט מיט הונגעריגע גרינע אויגען שלעפען זיך ארום אהין און אהער. איך שטעל זיך אפ ביים אריינגאנג פון א גרויסער הויז מיט פערוויכערטע ווענד.

א יונג מיידעל אנגעטון אין פארביגע שמאטעס, מיט א וואונדער שעהנעם פנים און פערטרערטע אויגען, שטעהט דארט און האלט אויסגעשטרעקט איהר האנד און בעט עפעס. איך פרעג זי אפשר ווייסט זי פון א צימער אין דעם הויז, און דערצעהל איהר, אז איך בין היינט אנגעקומען פון אנ׳אנדער שטאט, בין אויסגעמאטערט און האב נישט וואו צו זיין. קוקט זי מיך טרויעריג אן און זאגט, אז נאר אויבען אין דער הויך וואוינען איהרע עלטערן און ביי זיי וועל איך געפינען א ווינקעל פאר זיך און וועל קענען אפרוהען.

— ווי רופט מען אייערע עלטערן און אין וועלכער טיר זאל איך אנקלאפען?

קוקט זי מיך אן און זאגט, אז דער נאמען פון איהרע אייגענע איז גויט און די טיר זייערע איז שטענדיג אפען.

איך הויב זיך אויף אויף די משוגיגע טרעפ. הינטער מיר געהט נאך א הונגעריגע קאץ, און איהרע אויגען ברענען ווי צוויי גרינע פייערלעך. איך זוך אין דעם פינסטערען קארידאר און געפין טאקע די טיר האלב אפען, איך קלאפ אן. נאר קיינער ענטפערט מיר נישט. געה איך אריין אין פארערשטען צימער און רוף אימיצען, וואס זאל מיר ארויס ענטקעגען. עס געדויערט לאנג און ענדליך דערהערט זיך א שוואכע פרויען-שטימע, וואס פרעגט:

— ווער איז דאס?

איך געה אריין צו איהר אין חדר. אין בעט ליגט א קראנקע פרוי מיט איינגעפאלענע באקען און גרויסע, בלויע רינגען אונטער די אויגען. זי אטעמט שווער און איהרע ליפען זענען בלויטלאז און פערטריקענט פון היץ. ארום איז אזא נויט! און די לופט איז פערשטיקט און אנגעפילט מיט א שארפען גערוך פון רעצעפטען.

— ווער זייט איהר? פרעגט זי ביי מיר.

דערצעהל איך איהר, אז איך זוך א צימער, ווייל איך בין זעהר מיד פון וועג און וויל אפרוהען.

קריכט זי פאמעלעך און קרעכצענדיג אראפ פון בעט און אין איין העמד, מיט טויט בלאסע נאקעטע פיס פיהרט זי מיך אריין אין א צווייטען קליינעם חדר און זאגט, אז דאס האט זי צו פערדינגען, און בעט זיך ביי מיר איך זאל בלייבען דא מיט זיי. איהר מאן ווערט אפט פערלוירען פון שטוב אויף גאנצע וואכען; די טאכטער איהרע איז משוגע, און זי הויבט אן צו דערצעהלען פון איהר לעבען און וועגען אזעלכע טיפע ליידען, אז טרערען שטיקען מיך, און איך וויליג איין בלייבען דא מיט זיי.

— איצט וועט מיר נישט זיין אזוי אומעטיג אליין, — זאגט זי מיט פרייד און בענקליט מיך ביז צו מיר — קומט באלד צוריק.

— אט, אט איך וועל נאר ברענגען מיין קאסטען, — טרייסט איך זי און געה אראפ די טרעפ. די הונגעריגע קאץ געהט מיר ווידער נאך און איהרע אויגען ברענען ווי צוויי גרינע אלמאזען. און אין דרויסען זאג איך דעם מיידעל, אז איך האב געדונגען ביי זיי א צימער. נעהמט זי מיך דורך מיט איהר מארנעם קוק, און איהר פנים איז אזוי שעהן און פול מיט צער!

אזוי שעהן! דערנאך לאז איך זיך זוכען דעם וואקזאל. איך געה דורך נעבלען איבער די גאסען, און די מענשען, וועלכע איך טרעף, זענען אלע אויסערגעוועהנליך הויך און דאר, זייערע שאטענס ציהען זיך אויס ביז די שפיצען פון הימעל-קראצער ארום און איך ווער אויס אנטקעגען זיי ווי א קארליק און זיי ווערען אלץ פערשוואונדען אין די נעבלען, ווייזעי זיך ווידער און אזוי דעם גאנצען וועג. און ווען איך קום מיט מיין קאסטען צוריק, שטעהט נאך אלץ דאס מיידעל ביי דער טיר און איהרע פארביגע שמאטעס און בעט נדבות. איך לאז דעם קאסטען אין קארידאר און לויף צוריק איבער די גאסען פון שטאט וואס שטיקט זיך פון שווערע נאסע נעבלען און היץ.

שפעט ביינאכט קום איך אין מיין צימער און הער ווי די פרוי שלאפט נישט, קלאגט זיך אויף א שטארקען וועהטאג אין קערפער און רופט אימיצען, מען זאל אויף איהר רחמנות האבען. אין צווייטען חדר זיצט דאס משוגע׳נע מיידעל אויף איהר בעט, האלט אויסגעשטרעקט די האנד און זינגט מאנאטאן א בעטלער-ליד. איך געה אריין צו דער פרוי.

— אוי, קרעכצט זי און בויגט זיך אין דרייען. איך האב מיט א שטריק געשלעפט אייער קאסטען פון קארידאר, זיך אונטערגעריסען. אוי, מיר איז זעהר שלעכט. ראטעוועט מיך....

נאר איך בין אזוי מיד און געה זיך לייגען אין מיין בעט. וויל איינשלאפען, דאס משוגענע מיידעל זינגט אלץ און איך זעה פאר מיינע אויגען איהר פנים, וואס איז פול מיט צער און אזוי וואונדערבאר שעהן, אז מיר ווילט זיך וויינען. און עס איז ווידער א הייסער שטיקענדער טאג מיט נאסע נעבלען. איך לויף ארום איבער די גאסען, האלטע מיט די הויכע מענשען, בעט ביי זיי עפעס און זיי ווילען מיר נישט העלפען און לאכען פון מיין קליינעם וואוקס, און ווען איך קום ביינאכט אהיים, איז אין הויז קיינער נישטא און נאר די משוגענע זיצט אויף איהר בעט און זינגט. פרעג איך זי, וואו איז איהר מוטער, ווייס זי נישט, וואס צו ענטפערען און דערנאך רעדט זי, אז מען האט זי צוגענומען אין שפיטאל און דארט וועט זי שטארבען, און זינגט ווייטער, און אזוי מעלאנכאליש און אומעטיג קלינגט איהר שטימע אין דער ארימער וואוינונג, וואו אין יעדען ווינקעל שטעהט א שווייגענדיגע די נויט.

מיך כאפט ארום א שרעק. איך וואלט וועלען אוועק פון דאנען און איך ווייס נישט וואוהין צו ענטלויפען, ווייל די מענשען אומעטום זענען שלעכט צו מיר און די שטאט איז מיר פרעמד און איך האב נישט קיין כח ארומצוואגלען ווייטער.

אויף מארגען קום איך ווידער פארנאכט א היים. דאס משוגענע מיידעל שטעהט ווי תכיף ביים אריינגאנג פון הויז און בעטעלט ביי די פערבייגעהער.

פרעג איך זי ווידער, וואס איז מיט איהר מוטער, אבער זי ענטפערט מיר נישט. געה איך אריין אין וואוינונג, עס איז פינסטער און שטיל. דאס צימער, וואו די קראנקע פרוי איז געלעגען, איז פערמאכט, קלאפ איך, און די טיר עפענט זיך אביסעל אויף, און ווינקעל אויף א נידעריגען טאבורעטעל זיצט אנ׳אלטער מאן און האלט א גרויסען תהלים אויף די קניע, גיב איך א טראכט, אז דאס מוז זיין איהר מאן און פרעג איהם, וואס מאכט די פרוי, און ער ענטפערט מיר מיט א פערשטיקט קול און זאגט:

— נוט, נוט, איצט וועט זי שוין אלע מאל זיין געזונד. אלע מאל זיין געזונד. איך עפען אויף ברייטער די טיר און דערזעה אויף דער פאדלאגע א לאנגען שווארצען ארון, א האלב אפענעם, און אינעווייניג ליגט די פרוי מיט א געשוואלענעם פנים, וואס איז בעלויכטען פון צוויי סליכט, וועלכע ברענען ביי איהר צוקאפענס, טרערען נעהמען מיך שטיקען. איך וויל נעבען א געשריי און קען נישט און א מורא כאפט מיך ארום. איך לויף ארויס אין דרויסען, לאז זיך איבער די גאסען און נאך מיר יאגט זיך דאס משוגענע מיידעל מיט א מחנה הונגעריגע קעץ און הינט. און האבען זיי מיך געכאפט, אנידערגעווארפען אויף דער ערד און די משוגענע האט ארומגעכאפט מיין האלז און שטיקט מיך.

— — — — — — — — —

א פאליציאנט האט מיך אויפגעוועקט און אראפגעשלעפט פון באנק. איך האב זיך דערשראקען ארומגעקוקט. די זון איז נאך געשטאנען הויך און די היץ האט נאך אלץ געפלאגט. אין מויל איז מיר געווען טרוקען. איך בין אוועק זיך אנטרינקען. שפעטער האב איך פערגעסען אן דעם מארגענס חלום, נאר מערקווירדיג: דאס, וואס האט פאסירט אין א קורצער צייט ארום, איז געווען אזוי ענליך צו דעם קאשמאר. איך האב געפונען ארבייט און געדונגען א צימער ביי א פרוי, וועלכע האט געהאט א טאכטער, וואס האט געליטען פון מרה שחורה, פלעגט נישט שלאפען דורך די נעכט און אלץ זינגען און זיך פוצען אין פארבינע שמאטעס. די פרוי איז געווען א קראנקע און פלעגט אפט ליגען. איינמאל, ראמענדיג דאס הויז, האט זי פון איין פלאץ אויפ׳ן צווייטען איבערגעשלעפט א גרויסען שווערען קאסטען און איז ערנסט קראנק געווארען. אין א פאר טעג ארום איז זי געשטארבען. און ווען איך בין פארנאכט געקומען פון דער ארבייט, האב איך אין הויז געטראפען א סך פרעמדע מענשען, פרויען האבען געוויינט אויפ׳ן קול און אנ׳אלטער ייד איז אויף א נידעריגען טאבורעטעל געזעסען ביי איהר ארון און געזאגט תהלים...

Dr. med.
J.Sadokierski
בפאמאנאלאנ
ספעציעל-ארצט פאר כויל- אין קיפער-כירורגיע
צאהנפלייש - קראנקהייטען
רענטגען-דיאגנאסטיק. נעהמט אן פון 3–7.
פעטריקאווער 164, טעל. 27-83

הלא חכמה תקרא,
ותבונה תתן קולה
בצדק כל אמרי פי, אין בהם נפתל ועקש,
אשרי אדם שמעלי, לשקד על דלתותי יום יום
איבער דעם זאלסטו נאר קומען אין מיין
רעכטסקאנסולטאציע-ביורא צו ה׳
מאנעלע, פיעטריקאווער 17
(וזכאדניא 52) טעל. 79-148
וואו צו ווערט פינקטליך ערלעדיגט, געווי-
סענהאפט געשריבען פלערליי ביטעס:
ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפע-
לאציעס, ארוואלאניעס, סלאוולעס,
זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעדט
אין פוילען, וועגען דירות אין ארויסגעבן
רעזיעמטשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע
שפראכען. מיט אכטונג
ד. מאנעלא, רעכטסקאנסולענט
פעטריקאווער 17.

ס'געיעג נאכ'ן שטאטער

(23 (סענסאציאנעלער ראמאן)

ראבקעוויטש האט, נישט הערענדיג וואס מען רעדט ארום, בעטראכט וואס דער פארטפעל ענטהאלט.

מיט פערוואונדערונג האט ער פלוצלונג אויסגערופען:

— גאט, מיינער, וועהט נאר!

שימאנסקי האט גענומען פון ראבקעוויטשעס הענד א קארטעל און רוהיג א זאג געטון:

— די זעקס און דרייסיגסטע, אז, גלייכצייטיג די ערשטע, וואס אז ארדענירט געווארען נישט צום אויספארשונגס-אמט.

ראבקעוויטש האט א קוק געטון אז פ׳ן אדרעס: „פינקוס ליפאווסקי, קראקעווער פארשטאט". דער פאסט-שטעמפעל איז געווען אונלעזבאר, פערשמירט מיט טינט.

שימאנסקי האט אנ׳אויג נישט ארונטערגענומען פון דעם פינגער-אפדרוק אויפ׳ן טריפוואקס און אויפמערקזאם זיך אנגעקוקט אין די קוים-מערקבארע ליניעס.

— דאס איז דערזעלבער פינגער, — האט ער מיט א זיכערקייט פעסטגעשטעלט — דער גרויסער פינגער פון דער רעכטער האנד.... איבעריגענס, האבען מיר דאך נישט שום נויטען דערפון.... כודי — האט ער זיך געווענדט צום געהיים-אגענט — מאכט א גענויע רעוויזיע אינ׳ם צימער און בעמיהט זיך צו געפינען וואס׳ערע נישט איז פינגער-אפדרוקען. ספעציעל גיט אכטונג אויף די כלים מיט איל, און אויף געשמירטע מאשינען-טיילען.

ראבקעוויטש האט עפעס שנעל איינגעשריבען אין זיין נאטיץ-ביכעל.

— איצט איז שוין אייך קלאר, הא? — האט א פרעג געטון, נאך אלץ שרייבענדיג.

— יא, ליפאווסקי האט זיך געפאלגט דער יזא רעגנונג. ער האט אוודאי געוואוסט, אז דער רעדע „שאטען" איז.

— יא, אבער איך צווייפעל, צי די איבעריגע מיטגלידער פון דער „זילבערנער פייל" האבען וועגען דעם געוואוסט.

— אויף איין זאך בין איך נישט מבין, — האט שימאנסקי פערלענגען א מורמעל געטון — צו וואס דער „שאטען" האט דא געשפילט א מין ראפעל-שפיל? ערשטענס, האט ער צו אונז געשיקט די מעלדונג נומער 34 מיט אלע פרטים פון דעם איינברוך ביי דער גרעפין ר: מיט דער אנווייזונג אויף פינקוס ליפאווסקי, וועלכען ער האט בלומרשט נישט געקאנט, און דערנאך — האט ער אליין צו דעם ראזינגען ליפאווסקין געשיקט א וואר־רענונג.

— יא, איך האב עס בעמערקט, — האט ראבקעוויטש ברוגז אפגעענטפערט — דאס ברענגט מיך ארויף אויף פערשידענע ספקות. מ׳קאן אוים פיהרען, אז וואלדמאן און דער „שאטען" איז איינע און דיזעלבע פערזאן. דער מענש אבער, וואס ש שפילט די ראליע פונ׳ם שאטען האט געמוזט לאנגע יאהרען פערברענגען צווישען פערברעכער! כדי צו האבען אזעלכע ידיעות. ווי דער „שאטען" האט, מוז מען בעקומען דעם צוטרוי ביי אלע אנפיהרער פון די גנבים-באנדעס.... קודם כל מוז מען א טאפ טון דעם יובילער טאנצמאן! ברענגט מיר דערווייל אריין דעם לאקעי.

עס איז אריינגעקומען מאליניאק, א פערדארגנטער און אנ׳אויסגעדערעגטער.

— מען רופט אייך מאליניאק? איהר זענט דעם הער דאניעל וואלדמאנס קאמערדינער? — האט איהם ראבקעוויטש תיכף א פרעג געטון, ווי נאר ער איז אריבער די שוועל.

— יא, העהר! איך דין שוין ביי איהם פינף יאהר.

ראבקעוויטש האט אנגעוויזען מיט א פינגער אויפ׳ן מיטע קערפער.

— האט איהר שוין וועדעס איז געזעהן דעם דאזיגען מענשען?

— ניין, הער... אבער די פאטאגראפיע פון דעם הער שטעהט אינ׳ם קאבינעט פון דעם הער וואלדמאן... נעבען דער פאטאגראפיע פון דער פריילין נעלליי ליפאווסקא. נישט-געקוקט דערויף, וואס זי׳ן פנים איז בעגאסען מיט בלוט, האב איך איהם באלד דערקענט, ווי נאר איך בין אריין אין צימער.

— ווי שפעט איז עס געווען?

— אנ׳ערך האלב אכט.

— האט איהר נעכטען געוועהן דעם הער וואלדמאן איידער ער האט זיך געלייגט שלאפען.

— יא, הער! ער האט בעפוילען, מ׳זאל איהם נישט שטערען.

— האט ער דערקלערט, פארוואס?

— ער האט זיך געקליבען צו ארבייטען א גאנצע נאכט. ער טוט עס אפט אזוי. און שטענדיג בעפעהלט ער אזוי. אין אזעלכע נעכט טאר מען פערבאטען אריינצוגעהן אין קארידאר, ווען ער איהם נישט שטערען. דער דינערשאפט ווערט אפילו ארבייט אין לאבאראטאריום. ער דערלויבט ערשט צו זיך אנצוקלאפען נישט פריהער פון זיבען א זייגער.

— און איצט זייט אזוי גוט זאגט מיר — ניט פריהער גוט א טראכט, איידער איהר גיט ענט־פערען — צי האט ער ביינאכט געקלונגען אויף דעם הער ליפאווסקים אנקומען?

— ניין, הער! — האט מיט א זיכערקייט געענטפערט דער לאקעי.

— איהר זענט אין דעם איבערצייגט?

— יא, הער! אוודאי איבערצייגט! דער הער וואלדמאן האט אויף קיינעם נישט געוואַרט. איך קאן עס זאגען אויף געוויס. פאר דער גאנצער צייט, וואס איך בין ביי איהם אנגעשטעלט, האט ער קיין איין מאל נישט פערגעסען וועגען א בעד שטימטער בעגעגעניש. צומאל, ווען ער פלעגט דאס פון ארבייטען אין אוועגר, און פריהער פלעגט זיך ביי איהם האבען בעשטעלט מענשען, פלעגט ער מיר גאנצענע טעג ארומזאגען איך זאל אפרופען די בעגעגעניש....

— אזוי? — האט ראבקעוויטש א ברומנעד טון, פיהלענדיג, אז דער לאקעי האט נאך נישט אלץ געזאגט.

— יא... און נעכטען אין אוונט האט ער מיר בפירוש בעפוילען, איך זאל איהם פאר קיין פאל נישט שטערען אין זיין ארבייט, וואס עס זאל נאר נישט געשעהן. „איך בין נישטא אין דער היים: איהר פערשטעהט, מאליניאק"? האט ער מיר געזאגט. „איך בין פאר קיינעם נישטא אין דער היים, נישט געקוקט, ווער עס זאל קומען, ווען עס זאל נישט קלינגען דורכ׳ן טעלעפאן. אפילו, ווען ס׳זאל קלינגען די פריילין ליפאווסקא.... אדער עמיצער אנדערש פון דארטען" — האט ער מיר געזאגט.

ראבקעוויטש און שימאנסקי האבען זיך פיל־דייטיג איבערגעקוקט.

— ער פלעגט שטענדיג ארויסגעבען אזעלכע בעפעהלען? — האט ראבקעוויטש א פרעג געטון.

(פארטזעצונג קומט).

דער קונדס

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון א. שארפצינגעל

פאָליטיק פון דער וואַד

מען רעדט שוין װידער װעגען שלום. א פיטער אומגליק דאס איז!

אין לאנדאן װעלען זיך צוזאמענקומען די מלוכות צו רעדען װעגן ענטװאפנונג אויפן ים. און דער ענגלישער קעניג האט אין זיין ערעפענונגס-רעדע געזאגט, אז מען דארף נישט בויען אזעלכע שטארקע פלאטען, כדי צו זיכערן דעם שלום אויף די ימים.

דאס איז גאר נישט קיין שפאס, דער קעניג האט זיך ארומגעזעהן, אז עס איז עפעס נישט פונגעלריג מיטן ים-שלום, װיל ער ראטעװען דעם שלום.

ארימער שלום נעבעך! א קעניג האט זיך שוין צו דיר גענומען, װער װייסט װאסערער לאט עס װעט פון דיר װערען.

דער ענין שלום איז שוין, װי-זט אויס, געװארען א װאכענדיגער ענין — ער איז שוין אריין אין דער קעניג-גאס.

ער איז גרייט צו צאהלען

בעאמטער (ביים איבערקוקען די פאספארטען פון א פאר-פאלק, צום מאן): װי אזוי קאנט איהר מיר בעװייזען, אז די מאדאם איז טאקע װירקליך אייער פרוי?

מאן: אזינע בעװייזען האב איך נישט. אבער איב איהר װעט קאנען בעװייזען אז זי זאל נישט זיין מיין פרוי, װעט איהר פון מיר בעקומען א היבשע בעלוינונג.

אויף א זיכערן װעג

דער סיהר מאריץ געהט זיך פרייטליך אהיים פון זיין געשעפט. אויפ'ן װעג קומט צו איהם צו א יונגערמאן און גיט איהם א פרעג:

— זאגט נאר, האט איהר דא נישט געזעהן א פאליציאנט?

— כא, כא, כא, — לאכט דער געשעפטסמאן.

— איהר װייסט דאך װי דאס איז מיט אונזערע בעשיצער. פונקט װען און װאו מען דארף זיי — זעהען זיי נישטא.

— איב אזוי — גיט א זאג דער יונגערמאן — טא זייט-מוחל און גיט מיר אייער ביטעל מזומן און א גאָלדענע זייגער, אי דאס שנעל!...

פון אויסלענדישען מארס

ביים דאקטאר

— פערדייעט איהר גוט?

— יא, נאר נישט אלץ, הער דאקטאר.

— למשל?

— די אפטע פארטייידרייסעגישען קאן איך נישט פערדייען.

פאר'ן געריכט

— זאג מיר נאר, דו ביזט דאך שוין אן אלטער פראקטיקאנט, װי אזוי מאכט מען דעם אנשטעל פאר די ריכטער, אז מען איז משוגע?

— זאג די ריכטער, אז די האלסט שטאהל און אייזען פאר די רעפוטאטען, װעלען זיי דיך זיכער האלטען פאר משוגע.

ער ענטלויפט

אנאלטע בתולה איז אריינגעפאלען אין װאסער און א פערבייגעהער האט זי אפגעראטעװעט.

— װי איז ער דער העלד — האט די מויד זיך געפרעגט.

— ער ענטלויפט דארט װי פאר א שלאנג.

אין א דארף-שענק

— קעלנער, דאס פלייש האט א שלעכטען ריח.

— נישט קיין װאונדער, לעצטענס רעגענט בסרה און זינט 2 װאכען װעט מען נישט קיין לעבעדיגען נפש אין שענק.

ביים טעלעפאן

— האט קיינער נישט געקלינגען צו מיר?

— יא, איינער א הער.

— האסטו נישט געקאנט פרעגען װי ער הייסט?

— צי װאס האב איך געפרעגט, אז ער אליין האט געזאגט, אז ער הייסט — האלא.

ים-צרות

(װאך-קלאנגען)

ס'איז אין האאג שוין אפגעהאלט

ס'רעצטע קאנפערענצעל..

און די זאכען איינגעפאקט —

קאן מען גיין א טענצעל

ס'האט אזוי זיך דארט געמאכט:

שאכט האט זיך בעליידיגט...

דאך דערליידיגט איז דארט אלץ,

חוץ — װאס נישט ערליידיגט!

אויך ביי אונז אין לאנדאן בלייבט אויס

עפיס צו דערגענצען

צו דער רע־עניש אהן שיעור —

סדרה קאנפערענצען...

אז צום עסען — נישט פארהאן,

ס'איז נישטא אין שיסעל,

רעדט מען כאטש אראפ פון הארץ,

שמועסט מען א ביסעל...

סאקאלאװ, לעשטשינסקי אויך

האבען זיך געװערטעלט...

צװאגען אין ציפער-רייך

האבען אנגעצערטעלט...

ס'איז אװדאי גוט אזוי,

בעסער װערען װעט דאך!

ס'איז א סימן, אז מען לעבט,

אדרבא... מען רעדט דאך...

אבער װייט אין לאנדאן ציהט —

ציהט מיך איצט צו פאהרען,

אויף דער רייזע אט-א דער

כ'װעל קיין געלד נישט שפארען...

צו דער ימים-קאנפערענץ,

װאס איהר ציל דאך קלאר איז,

װאלט איך דארטען ביטגעפיהרט

אויך — מיין ים מיט צרות.

יאקעל בן סלעקעל.

אין דער נאהענטער צוקונפט

— װי הייכט די גאס?

— אמאל איז דא געװען די „נאװאמיעסקא"

ער וויל ווייטער זינגען

(א מעשה מיט א חתן א שלאק)

א שטעטעל האט פערמאגט איהר אייגענס א חזן, װעלכער האט געהאט א קול װי א — „שור-הנסקל"; בעת ער האט גענומען זינגען איז זיך דער עולם צולאפען פון שוהל, און די מתפללים, װעלכע זענען נאך דארט געבליבען, האבען זיך פשוט פערשטאפט די אויערן. האט מען גענומען קלערען אין שטעטעל, װי-אזוי פטור צו װערען פון דעם האזינגען „שלאק", האט זיך אבער נישט געפונען אזא חכם, װאס זאל געבען אן עצה.

מיט אמאל האט מען זיך דערװאוסט, אז אינ'ם שכנות'דיגען שטעטעל איז אװעקגעשטארבען דער חזן, איבערלאזענדיג אן אלמנה מיט קליינע יתומים-לעך. די אלמנה האט נישט געלאזט צונעהמען קיין אנדערען חזן, ביז מ'װעט איהר נעבען אפטרעט-געלט. —

האבען די „פני" פונ'ם שטעטעל צוזאמענגערופען אן אסיפה פון די חשוב'ע בעלי-בתים, געלאזט רופען אויך דעם הזע און געמאן צו איהם אזוי זאגען: „הזנת װי מיר װילען אויפנעהמען א בעסערען חזן אויף אייער ארט, אז פערבליבען בהסכם-כלנו, אייך אװעקצוגעבען פאר אייער „חזקה" אויפ'ן חזנות, פיר הונדערט קערבלעך; 200 קערבלעך װעט איהר בעהאלטען פאר א „נדן" פאר אייער „בוגרת" און 200 קערבלעך װעט איהר אװעקגעבען אפטרעט-געלד דער אלמנה פונ'ם פערשטארבענעם חזן אין שכנות'דיגען שטעטעל און איהר װעט װערען הארטיגער חזן, אלא איהר האט אפשר מורא, אז איהר װעט נישט מיט אייער קול אויסנעהמען ביים הארטיגען עולם, איז פערהאן דער-אויף אן עצה: זוכט אייך אויס עטליכע גוטע משוררים, װאס װעלען אייך אונטערהעלפען, בעת איהר װעט פאהרען אהינצו אויף פראבע. חברה װעט מאכען אזעלכע „עלות", אז אייער קול װעט אינגאנצען בטל װערען, און שפעטער, אז איהר װעט שוין האבען דעם חזנות-בריף אין טאש, װעט זיין פערפאלען....

דער חזן איז דער האזינגער פלאן שטארק געפעלען געװארען, האט ער געטון אזוי װי מ'האט איהם גע'עצה'ט און אלעס איז א דורך בשלום.

אין שטעטעל איז געװען ששון-ושמחה; אזא גליק, פטור צו װערען פון אזא פגע-רע! נאר װען ער איז שוין מיט מזל געזעסען אויפ'ן פוהר און דער פוהרמאן איז שוין געװען גרייט צום פאהרען, האט דער חזן פלוצלונג א געשריי געטאן צו די פני. פאהר איך תיכף אװעק פון דאנען, ובאס-לאו,

— רבותי, גיט איהר מיר געלד, הרי טוב, הויב איך אן איבערניי זינגען!

בר-נש.

אין א לאדזשער שיך-געשעפט

דער שוך-סוחר גיט זיך די מיה צוצופאסען דעם קונה א פאר שיך.

דער קונה איז א מאן מיט א גרויסען פוס.

דער שוך-סוחר האט שוין אנגעװארפען א פולע קראם מיט שיך און דער קונה איז אלץ געװען אומצופרידען:

— נישט די, איך האב נישט ליב קיין שפיצען. איך מוז האבען א גאנץ ברייטען שוך!

— אבער, — טענה'ט דער סוחר — די שפיצען זענען היינטיגען יאהר אין מאדע!

— סטוט מיר זעהר לייד — מאכט דער קונה, — װאס איך האב פערשאפט אזוי פיל מיה, אבער איך טראג נאר אלץ די פאר-א-יאהריגע פיס!

יודישע עצות

— איך האב געהערט, אז א מענש טאר גלייך נאך'ן עסען נישט לויפען, איז עס ריכטיג? גרליה.

ענטפער: — ריכטיג װי גאלד. חוץ פערשטעהט זיך, װען מען עסט אפ אין א רעסטאראנט און מען האט נישט מיט װאס צו בעצאהלען.

•

— איך װיל אייך פרעגען אן עצה: איך האב מיט מיין װייב חתונה געהאט נישט צוליב שעהנקייט, נישט צוליב געלד, נאר צוליב מיטלייד, און איצט האב איך צו איהר קיין געפיהל נישט.

ענטפער: — ליבער יאשקע! װאס קען איך אייך ראטען? איהר האט חתונה געהאט צוליב מטלייד? נו, אז האט איהר אויך אונזער מיטלייד...

— איך האב גרויסע צרות פון מיין מאן. אך, איהר װייסט גארנישט װיפיל א פרוי דארף דורכמאכען אין איהר לעבען! שרה'קע.

ענטפער: — װאס הייסט איך װייס נישט? אװדאי דארף זי דורכמאכען זעהר א סך — א מאנס מלביש האט אנ'ערך א צװעלף קעשענעס...

•

— איז עס אמת, װאס די צייטונגען שרייבען פון א כינעזער, װאס האט פיר'און-צװאנציג װייבער און ער װיל האבען, אז ער איז אלט 252 יאהר?

א באלוטער.

ענטפער: — ס'איז נישט פינקטליך. װיבאלד ער האט 24 װייבער, האט זיך איהם די צייט אזוי אויסגעצויגען... אט זענען מיר פערהייראט ערשט זעקס יאהר און אונז דאכט זיך, אז שוין א גוטע הונדערט!

זי קען זיך בעשיצען

— פארװאס װיל אייער פרוי נישט געהן צום קאנצערט?

— װייל זי איז טויב אויף אנ'אויער.

— נו, װאס-זשע קאן עס איהר שאדען? זי קאן זיך דאך דעם צװייטען אייער פערשטאפען מיט װאטע, און שטיל...

א לאדזשער װייבעל

פרוי: יא, א שעהנע, װעלט האב איך ביי דיר, אז קיינמאל האב איך נישט קיין פערגעניגען.

מאן: סטייטש? אט ביסטו אייערנעכטען געװען ביי א קאנצערט; נעכטען אויף א באל און היינט — אין טעאטער!

פרוי: יא, אבער שטענדיג נאר מיט דיר...

שפאס פון פאמיליען-װינקעל

װען...

— װען דו װאלסט מיך טאקע אביסעל געליבט, װאלסטו מיט מיר נישט חתונה געהאט.

— װען די װאלסט מיך ליב געהאט אויף אן אמת, װאלסטו אין גאנצען נישט געבוירען געװארען.

װיפיל?

— אך מיין טייערער, מיין גאלדענער מאן מיינער, װי שטארק איך האב דיך ליב!

— װיפיל?

— װאס הייסט װיפיל?

— כ'מיין, װיפיל געלד דארפסטו?

צוליב װאס

— טייער װייב מיינס, נעהמסט אויף צו קאלט מיין פריינד.

— איך קאן דאך נישט אין דיין געגענװארט זיך איהם ארויסװארפען אויפ'ן האלז...

אמאל און איצט

„אמאל איז א פרוי געגאנגען צו דער חופה מיט א מאן נאך איידער זי האט איהם אפילו איין מאל געקושט.

„היינט געהט זי מיט איהם צו דער חופה נאך איידער זי האט איהם אפילו איין מאל געשאסען".

ס'װעט איהם נישט שאדען

טאכטער: פאר װאס האסטו אויסגעהאנגען דעם זיידענס בילד איבער מיין פיאנא?

פאטער: ס'מאכט נישט, ער איז סיי-װי געװען א טויבער.

שאַראַדען און רעטענישען

לייזונג פון נומער 97.
פאפיר־אות (פאפיראס).
געוואונען האבען פּאר'ן בעסטען ענטפער:
1) ס. בירקע, קאנסטאנטינער 44 — א פּער־טעל טוץ פאטאגראפיעס, 2) מ. גאלדמאן, אלעקסאנדרייסקא 32 — 2 טאפעל שאקאלאר.

לעזונג פון נומער 89.
ראָמאַן (ראָבאַן רכאָווסקי).
געוואונען האבען פּאר'ן בעסטען ענטפער:
1) רעגינא זאלץ, אל. 1. מאי 25 — צוויי בי־לעטען אין קינא, 2) ס. ברעכנער, קילינסקיעגא 140 — א בילעט אין יודישען טעאטער.

לייזונג פון נומער 99.
צוזאמען איז געווען 81.
דער ערשטער האט געהאט 35, דער צווייטער — 26, דער דריטער — 20.
געוואונען האבען פּאר'ן בעסטען ענטפער:
1) מ. אררינאנס, פעטריקאווער 69 — א בילעט אין יודישען טעאטער. 2) ב. מענדעלזאן, פולנאצנא 1 — א פערטעל טוץ פאטאגראפיעס.

Nr. 100.

עס קאן בעדייטען אויך „וואוהין",
ראס איז דער טייל דער ערשטער; 3

דער צווייטער טייל א שטול איז,
וואס נאר אין שפאניען הערשט ער.
און ביידע זענען זיי א שטאט,
וואס רעדט אצינד מכוח פלאַנ...

> **שאַראַדען-ווינקעל**
> **קופאָן נומער 100**

פרעמיעס:
1) א פערטעל טוץ פאטאגראפיעס.
2) א בילעט אין יודישען טעאטער.

Nr. 101.

עס איז אזא בלום אויף פויליש,
זיין נאמען טראגט א רעפּובּליק,
ער איז א יוד און — נישט קאטוילישׁ.
די וואך האט ער א רעדע געהאט...

> **שאַראַדען-ווינקעל**
> **קופאָן נומער 101**

פרעמיעס:
1) צוויי בילעטען אין קינא.
2) א בילעט אין יודישען טעאטער.

Nr. 102.

א שווערער ענין פאר'ן סיים
אויך שווער צו דער רעגירונג,
א שווערער איצט אין יעדער חיים,
און שווער איז זיין בעדיהרונג.
נעהמט ושע 8 ווערטער, שרייבט זיי אן, און
או איהר וועט לייענען די פארערשטע אותיות פון
אויבען אראפ און די לעצטע פון אונטער ארויף, וועט
איהר וויסען, וואס דער שווערער ענין איז.
די ווערטער בעדייטען: 1) א ציישונג; 2) אייף רייטש — א יוד, 3) דער וואס ירשנט, 4) א־א מוזיק, 5) טרוקען ערד, 6) בעריהמטער ענגלישער שריפטשטעלער, 7) א־א פארם פון ארטיקלען שרייבען, 8) א־א מילדעה פויגעל.

> **שאַראַדען-ווינקעל**
> **קופאָן נומער 102**

פרעמיעס:
1) א פערטעל טוץ פאטאגראפיעס;
2) צוויי טאפעל שאקאלאר.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די גע־לעזטע שאראדע בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר־טען מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען און אדמיניסטראציע פון „גייעם פאלקסבלאט" ביז מיטוואך איינשליסליך.
די נעמען פון די זוכה בגורל וועלען אין קומענ־דיגען פרייטאג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאג, 24 יאַנואַר

12.05 ווארשא—מוזיק פון גראמאפאן־פליטעס. 16.15 ווארשא — מוזיק פון גראמאפאן־פליטעס. 17.45 ווארשא. — כאר־קאנצערט. 18.45 ווילנא — פרעהליכע אוויציע „די וואונדערבארע ערפינדונג". 20.15 ווארשא — אראטאריום־קאנצערט פון ווארשאווער פילהארמאניע. 20.30 ווארשא — לייכטע מוזיק. 22.35 ווארשא — קאמוניקאטען. 20.00 וויען — וויאלאנטשעל־קאנצערט פון ווילהעלם ווינקלער. 20.50 מינכען — סימפאנישער קאנצערט. 21.00 לאנדאן — סימפאנישער קאנצערט

שבת, 25 יאַנואַר

12.05 ווארשא — מוזיק פון גראמאפאן־פליטעס. 18.45 קראקא — קינדער־קאנצערט. 19.30 פוזען — וואקאל־קאנצערט פון פראפ. יולאַרושמיערוש מאלעווסקי. 20.30 ווארשא — קאנצערט פון לייכטער מוזיק. 22.5 ווארשא — קאמוניקאטען. 23.00 ווארשא — טאנץ־מוזיק. 24.00 פוזען — פיליפס נאכט־קאנצערט. 19.30 קעניגס־וואוסטערהאוזען — „קארמען" אפערע פון ביזעט. 19.30 בערן — „מלכה שבא" אפערע פון גאלד־מארק. 20.30 מיילאנד — טראנסמיסיע פון דער אפערע „סקאלא". 21.00 בריסעל — טראנסמיסיע פון קאנסערוואטאריום־קאנצערט אין ליע.ש.

Grand-Kino

קינסט. טור. אונטער לייטונג פון ה' ר. קאנמאר.
אנהויב די פון סעאנסען: נאכמיטאג 4 א זייגער
לעצטער סעאנס 10 אווענד
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג! גרעסטער עפאפיי פון איצטיגען סעזאן דער גענאַלסטער פון די גענאַלע עקראן־הערשער

Emil Jannings

אין זיין לעצטען פילם אמעריקאנער פראדוקציע 1930

פּאַטערס זינד

אין די איבריגע הויפּטראָלען: RUTH CHATTERTON i BARRY NORTON
הנחה־בילעטען און פאספארטוס אונבעדינגט נישט גילטיג.

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאן.

היינט און פאלגענדע טעג!

„אַספאַלט"

גרויסער פילם מייסטערווערק רעזשי פון E. POMER i JOE MAY
אין די הויפּטראָלען: סימבאל פון דער גרויסער שטאָט, בלומען פון קולטור און רענד פון אויסגעלאסענקייט.
אין די הויפּטראָלען:
Betty Aman, H. Schlettow, Gustow Fröhlich, A. Steinrück
פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען צו 50 גר. און 1 זלאטי.

קינא־טעאַטער RAJ

5 באלוטער מארך 5

היינט און פאלגענדע טעג! דער לאנג-ערוואַרטעטער פילם! 2-טער פערל פון אונזער רעפערטואַר נאך „טאַרזשאַן"

„אַנקעל טאָמ'ס כאַטע" (CHATA WUJA TOMA)

אויסערן פראגראם: א פארס און אקטואליטעטען.
די מוזיקאלישע אילוסטראציע איז געניי צוגעפאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה' ע. זילבערשאַץ
אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גראשען.

קינא-טעאטער פּירקאַ

פראנציסקאנסקא 31

היינט „בלויער וואַלץ"

און פאלגענדע טעג!
גרויסע ערא'טישע דראמע
אין די הויפּטראָלען:
Vera Veronina, Carla Barthel, Albert Paulig i Zygfryd Arno
אויסערן פראגראם: פילם-אקטואליטעטען. פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ריכטער.
נעכסטער פראגראם: „די ליבע פון פירשט סערגיוש".

קינא-טעאטער „UCIECHA"

לימאנאווסקיעגא 36 (אלעקסאנדראווסקא)
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג.
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פערשטארקטער ארקעסטער. דער זאל איז גוט בעהייצט

היינט און פאלגענדע טעג! ערשטער אריגינעלער אינדישער פילם

7-טער וואונדער פון דער וועלט

ענטציקענדע ליבעס־דראמע, וואס שפּילט זיך אפ אין די אריגינעלע פאלאצען פון אינדישע מאהאראדזשעס.
נעכסטער פראגראם: „טרעהרען-אינזעל".

קינא „ERA"

פּריהער „פלאַרא" זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ.
שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.
מ'בעט צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען.
דער זאל איז גוט בעהייצט.

היינט און פאלגענדע טעג! אײלט צו זעהען! היינט און פאלגענדע טעג!

אונגארישע ראפסאדיע

מכטיגע פילם אין 10 גרויסע אקטען. אין די הויפּטראָלען: DITA PARLO, WILLI FRITSCH i LIL DAGOWER
אכטונג! פערשטארקטער גרויסע סימפאנישער ארקעסטער פון 12 פערזאן אונטער דער לייטונג פון ה' פיינער.
נעכסטער פראגראם: „קעניגין פון שקלאפען".

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 131-86
נעמט אן פון 8—9½ פריה און פון 3½—4½ נאכם.

צאהן-ארצט
St. Gelberg
וואוינט יעצט
Zawadzka 14, tel. 108-33
נעהמט אן פון 10—2 און פון 4—7.

Dr. med.
H. Lub
צייגעלניאנע 43, טעל. 44-32

Dr. med. **ALBERT GOTLIB**
Piotrkowska 26, tel. 177-50
עקושער און ספעציאליסט פון פרויען-קראנקהייטען
נעהמט אן אין דערהיים פון 3—6 אווענד
און אין לעטשניצע "Vita", פעטריק. 45
פון 6.30 ביז 7.30 אין אווענט.

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.

אנהויב אין גוו. טעג 4 נאכם. שבת, זונטאג
און יו"ט 12 בייטאג לעצט. סעאנס 10 אוו.
ביי'ן ערשטן סעאנס – זענען די
פרייזן פערקלענערט.

הײנט און פאלג. טעג!
מעכטיגער פילם פון דער
פוילישער פראדוקציע א. ג.

„שטארקער מענש"

לויט דער ערצעהלונג פון סט. פשיבישעווסקי. :—: אין די הויפט-ראלען:
Marja Majdrowiczówna, Agnes Kuck, Grzegorz Chmara i Artur Socha

נעכסטער פראגראם: „פרוכטבארקייט" אין די הויפט-ראלען:
Diana Karenne, Gabriel Gabrio

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערושער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני
זערשט. סימפאנ. ארקעסטער.
בעמ.: בעת דער פויזע קאנצערט
פון ניגאנטישע מארקאני-ראדיא.
דער זאל איז גוט בעהייצט.

הײנט און פאלג. טעג!
גרויסע פרעמיערע!

שמעטערלינג פון ברוק

אין דער הויפט-ראלע: די געניאלע כינעזישע טראגיקערין
ANNA MAY WONG!

נעכסטער פראגראם:
„סדום ועמורה"

Kino MIMOZA
ul. Kilińskiego 178.

הײנט און פאלגענדע טעג!
אויסטערלישעליגענס פון נינא פיעטראוונא
אין די הויפטראלען:
Brygida Helm, Warwick Ward, Frank Lederer
נעכסטער פראגראם:
EMIL JANINNGS אין בילד „גאס פון זינד"
פערשטערקטער ארקעסטער. — דער זאל איז גוט בעהייצט.

בילינ קונסט-פאטאגראפיעס!
נור א קורצע צייט!!!

צוליב'ן איצטיגען קריזיס, גיב איך די מעגליכקייט דער געעהרטער קונדשאפט, צוליב די פערקלענערטע פרייזען פון די אויפנאהמען, ווי:

6 פאסטקארטען נור 6 זל.
ברוין, דאפעלט רעטושירט (1 פערזאן)
6 „ זיידענע (1 פערזאן) נור 7 זל.
12 שטיק (Express pictures) נור 2 זל.

אויסערדעם ווערען אויסגעפיהרט אויפנאהמען לויט די נייעסטע פאטא-טעכניק מיט ספעציעלע ליכט-עפעקטען. פאר גרופען-אויפנאהמען, ווי אויך פאר פאראייגען – בעדייטענדע הנחות.
מיר עמפפעהלען זיך דער געעהרטער קונדשאפט
קונסט-פאטאגראפישע אנשטאלט
„PARISIEN"
30 פראנציסקאנער 30

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער לאדזער יודישער געזעלשאפט,
מיר שיקען נישט קיין שום אינקאסענטען
אויף חתונות, ברית'ן, תנאים'ס און אויף אנדערע פערוויילונגען צו זאמלען געלד פאר אונזער אינ-סטיטוציע. מיר בעטען דאס אויבינע צו נעהמען צו קענטניס. מיט אכטונג
די פערוואלטונג פון
„לינת-החולים" פאלודניאווא 19

די בעסטע שיך-פאסטע
„Jaśniej słońca"
איבעראל צו בעקומען.
הויפטפערטרעטער אויף לאדז און אויף דער לאדזער וואיעוואודזטווע
Perfumerja D. MARKUS
Łódź, Piotrkowska 59
tel. 128-02.

די מעכאנישע
שלאסערייי און שווייסערייי
פיהרט אויס זעמטליכע מאשין-רעפע-ראטורען, שווייסינגען, צופאסונג פון מאשינען-טיילען מיט גאראנטיע און
:—: געגען ביליגען פרייז :—:
J. REDER, Łódź
11 קאנסטאנטינער 11 (ריג זאכאדניא)
פריוואט-וואוינונג: גדאנסקא 20.

PERLA i POMORSKI, Łódź
Piotrkowska 69, tel. 208-24
Union Special ספעציאל; נײ-מאשינען
נײע און געניצטע.
אזשור, דושע־גאניע, קריטע, טאמבורעציע, לעכער-ענרשקעס. טריקאטאזשען, אבערלאק, אונטערלאק, מא-שינען פאר אפרעטורען, פארבערייען, טישען פאר קראפט-בעטריב נײ-מאשינען פאר שניידער, שוסטער, קאמאשען-שטעפער, שטיקער, שניידערינס א.ז.וו. – א. ז. וו. –
רעפעראטורען
גרעסטע רעפעראטור-ווערקשטעל אין לאדז
ארבייט שנעל און ביליג.

ש. שאפירא
ביטעס ביורא ציגעל-גאס 39
לינקע אפיצינע, 1. שט.
(לאנגיעהריגער רעכטסקאנסולענט פריהער פיעטריקאווער 25)
שרייבט אלע ארט ביטעס, בריף, איבערזעצונגען: פויליש, דייטש, רוסיש, פראנצויזיש.
געשעפטס-בריה אין אלע שפראכען
שטרענג דיסקרעט.

Dr. med. H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 45, טעל. 113-47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אוונד.

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראקאווסקי נאז האלז, אויערן קר. 10—11 2—3 6—7
ד"ר רוזשאנער הויט און געשלעכט קר. 10—11 1—2
ד"ר גאלדשטיין- אינערן-קראנקהייטען פאלאק 1—2 7—8
ד"ר יוסטמאן נערווען קראנקהייטען 12—2 חוץ זונ.
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען 10-12 4-5
ד"ר פאפיערני פרויען און געבורטס-הילף $11\frac{1}{2}$-1 5-6
ד"ר קאנטאר כירורגישע-קראנק. $4\frac{1}{2}$-$5\frac{1}{2}$ זונ. 1—2
ד"ר חיינבערג אינג. הערץ לונגען 12—1, $6\frac{1}{2}$—$7\frac{1}{2}$
ד"ר סמופעל רענטגען 12—2, 4—6
א. גראדיענסקי צאהן-ערצט 3—7
נ. ראזען צאהן-ערצט 3—8

פאהן-הייל, בעליכטונגען, קוואנצען, מאסאזש א.ז.וו.
ביי דער לעטשניצע איז בעפעסטיגט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגען־שטראלען. פאר בעשטראלונג און דורכליכטונג, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער. אימפונגען געגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג
וויזיט אין דער שטאט.
ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אוונד

Osłabienie
bladnicę
leczy
Hemogen
oryginalny
tylko z firmą
Klawe

כירורגישע קליניק
„Sanato"
אגראדאווא 10, טעל. 113-57
עס ארדינירען פאלגענדע ד"רים:
ד"ר מעד. שארלאטא אייגעראווא
ד"ר מעד. רייטלער-קוריאנסקא
ד"ר מעד. מיכאל קאנטאר
ד"ר מעד. יוליוש באום
ד"ר מעד. וואלף אייכנער
I און II קלאס.
9426

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינענע פראצאווניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, ווי: הילצערנע אויף פלאטפוסען, קונסט-ליכע פים, גארטעלען א. ז. וו. עמפפאנגט פון 5—7 אוו.
צוריגעקעהרט.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
פיוטרקאווסקא 3
[illegible]
— – – – [illegible] — – –
[illegible]
צעהן 3 א.

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
בושעוושינער 11, טעלעפאן 63-37
אפען פון 9 פריה ביז 7 אוונד.

ד"ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר $3\frac{1}{2}$—$4\frac{1}{2}$
ד"ר סערשנער קינדער-קראנקה. 9-11 3-$4\frac{1}{2}$
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען 12—2
ד"ר כוביטש הויט און געשלעכט-קר. $12\frac{1}{2}$ $1\frac{1}{2}$
ד"ר שמירגעלד נערווען און גמיטינע קר. 1 2
ד"ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה. $12\frac{1}{2}$—$1\frac{1}{2}$
ד"ר חיים כירורגישע קראנקהייטען 2—3
ד"ר שטערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף $3\frac{1}{2}$—$4\frac{1}{2}$

פאנכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.א. ווי פטקען-שטעלן, קינסטליכע ברוסט-זון-בעשטראלונג, אינ-שפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפערעט. אויף ערלאנגען היימען און שטאט. אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגמע און בלוט
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט.
ד"ר לאזשינסקי סטאמאטאלאג
צאהן-ערצט 10—1 3—6
קינסטליכע ציין, קראנען, פלאמבעס א. א. וו.
די לעטשניצע איז עפענט אויך זונטאג

ניי׳ער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבן

ניי׳ער פאלקסבלאט

24 פרייטאג — כר טבת תר״צ

יאנואר

זון-אויפגאנג 7.30
זון-אונטערגאנג 4.6

ליכט צינדען: 3.52

געצויגענע טויט-קניפלעך

דאס געהיימעניש פון טויטע קערפער אין האטעל „פאלאניא"

(2) דאס געהיימניש פון טויטען קערפער אין צימער נומער 510 פון האטעל „פאלאניא" איז איצט דורך דער אויספארשונגס-מאכט אינגאנצען אויפגעקלערט געווארען, אז שאפליק איז בעגאנגען זעלבסטמארד און דאס ביי פאלגענדע בעדינגונגען: שאפליק מיט פארטשינסקי זיינען געווען הארציגע פריינד, און עהרענקעטען עפת זיי האבען געטראגען דאס צימער אין האטעל האבען זיי בעשלאסען זיך צואמען דאס לעבען צו נעהמען, זיי האבען בעשלאסען צו ציהען קניפלעך און דער גורל איז געפאלען,

אז דער ערשטער זאל זיך שיסען שאפליק, ער האט זיך אויסגעוועצט אויף דער קאנאפע און זיך געשאסען אין ברוסט אריין. דאן האט דעם רעוואלווער גענומען פארטשינסקי. ס׳האט איהם נישט געשטייעט קיין מוט צו בעגעהן זעלבסטמארד. נאך א קאמף מיט זיך, וואס האט געדויערט עטליכע שעה האט פארטשינסקי בעשלאסען זיך ארויסצוגנבענען פון צימער אוועקפאהרען נאך ווארשא, און ווארטען ביז די פאליציי וועט פעסטשטעלען, אז שאפליק איז בעגאנגען זעלבסטמארד. מ׳האט אבער דעם זעלבסט

מארד פון שאפליק׳ן בעמערקט אייער פארטשינסקי האט בעוויזען אוועקצופאהרען קיין ווארשא. די אלע ערקלערונגען האבען זיך ארויסגעוויזען פאר ריכטיג. די קאלי-ראפיש עקספערטיזע האט אויך פעסטגעשטעלט, אז די בריף, וואס זיינען געפינען געווארען אין האטעל זיינען געשריבען דורך שאפליק׳ן.

דערווייל האט זיך בעת דער אויספארשונג ארויסגעוויזען, אז פארטשינסקי אלס סעקוועסטראטאר אין קאיני, האט פערכאפט 250 זלאטים שטעמפעל געלד.

א מעשה מיט א פערוואהרלאזט קינד

דער ענין מוז גענוי אויסגעפארשט ווערען

אין פרויען־דעפארטאמענט האט זיך נעכטען געוועגדעט פרוי זיסעל סלאמקא מלינארסקא 22, די אלמנה פון חיים סלאמקא, וועלכער איז צוריק מיט 2 יאהר דערשטאכען געווארען אויף רוזש: מלינארסקא און בישעוסינער, און דערצעהלט פאלגענדע געשיכטע:

צוריק מיט צוויי יאהר איז צו איהר אריינגעקומען עפעס א יונגע יודישע פרוי, מיט א קליין קינד, און איידער די פרוי סלאמקא האט זיך בעוויזען ארומצוקוקען, איז די פרוי נעלם געווארען, און דאס קינד איבערגעלאזט.

די פרוי סלאמקא האט וועגען דעם באלד מיטגעטיילט דעם פאליציאנט, וועלכער איז געשטאנען אין דער נאהענט אויף דער וואך, אז זי אבער אליין האט 4 קינדער און איז פערזארגט מיט פרנסה, האט זי דערווייל ווייטער נישט גענומען דאס קינד און דאס קינד איז דערווייל געבליבען ביי איהר.

דאס קינד איז געווען נישט געמלט, האבען זיך אריינגעמישט שכנים, זי זאל דאס קינד קודם כל יודישען.

נעכטען האט מען ארורכגעפיהרט דעם ברית. די פרוי סלאמקא האט זיך ענדליך געווענדעט אין דער יודישער גמינע מען זאל ביי

איהר צונעהמען דאס קינד. אין דער גמינע האט מען איהר געענטפערט, אז זיי אינטערעסירט נישט דער ענין. דאן האט זיך די פרוי סלאמקא געווענדעט, לויט׳ן ראט פון עפעס בעקאנטע, אין פרויען־שוץ דעפארטאמענט, דא האט מען איהר אבער אויך ערקלערט, אז מיט דעם ענין קען זיך דער פרויען־שוץ־דעפארטאמענט נישט פערנעהמען.

אזוי ארום האט די פרוי סלאמקא צו איהרע 4 קינדער צו בעקומען אויף דערווייל א פינפטען.

עס וואלט וועהר כדאי געווען, אז עפיס א בעדרופענע אינסטאנץ זאל זיך מיט דעם ענין פערנטערעסירען און איהם גענויער אויספארשען.

פערוואונדעט פון אנ׳אויפרייס

די סיבה—גאזען אין א פוסטע פאס פון בענזין

נעכטען פארנאכט האט זיך אין רעגני, טער לאדזשער קרייז, דערהערט א שטארקער אויפרייס פון וועלכען עס זיינען ארויסגעפאלען אלע שויבען פון די פענסטער אין רעגני. דער אויפרייס האט זיך געהערט פון דער זייט פון געוועזענע־לאגער, און א לענגערע צייט האבען די איינוואוינער מורא געהאט ארויסצוגעהען, זעהען וואס דארט איז געשעהען.

אביסעל שפעטער, ווען מ׳האט זיך איבערציינט, אז עס איז אינגאנצען שטיל געווארען, האבען זיך מענשען געלאזט אין דער ריכטונג פון׳ם קנאל און פעסטגעשטעלט פאלגענדעס:

אין די געוועזענע אנשטאלטען האט געארבייט אלס שלאסער א געוויסער זיגמונט קאשארעק. נעכטען איז קאשארעק צוגעטרעטען לייטען א פוסטע פאס פון בענזין. דער מעטאלענער פאס איז אבער געווען א לענגערע צייט אינגאנצען פערמאכט און

עס האבען זיך אין איהם נאכ׳ן בענזין פערזאמעלט גאזען. ווען קאשארעק האט זיך צוגעריהרט צום פאס מיט פייער, איז פארגעקומען אנ׳אויפרייס.

דער פאס איז צוריסען געווארען אויף שטיקער און געטראפען קאשארעק׳ן.

מען האט ארויסגערופען פאגאטאוויע, וועלכע האט איבערגעפיהרט דעם פערוואונדעטען אין א שווערען צושטאנד אין שפיטאל.

א צושניטענער קערפער

אויף די טראמוואי-שינעס

(מ) מיט עטליכע טעג צוריק האט מען אויף די טראמוואי־שינעס ביי העלענובעק הינטער לאדז געפונען דעם צושניטענעם קערפער פון רישארד באלער, אנ׳איינוואוינער פון העלענובעק. ביים אומגליקליכען זיינען אפגעשניטען געווארען די פיס און ס׳איז צוריקט געווארען דער שארבען. מ׳האט יעגען דעם ענין צו אמענגעשטעלט א פראטאקאל און אלץ וואלט אזוי ארורך, ווען ס׳זאלט זיך נישט געמעלדעט א העלענובקער איינוואוינער, וועלכער האט אנגעגעבען א סענסאציאנעלע ערקלערונג: ער האט

געזעהען דורך זיין פענסטער, אז באוער איז איבערגעפאהרען געווארען דורך אנ׳אויטא. דער שאפער איז ארויס פון אויטא האט איבערגעטראגען דעם איבערגעפאהרענעם א פערבלוטיטען און פער׳חלש׳טען אויף די שינעס און איז שנעל אפגעפאהרען.

דער עדות האט נישט בעוויזען אפצוראטעווען באוער׳ן, וועלכער האט נאך געלעבט. ביז ער איז צוגעלאפען, איז דער טראמוואי שוין איבערגעפאהרען.

די פאליציי האט פערפיהרט אנ׳אויספארשונג, אבער אהן רעזולטאט.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

גאסטראלען פון דער בעוואוסטער אמעריקאנער סוברעטין, ליבלינג פון לאדזשער פובליקום

בעטי קעניג

פרייטאג, דעם 24 טען, זונטאג, דעם 26-טען, 9 אזייגער אווענד

לעבעדיג! פרעהליך! געזאנג! טענץ!

פרעמיערע! צום 1. מאל אין לאדז! פרעמיערע!

ליבעלע מזיק

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון מ. קעניג.

פאלגענדע נומערן ווערען געזונגען:

ס׳רעדעלע דרייט זיך / עס טיאכקעט / א חלום / מ׳דארף קיינמאל קיין נאר ניט זיין / מיר ווילן גוט לעבן / דועטן / קווארטעטן / אנסאמבלן

שבת, דעם 25-טען, ווערט נישט געשפילט,

מאנטאג, דעם 27 טען, 9 אווענד גרויסע פאפולערע פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50

פרייליכע קאס. אפערעטע מיט שיינע קופלעטן און טענץ

דבורה פון בערדיטשעוו

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון י. קאז.

ס׳נעהמט אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן. מענער: בריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי, ראקאוו. אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורס

(2) היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: ל. פאוולאווסקי, פיעטריקאווער 307; ס. האמבורג, גלובנא 50; ב. גלוכאווסקי, נארוטאוויטש 4; י. סיטקעוויטש, קאפערניק 26; א. כארעמזא, פאדמארסקא 10, א. פאטאש, פלאץ קאשטשעלני 10.

ער סמ׳ט זיך אויס מורא פאר דער קראנקען-קאסע

(2) נעכטען נאכמיטאג האט זיך געסמט אויף ספארנא 19, דער 19־יעהריגער ערווין גראמאן, ווי גראמאן האט ערקלערט, האט ער זיך געסמט ווייל ער האט מורא געהאט פאר א יסיט אין קראנקענקאסע. גראמאן האט געוואלט געהען צום דאקטער, ווייל ער האט בעקומען עטליכע קרעצלעך אויפ׳ן פנים.

ראדאשיצער רבי אין פאביאניץ

דער ראדאשיצער רבי ר׳ בנימין שליט״א וועט שבת האלטען אין פאביאניץ און וועט איינשטעהען ביי ר׳ שמעון קירשבוים.

א לוסטראציע אין די היגע מענאזשעריעס

(מ) לויט די בעמיהונגען פון דער לאדזשער געזעלשאפט פאר צער בעלי החיים, האט א ספעציעלע קאמיסיע פון דער געזונדהייטס־אפטיילונג פיים מאגיסטראט אדורכגעפיהרט א לוסטראציע אין די היגע מענאזשעריעס אין העלענאוו און אויף פיעטריקאווער 187.

אין אלגעמיין איז דער צושטאנד אנערקענט געווארען פאר בעפרידיגענד.

א בלוטיגער מיטינג אין פעטריקאוו

(ט) אויף א מיטינג פון „פועלי ציון" אין פיעטריקאוו איז געקומען צו א צוזאמענשטויס מיט קאמוניסטען, וועלכע האבען זיך אריינגעריסען אין זאל און געוואלט פערכאפען דאס פרעזידיום. ס׳איז געקומען צו א שלעגעריי, בעת וועלכען 6 פערזאן זיינען פערוואונדעט געווארען. די פאליציי האט ליקווידירט דאס געשלעג.

Dr. med. J. Szmerłowski

פרויען־קראנקהייטן

17 פיעטרקאווער 17

נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג

פאר ארבייטער

ווינטער-אונטערשטיצונגען

אין טאלאנען אויף בעהייצונגס-מאטעריאל

(מ) דער לאדזשער מאגיסטראט טיילט מיט, אז מאנטאג דעם 27 ה. ח. וועט זיך אנהויבען די אויסצאהלונג פון די ווינטער־אונטערשטיצונגען פאר די ארבייטסלאזע פון די מלוכה־פאנדען. ס׳וועלען אויך פערטיילט ווערען טאלאנען אויף בעהייצונגס־מאטעריאלען. די טאלאנען וועלען בעקומען די ארבייטסלאזע וואס האבען פאמיליעס און זיינען בעשעפטיגט אויף די געלד־אונטערשטיצונגען.

פריילידיגע וועלען קיין בעהייצונגס־מאטעריאלען נישט בעקומען, ארבייטסלאזע מיט קליינע פאמיליעס וועלען בעקומען צו 4 צענטנער און מיט גרעסערע — 6 צענטנער קוילען.

דאס אויסצאהלען די אונטערשטיצונגען און פערטיילונג פון די טאלאנען וועט פארקומען אין לאקאל פון אונטערשטיצונגס־פאנד פיעטריקאווער 212 פון 9 ביז 2 א זייגער ביטאג לויט פאלגענדען סדר:

פון 9 ביז 11 א זייגער — פאר די, וואס זיינען רעגיסטרירט אין דער ערשטער אפטיילונג פון פ. או. פ. פ.

פון 12 ביז 2 א זייגער — פאר די, וואס זיינען רעגיסטרירט אין דער 2־טער אפטיילונג פון פ. או. פ.

מאנטאג — די, וואס זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען:

A. B. C. D. E. F.

דינסטאג — G. H. I. J.

מיטוואך — K. L. Ł.

דאנערשטאג M. N. O.

פרייטאג P. R. S.

שבת T. U, W. Z Ż

די קוילען ווערען ארויסגעגעבען אויפ׳ן חשבון פון דער שטאט. מיט די טאלאנען קען מען זיך ווענדען אויף אפצונעהמען די קוילען אויף פאלגענדע קוילען־פלעצער: פ שענרזא. נאגא, רוג פאבריטשנע, שטעטישע קוילען־פלעצער אויף ווענג. אווא 3.

די ארבייטער מוזען מיטברענגען א פערזענליכען דאקומענט און די לעגיטימאציע פון פ.או.פ.פ.

אויף נארוטאוויטש 2

דאס ביורא פון בעפעלקערונגס-ביכער

(מ) דאס ביורא פון די בעפעלקערונגס־ביכער האט זיך איבערגעטראגען אויף נארוטאוויטש 2, (רעכטע אפיצינע, 2־טער שטאק.) אינטערעסאנטען ווערען אנגענומען פון 8 ביז 12 א זייגער ביטאג.

געפאקט אין לאדז א „יקר-המציאות"

א בעקאנטער ווארשאווער גנב און שווינדלער

(2) מיט צוויי חדשים צוריק האט די לאדזשער אויספארשונגס־מאכט בעקומען א טעלעפאנאגראם פון ווארשא אז פון דארט איז ענטלאפען דער בעקאנטער גנב און שווינדלער קאזשמיערוש קלימטשאק.

דער לאדזשער אויספארשונגס־מאכט איז געלונגען צו דערגעהען, אז קלימטשאק בעהאלט זיך אויס אויף ווסכאדניע 15. ווען די פאליציי איז געקומען איהם ארעסטירען איז קלימטשאק אראפגעשפרונגען פון פענסטער פון ערשטען שטאק און פערשוואונדען געווארען.

נעכטען האט זיך דער פאליציי איינגעגעבען קלימטשאק׳ן צו ארעסטירען אין א קאבינעט פון איינעם פון די לאדזשער רעסטאראנען.

אנ׳אבלאווע אין גנבישע מלינה׳ס

(2) די אויספארשונגס־מאכט האט נעכטען אדורכגעפיהרט אנ׳אבלאווע אין אלע פערדעכטיגע לאקאלען און אין די גנב׳ישע מלינה׳ס. ס׳זיינען פערהאלטען געווארען פאלגענדע 4 פערזאנען: שמואל לובאכינסקי, וועלכער ווערט געזוכט דורך דער פאליציי פאר אויספיהרען סיסטעמאטישע גנבית, יצחק אברהם ארנער, וועלכער ווערט געזוכט פאר א גאנצע רייהע גנבות אין פיעטראקאוו און סאסנאוויץ, סטאניסלאוו זאבלאצקי, וועלכער ווערט געזוכט פאר גנבות און רעציגע, און יוזעף פאמיקאלא, וועלכער ווערט געזוכט פון דער ווארשעווער פאליציי פאר גנבות.

ארשימה פון שטײער־צאהלער
פון װעלכע מ׳קאן נישט אײנמאהנען די שטײערן

(2) דאס מיניסטעריום האט פארגעלעגט די באזונדערע פינאנץ־אמטען צוזאמענצושטעלען א צעטעל פון די שטײער־צאהלער, פון װעלכע מען קען נישט אײנמאהנען די שטײערן.

די דאזיגע שטײערן װעלען אנולירט װערען.

װי מיר דערװיסען זיך האנדעלט זיך דא װעגען אײנקומען־ און הכנסה־שטײערן ביזן יאהר 1927. די באזונדערע פינאנץ־אמטען מוזען אין משך פון יאנואר די צעטלען צוזאמענשטעלען און ארױסשיקען אין פינאנץ־מיניסטעריום.

אפגעבריהט

5 (ב) א טיטארביטערין פון דער אפטייק בײ דער דריטער לעטשניצע פון דער קראנקען־קאסע האט אריבערגעטראגען פון אײן צימער אין׳ם צװײטען א פלעשעל עטער, װען זי איז פערבײגעגאנגען א טישעל, װאו ס׳איז געשטאנען א מאשינקע, אויף װעלכער ס׳האט זיך געװארעמט װאסער, האט דער עטער זיך אנגעכאפט און אויפגעריסען. פרל. צוקער איז שטארק אפגעבריהט געװארען. דער אױסגערופענער דאקטאר האט איהר ערטײלט הילף.

•

אויף נאװראשיזיאט 5, האט זיך אפגעבריהט מיט א קעסעל קאכעדיג װאסער דער פינף־יעהריגער טשעסלאװ אראמטשיק. דאס קינד האט מען אין א שװערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל אנגא־מאריא.

די פראבע־פליכטען פון גאלד

(װ) דער װארשאװער פראבע־אמט האט מיטגעטײלט דעם אינדוסטריעלען־אמט פון דער ערשטער אינסטאנץ, אז די פראבע־פליכט איז חל נאר אויף די יובעלירען און די זלאטניקעס. נאר אויך די צאהן־טעכניקעס. צו יב דעם דארפען אלע צאהן־טעכניקער ביז׳ן 31. יאנואר איבערשיקען אין די פראבע־אמטען די ענטשפרעכענדע אײנמעלדונגען שריפטליך.

ארעסטירט 3 אפעריסטען

דער פאװיאטאװער פאליציי האט זיך גערכטען אײנגעגעבען צו ארעסטירען די דרײ ברידער: מאריאן, אנטאני און יוזעף סאבאראװ פון דארף זאלאבי בײ פיאטריקאװ, װעלכע האבען אדורכגעפיהרט א רײהע שװינדלערײען און אפערעס.

ארױסגענומען א טויטען יודען פון א ברונען

פון קויל מעלדעט מען, אז פון דעם ברונעם אויף נײמארק 5 האט מען ארױסגעצויגען א דערטרינקענעם דעם 69 יעהריגען אברהם שולץ, אינהאבער פון הויז נײמארק 5.

די אדורכגעפיהרטע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז שולץ האט שוין פון לאנג געליטען פון א נערװען־ערשיטערונג, און געטראשעט אז ער װעט זיך דעם לעבען נעמען. מען האט אבער קײן [illegible] נישט געגלייבט אויף זײן רעדען. פארגעכטען [illegible] ער שולץ ארױס פון דער הײם און נישט צוריקגעקומען. מען האט איהם אנגעהויבען זוכען און ערשטען אויפ׳ן צװײטען טאג ארױסגעשלעפט פון דעם ברונעם.

א קאנצערט־רעװיע
אין „טעאטער קאמעראלני״

שבת 8 א זײגער און אװענד און 10,15, זונטאג 6 און 9 א זײגער און מאנטאג 9 א זײגער װעט אין „טעאטער קאמעראלני״ פארקומען א קאנצערט רעװיע א. נ. „מיטן פײפעל און מיטן פײקעל״. די רעװיע װעלען אויספיהרען די ארטיסטען פון „קיד־פראקװאָ״ בוטשינסקא, שאבאשינסקי, הרינײװיעצקא, װעלכע זענען שוין באקאנט דעם לאדזשער עולם.

„נ. פאלקסצייטונג״ אין לעבעדיגען װאָרט

שבת דעם 25. ד. ח. 10 פריה װעט אין פילהארמאניע־זאל נארוטאװיטש 20 דערשײנען א לעבעדיגער נומער פון דער „נײער פאלקס־צײטונג״.

פון װארשא קומען ספעציעל צו פאהרען די מיטארבײטער פון דער צײטונג, דער באקאנטער ארבײטער־טוער ה׳ ערליך און דער פאפולערער פעליעטאניסט ב. שעפנער (פית־שין).

אין דער לעבעדיגער צײטונג װעלען אויך אנטײלנעמען מיט א רײהע אקטועל פאליטיש־געזעלשאפטליכע ארטיקלען, דער לאדזשער ד״ר א. מארגאליס, די ראטמענער י. ליכטענשטײן, ה. ל. פאדנאנסקי און ש. מילמאן און אנד. אין דער צײטונג װעט זיך אויך געפינען א ספעציעל ארטיקעל א. ד. ט. די סאציאלע באגריינדונג פון אבארטען (אין צוזאמענהאנג מיט דער אויפפיהרונג פון צײאנקאלי אין היגען שטאטישען טעאטער) פון ה׳ ד״ר מ. אײכנער.

אין ארטיסטישען טײל װעלען ארױסטרעטען (צום לעצטען מאל אין לאדז) די בערימטע ארטיסטען בעלא בעלערינא און חײם שנײאור, װעלכע האבען די לעצטע װאכען געשפילט מיט גרויס דערפאלג אין היגען יודישען טעאטער.

דער דאזיגער פריהמארגען האט ארױסגערופען א גרויסע פעראינטערעסע װנג בײ די פרײטסטע מאסען פון דער היגער יודישער ארבײטערשאפט און ארבײטענדיגע אינטעליגענץ.

פון ציוניסטישען פאלקס־אוניװערזיטעט

מארגען שבת, 6 א זײגער אװענד קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) א פארלעזונג פון דער פאלקס־אוניװערזיטעט איבער יודישע געשיכטע, רעפערירען װעט (אין דער העברעאישער שפראך) ה׳ ד״ר ירמיהו פרענקעל.

„חי געלעבט״ אין „ארדט״
דער ערפאלג װאקסט פון טאג צו טאג

דער ערפאלג פון דעם איצטיגען צװײטען „ארדט״־פראגראם אין דעם סע און א.נ. „חי געלעבט״, װאס געהט שוין די צװײטע װאך — האלט אין אײן װאקסען.

סײ אינהאלטליך, סײ לויט דער פארם, האט דער דאזיגער פראגראם געשלאגען דעם רעקארד פון פרעהליכקײט און בונטקײט.

א לויטער פרייד און שטאלץ נעהמט ארום דעם „ארדט״־באזוכער װאס בײ די איצטיגע שװערע אומשטענדען און גרויסער קולטור־לאזיגקײט, פערמאגט דװקא לאדז אזא יודיש טעאטער־װינקעל, װאס שפרודעלט מיט עכטען טאלאנט, מיט יוגנטליכער שפילערישקײט, מיט ארגינעלען הומאר.

קװאלען פון פאלקס־נגינה און ערשטקלאסיגע אויספיהרונג, א שלל פון ריטמישער באװעגליכקײט און תנועה, פרעכטיגע דעקאראטיװע אומראהמונג מיט א פרײנער האנד ארױסגעשטראהלט, אנגעשירות פון סצעניש אײנפאל און ריטמישע װארט — דאס איז דער „ארדט״ אינ׳ם איצטיגען מאמענט.

איז טאקע קײן װאונדער נישט, װאס דער אינטעליגענטער באזוכער פון „ארדט״ געהט ארױס פון דער פארשטעלונג א דערמונטערטער, אנ׳אויפגעהײטערטער מיט גרויס אנערקענונג פאר די יונגע „ארדט״־קינסטלער.

•

הײנט, פרײטאג װערט „חי געלעבט״ געשפילט 1 מאל — 9.30 אין אװענד. מארגען, שבת — 2 מאל: 7.45 און 10 אין אװענד.

נדבה

פ״י יעקב קראנענבערג, גדאנסקא 4 איז געשפענדעט געװארען דורך יצחק בערמאן 7 זל. לטובת דער תלמוד תורה פון הרב מײזל זצ״ל.

CASINO CASINO
הײנט פרעמיערע!
די שענסטע ליבעס־פאעמע
דעם מאנס רעכט
רעזל. George Fitzmaurice לויט אינסצעניזאציע פון Elinor Glynn
אין די הויפטראלען:
Billie Dove i Rod La Rocque
צום ערשטען מאל צוזאמען אויפ׳ן עקראן.
אנהויב 4.30 נאכמיטאג.
סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ל. קאנטאר.

ז־טער קלאנג־פילם־טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
נארוטאװיטש 20
אין פערלויף פון 46 טעג
דאס גרויסע קלאנג־פילם מײסטערװערק
„זינגענדער ל״ץ״
אין װעלכען ס׳קרעאירט די הויפטראלע
AL JOLSON
איז געװארען באװאונדערט פון
92017 פערזאן
דער דאזיגער פילם װערט דעמאנסטרירט נאר
3 טעג.
פערקלענערטע פרײזען פון די פלעצער 1, 2, און 3 זל.
אנהויב פון די סעאנסען 5.45, 8 און 10 אװענד.
שבת און זונטאג אנהויב 3.30 נאכמ., 1־טער סעאנס.

בריף אין רעדאקציע

ג׳ דער רעדאקציע „נײער פאלקסבלאט״.

מיטװאך אװענד זענען צונויפגעפאהרען צום לאקאל פון קולטור־אמט אויף דרא שקעס און ריסארעס א גרופע אנגעשיכורטע שעכטער, טרעגער און מענשען פון דער „אונטערװעלט״ און האבען מיט געװאלד אונטער דער דראהונג צו שיסען די ארדנער און דעם חבר פארנאמענט, פארזיצער פון טעקסטיל־פעראײן, זיך אריינגעריסען אין לאקאל פון קולטור־אמט. זײ האבען אראפגעריסען א שלאס, אויפגעבראכען די טיר פון דער קאנצעלאריע פון מע״אל און הויז־דינערשאפט פעראײן, װעלכע איז געשלאסען געװארען דורכ׳ן קולטור־אמט, צוליב סקאנדאלען און נישט צאהלען 3 יאהר דורכאנאנד קײן דירה־געלד, טוי ענר מיט דרײ הונדערט זלאטעס. אין רעזולטאט פון ארײנרײסען זיך איז דורך דער פאליציי צונויפגעשטעלט געװארען פראטאקאלען געגען 16 מאן, פאר ארײנרײסען זיך און אפריכען שלעסער.

נאכ׳ן אנפאל און צושלאגען די חברים ארדנער: קו שמיערסקי און נארוך דראהען װײטער די אנפיהרער פונ׳ם אנפאל נקמה צונעהמען אין אײנצעלנע פערטרעטער פון קולטור אמט.

מיר װענדען זיך דעריבער צו אלע פוילישער און טרעגער ארבײטער זײ זאלען זיך נישט לאזען אויסנוצען אויסצופיהרען א העסליכע ארבײט געגען ארבײטער אינסטיטוציעס און אײנצעלנע חברים, צוליב פארטײאישע צװעקען פון די „פ. צ.״.

גלײכצײטיג מאכען מיר פעראנטװארטליך די לאדזשער פ. צ., פאר די אלע געװאלד־אקטען, װעלכע װערען דײטער צוגעגרײט געגען פעראײנס־לאקאלען, אײנצעלנע טוער און געגען די מיטגלידער, װעלכע שיצען זײערע פעראײנס־לאקאלען.

פארזיצער ש. מילמאן.

סעקר. פארנאמענט.

חשובע רעדאקציע! מיר בעטען אײך געבען א ארט אין אײער צײטונג פאר דער דאזיגער אויפקלערונג, פאר װעלכען מיר דאנקען אײך פאראויס.

שוין לאנגע יאהרען װי די פעראײנען מעטאל און הויז־װירט, װאוינען אין די לאקאלען פון קולטור־אמט די גאנצע יאהרען האבען זײ געצאהלט פינקטליך דירה־געלד, לעצטענס זײט די פעראײנען געפינען זיך אויף חסמארניע 70 פערנעהמען זײ א יאהר קלײן צימערל. די פעראײנען האבען לעצטענס איבערגעלעבט א קריזיס און נישט געקענט צאהלען נארמאל דאס דירה־געלד. דער קולטור־אמט האט דערפאר ארױסגעלעגט אויף דעם צימ[…] פון מעטאל, הויז־װירט א גרויסען דירה־געלד, װ[…] און אומענליך געװען צו צאהלען. דער קולטור־א[…] האט אויף צוגערעכענט א טײל דירה־געלד פאר ד[…] גרויסען זאל, װאס װערט פון די פעראײנען אין נ[…] צען נישט באנוצט. דער זאל װערט באנוצט פ[…] בונדישע גרופען, בונדישען ספארט־קלוב טעקסט[…] פעראײן א. א. װ. די פעראײנען מעטאל און ה[…] װירט האבען זיך אפגעזאגט צו צאהלען זײער ח[…] פאר דעם זאל. דער קולטור־אמט האט אבער כ[…] פע״ער גענומען דעם חשבון און גענומען פון פעראײנען אזא חוב, װאס קומט זײ פאקטיש דריטעל.

אויף דער לעצטער בעראטונג װאס איז פ[…] געקומען צװישען קולטור־אמט און מעטאל־פער[…] האבען די פארשטעהער פון מעטאל־פעראײן א[…] געדריקט זײער גרײטקײט, אז אין פערלויף פון ד[…] חודש צו געבען אויפ׳ן חוב 200 זל. און דעם 2־ט[…] חודש צו באצאהלען פאר א קװארטאל דירה־ג[…] (פערשטעהט זיך נישט אזא סומע װי זײ רעכנ[…] זיך) אײניגע טעג שפעטער ה. ה. דעם פערנאנגע[…] מאנטאג זענען אין לאקאל פון מעטאל און ה[…] װירט פעראײן אריינגעקומען די בונדישע ב[…] צוברעכען מעבעל ארױסגעװארפען די אגמע ענדע[…] ארױפגעלעגט זײערען א שלאס אויף דער טיר[…] די פעראײנען. דינסטאג װען די מעטאל ארבײט[…] זענען געקומען אין זײער פעראײן, זענען זײ נ[…] אריינגעלאזט געװארען פון דער בונדישער פאיב[…] די אויפרעגונג בײ די ארבײטער צוליב דער ע[…] מסיע איז געװארען װאס װײטער אלץ שטארק[…] מיטװאך אין אװענד זענען געקומען די מעט[…] ארבײטער אין א גרעסערע צאהל און אויך ארבײ[…] פון אנדערע פאכען װאס זענען געקומען ש[…] דעם פעראײן פון עקסמיסיע. די בונדישע מ[…] דערװעהענדיג א גרעסערע צאהל ארבײטער, הא[…] זיך צוריקגעצויגען און די מעטאל־ארבײטער[…] די הויז־װירטשאפטער האבען צוריק פערנומען ז[…] פעראײנס לאקאל. אבער אײניגע מינוט שפעט[…] איז אנגעקומען ראטמאן מילמאן מיט פאליציי[…] ארבײטער אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט. און ש[…] טער זענען זײ באפרייט געװארען.

דערבײ שטעלען מיר פעסט, אז עס איז נ[…] פארגעקומען קײן שום געשלעג.

פראס. פעראײן פון מעטאל־ארבײטע[…]
אין לאדז, חסמארניע 70.

דאס פילהארמאנישע ארקעסטער װעט א[…] פיהרען די װערק פון: טשײקאװסקי, רו.שיצקי, […] ניושקא, פוציני א. א.

פון יודישען טעאטער

אין היגען יודישען טעאטער, אין פילהארמ[…] הויבט הײנט אן גאסטראלירען די באקאנטע סוב[…] טין בעטי קעניג, װעלכע איז באליבט בײם יוד[…] טעאטער עולם.

צו איהר ערשטען אויפטריט װערט הײנט אוי[…] געשפילט די אפערעטע „ליבעלע טויק״. עס נע[…] אנטײל דער גאנצער פערסאנאל. מיט ארקעס[…] פיהרט אין דער דירינענט ל. װעלמאן.

אין טעאטער אויף גײערס מא[…]

מארגען, שבת און זונטאג „דער קעסעל[…] דער מכשפה״.

האפענדע פ־װיען און יונגע מוטע[…]

[…] דאס נאמירליכע ביטער װאס […] nciszka
צו מאגען און דארם־טעטיגקייט. Józefa
די הויפטפערטרעטער פון די מאדערנע פרויען־
וו סעג אז האבען באשטימט, אז דאס נאמירליכע
מער־װאסער FRANCISZKA JÓZEFA איז א װ[…]
רוי ע צאהל פאלען האט זיך ארויסגעװיזען אלס װוי[…]
[…] צו באקומען אין אלע אפטײקען און סקל[…]
געשעפטן.

מארגען — פרעמיערע פון דער „שחיטה״
אין לאדזשער פוילישען טעאטער

(—) מארגען, שבת קומט פאר אין היגען שטאטישען טעאטער די פרעמיערע פון יעקב גארדינס דראמא „שחיטה״. די „שחיטה״ װאס איז איבערזעצט געװארען דורך דעם מאלאנטפאלען װארזער שרײבער יאן װאנדמער, און װערט דאס ערשטע מאל איצט אויסגעפיהרט אויף דער פוילישער בינע.

די „שחיטה״ איז נאך פאר זעלטן אײנגעזשירט געװארען און די הויפט־ראלען זענען איבערגעגעבען געװארען די בעסטע שוישפילער פון פוילישען טעאטער. צו דער פיעסע איז געשריבען געװארען ספעציעלע מוזיק און מאר־אויספיהרונג.

די פרעמיערע װערט ערװארט דורך דעם לאדזשער טעאטער־פובליקום מיט דעם גרעסטען אינטערעס.

גרויסער פרימארגע־קאנצערט
אין פילהארמאניע

דעם קומענדיגען זונטאג דעם 26. יאנואר 12 א זײגער מיטאג קומט פאר אין פילהארמאניע דער 8־טער פריהמארגען־קאנצערט פון פילהארמאנישען ארקעסטער אונטער דער לײטונג פון די העגם זאי פראנציסלאװ שולץ.

אלס סאליסטען טרעט ארױס די טאלאנטפולע זינגערין, די פרימאדאנע פון דער װארשאװער אפערע מאטילדא לעװיצקא־פאלינסקא.

די עקאנאמיש-סטאטיסטישע אפטיילונג פון יוו"א

איז ז׳ וגעטראטען צו איהר טעטיגקייט

ניטש לאנג האט זיך קאנסטיטואירט די וואר-שאווער עקאנאמיש-סטאטיסטישע אפטיילונג פון יו־דישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

אלס פארזיצער איז געוועהלט געווארען ה׳ יאראלף פערען.

עס האט אויך אנגעהויבען פונקציאנירען דאס ביוראָ פון דער עקאנאמיש־סטאטיסטישער אפטיילונג אונטער דער לייטונג פון ד״ר י. ליפאווסקי.

די עקאנאמיש־סטאטיסטישע אפטיילונג שטעלט זיך אלס ציל:

1) צו זאמלען, סיסטעמאטיזירען און אביעקטיוו־וויסענשאפטליך באארבייטען אלע מאטעריאלען, וואס זענען מסוגל צו באלויכטען די סאציאל־עקאנאמישע לאגע פון די יודען אין פוילען.

2) פעריאדיש אינפארמירען הגירך בולעטינען די עפענטליכקייט און קודם־כל די יודישע ווירטשאפטליכע און קולטורעלע ארגאניזאציעס וועגען די וויכטיגסטע דערשיינונגען פון׳ם אלגעמיינעם און יודישען ווירטשאפטליכען לעבען.

די עקאנ. סטאטיסטישע אפטיילונג וועט אנער נאר דאן ווי געהעריג קאנען דערפילען איהרע וויסענשאפטליכע און פראקטישע אויפגאבען, ווען די וועט יעדען דער וואהלפונקט, וואו ס׳זאמלען זיך קאנצענטרירען אלע מאטעריאלען, וואס זענען צוגעשפרייט נישט נאר אין די מלוכהשע, קאמונאלע און אלגעמיינע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, נאר קודם־כל אין די יודישע ווירטשאפטליכע, פראפעסיאנעלע און קולטורעלע ארגאניזאציעס.

דער דערפאלג פון דער פעראנטווארטליכער ארבייט אויך געבויט פון אויספארשען די גרונד־פראבלעמען פון עקאנאמישען קיום פון דעם 3 מיליאנינען יודישען קיבוץ אין פוילען, וועט אין א גרויסער מאס זיין אפהענגיג פון דער מיטהילף און מיטארבייט פון אלע יודישע געזעלשאפטליכע אָר־גאניזאציעס.

צו זיי ווענדעט זיך דעריבער די אפטיילונג מיט דעם רוף איהר מיטצוהעלפען אין דער וויכטיגער און פעראנטווארטליכער ארבייט.

פון טעאטער „פאפולארני“

היינט פרייטאג — די אינטערעסאנטע מעלאדראמע פון רוזיש „דער קעסעל פון דער מכשפה“. צום לעצטען מאל.

מארגען, שבת — די פרעמיערע פון דער פרעהליכער קאמעדיע „דער פערברענטער אויטאמאבּיליסט“, אדער „300 קילאמעטער אין א שעה“. פון ק. קראָן. רעזשי — סטאניסלאוו רעמביטש.

שבת נאכמיטאג נאך איין מאל פאר קינדער דאס מעשה׳לע „קאפטשושעק“.

צי זייט איהר שוין אַנ׳אקטיווער מיטגליד פון די אייגענע פייערלעשער?

דער מיטגלידס אפצאל בעטרעפט וועכענטליך נאר 50 גר, אדער 2 זל. מאנאטל ך.—איינשרייבונגען נעמט אן די פייערלעשער - קאנצעלאריע, שענקעוויטשא 54

ווילסט ארויסווייזען דיין דרינגענדע הילף די אייגענע פייערלעשער?

קויף א בילעט אויף דער גרויסער מאסקאראדע אין פילהארמאניע, וואס קומט פאר שבת דעם 8-טען פעברואר 1930. בילעטען זענען שוין צו בעקומען אין אלע אפטיילונגען פון די פייערלעשער און אין קאנצעלאריע שענקעוויטשא 54.

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז ביי מיר בעקומט מען א גרויסען אויסוואהל פון

פערשידענע קליידער

אויף התונות, בעלער, הופה־קליידער און וועלאנען אויף אפצאהלונג

נייעסטע פאסאנען קומט און איבערצייגט אייך.

מיט אכטונג פאסטאוועלסקא

ציגעל־גאס 59, פראנט, 1 שטאק

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).

Od wtorku, dnia 21/1 1930 r.
do poniedziałku, dnia 27/1 1930 r.
Dla dorosłych:

ŻYWY TRUP

Dramat według rozgłośnego dzieła Lwa Tołstoja. W rol. główn: W. Pudowkin, Marja Jacobini, Natasza Wacznadze

Dla młodzieży:

Co widziała ekspedycja naukowa, gdy po raz pierwszy w roku 1928 przekroczyła granice kraju Amanullaha? To nam zilustruje film p. t.

SERCE AZJI (AFGANISTAN)

שליטער-ברויט

איינציג נישט געפעלשט קארן־ברויט

לייכט פערדייליך און רייך מיט וויטאמין
נאהרהאפט און שמאקהאפט

צו בעקומען ביי Ad. Hermans קאנסטאנטינער 17, J. Kopczyński, פיעטריקאווער 93, ביי F. Michel נאווראט 3.

אכטונג, צו פערמיטע!

פון זאפארט א געוועלב, אשטוב און קוך און הויכע קעלערם מיט עלעקטרע בעטריב פאר לאגער אדער פאבריקס לאקאל הויף און שעהן און צו פערקויפען מאשינען עטיקעטען צו שאקאלאדע און פאר צוקערוואַרען ביי זרובעלעווסקי, נאוואמיעסקא 21

Dr. Różaner

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע
Dzielna (Narutowicza) 9 tel. 128-98
צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 8—10 פריה און פון 5—8 אבענד וואַרטע־זאל פאר פרויען.

יונגלעך

מיט זעהר גוטע שטימען

פון אנשטענדיגע עלטערן, קענען זיך מעלדען יעדען דינסטאג און דאנערשטאג פון 5.30 נאכמיטאג אין פראבע־שטוב פון סינאגאגען־כאר זשעלאנא 8. גאנץ פעהיגע־בעקומען גוט בעצאהלט.

שייטלען

צו מעסיגע פרייזען צו בעקומען ביי
מארושעצקא, קאמיענא 5.

שדכן (טע)

וועלכער האט בעקאנטשאפט מיט אינטעליגענטע יונגעלייט, ווערט געבעטען אנצוגעבען די אדרעס אין אדמיניסטר. „נ. פאלקסבלאט“ אונטער „שדכן“

צו פערמיטען א צימער

פאר 2 סאלידע ארבייטערינס, ציגעל־גאס 62 אין קאלאניאל־געוועלב

וויכטיג פאר יונגעלייט

די שלעכטע צייט מוז מען איבעררייסען, צו וואס זאלט איהר רייסען שיך און צאלען טראמוואי־שפעזען אין די אינטערנאטען? ס׳איז דא א פרעכטיגעס און בעסטען צענטרום שטאט א פריש רעמאנטירט מעבלירט קאוואלער צימער פאר איינס אדער 2 יונגעלייט צו שלאפען. צו ערפאהרען נאוואמיעסקא 26 ביי „בערעסלער“ פראנט 3 שט

א שעהן העללער צימער

מיט א קוך און מיט אלע בעקוועמליכקייטען ביז איצט געוועזן א פער־איינס־לאקאל איז זאפארט צו פערמיטען צו ערפאהרען ביים ווירט פראנציש 30

א צימער

צו שלאפען פאר 3 יונגעלייט אדער פריילינס וואסכאדניא 54 רעכטע אפיצינע 2 שט. ביי ערשטער

דאנקזאגונג

מיר דאנקען הערצליך דער פרוי מאכלע שפירא, פון דער היים ניסן, פראנצישקא נער 6, פאר אבראמטשעווען אונזער זוהן פון א זי־כערער טראמוואי־קאטא־סטראפע.

פאמיליע זאלצמאן

א האלב געוועלב

מיט א פענסטער צו פער־דינגען אויף מאנאטליך צו ערפאהרען בענדיקטא 19 אין געוועלב

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11.
טעל. 34-72
נעמט אן פון 6—8 אווענד

א אנשטענדיגער יונגערמאן

פון שעהנע פאליר׳ע וועכט א שדוך מיט א שעהן אינטעליגענט מעדעל איז־נאַניען אהן געלד זיך צו ווענדען צום פריזיער בריאל בעהאַריער, יאדז זשבאדניא 66 ל נקע 4 שט. לינקס פון 9 פריה און פון 9 אוונט אויף מוצש"ק.

DR. MED.
Z. Datyner
אור׳אלאג
ספעציאל־ארצט פאר בלאזען, נירען און אורין־קראנקהייטען
Piramowicza 2
(Olginska) Telef. 148-95
נעמט אן פון 1—2 און 6—8

א לעהרער

מיט רעגירונגס־רעכט יאהרע פראקטיקירט ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.
שיף שוו, יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק

לעהרערין

גיבט פערגאנגען ערטיילט אונטערריכט פאר דער־וואקסענע אין פויליש יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען
לאסמאן, בזשעזינער 15

Pranie bielizny lalek

jest ulubioną i pouczającą zabawą małych córeczek. Często posyła je matka po zakupy, przypominając, aby żądały tylko mydła „Kołłontay z pralką" i nie przyjmowały innego. Przy zabawie poznają te małe przyszłe gosposie wysoką wartość mydła „Kołłontay" i stwierdzają również jaki przyjemny i aromatyczny zapach i jak silna, śnieżnobiała pianę daje to dobre mydło: dumne są że tem mydłem same wyprały i jakby odnowiły ubranka swych lalek. Roztropne matki zawczasu pouczają swe córki o ważności prawdziwie ostrożnego prania bielizny delikatnem, aromatycznem i zawierającem glicerynę mydłem „Kołłontay z pralką".

Wypróbujcie „Kołłontay'a sodę do bielenia" i proszek „Boraxil"!

Mydło Kołłontay

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

5 ביז 700 זל.

ווערט געזוכט

געגען היפאטעק־גאראנטיע אפערטען סוב „היפאטעק“ אין דער אדמיניסטראציע

עלעגאנטע פרויען

נוצען אויס די געלעגענהייט פון דעם גרויסען אויסוואל, וואס מר בעזיצען פון פערשידענע מאדערנע פאלקעם און שייטלען.

בעמ: צוליב׳ן קריזיס הערען אנגענומען בעשטעלונגען פון ערשטקל. אנדולאציעס צו זעהר ביליגע פרייזען

ביי פרוי צוקער קאנסטאנטינער 15

בעקאנטמאכונג

ביליגע קליידער אויף אפצאהלונג

ווי אויך וועלאנען און חופה־קליידער בארגט אויס ג. סטריקאווסקא, לאדז אלעקסאנדראווסקא 22 פראנט 2־טער שטאק וו. 19

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע

מאגיסטער נ. שאץ

פעטריקאווער 37, 2. שט., פראנט.
אנאליזען פון קאל, אורין, לייכעץ א. אז. וו. אורין־אנאליז — 4 זל.

ענדליך

האבען זיך אלע איבערצייגט אז די פאטענטירטע

פעלד-בעטען

PALMA-PATENT

וועלכע זענען פערזעהען מיט דער שוץ־מארקע זענען די פראקטישסטע און דויערהאפטסטע מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר, עמפעהלען מיר אויף לאגער.

אויסערדעם בעזיצען מיר אין א גרויסען אויסוואהל ניקעל־בעטען, ניסעל־קינדער־בעטען טיש־בעטען, אטאמאנקעס, סינדער־וועגעלעך, סינדער־בענקעלעך אויף רעדלעך. מעטער־מאס געבעטע, שעזלאנגען און קאנאפעס

מאטראצעס, קאלדרעס און טאפטשאנעס

בעמערקונג: בעטלעך מיט וואנדעלע ... פון פרייז 17 זל., טאפטשאן־בעטלעך 14 זל.

רעעלע בעהאנדלונג. — פאבריקס־פרייזען. — ועסטליכע רעפעראנצען.

הורוויץ לאדז, פולנאצנא 24, טעל. 31-85 דעטייל

DR. MED.
A. URYSON
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.
Konstantynowska 20, telef. 35-85.

מאשין-לעכע

אירען נאכמאכען אויסגעשטאטעט ביי
ג. נאראטאָ ציגעל־גאס 29

שפארט געלד!

די גוט בעקאנטע און לאנג עקזיסטירענדע פרא־צאוניע פון קראוואטען און בינדעס, עמפפעהלט א רייכען און א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע בינדעס, קראַ־וואַטען און שלייפען.

בעמערקונג: ס׳ווערען אויך איבערגעארבייט פון אלטע בינדעס אויף נייע בינדעס און שלייפע ווי אויך פון נייע שטאפען, צו זעהר ביליגע פרייזען.

הערשקאוויטש, וואלבארסקא 31,
אין הויף לינקע שטיג, 2־טען שטאק.

פראָפ. שנײַדער-מײַסטער-פּעראײַז
אין לאָדז אַלעיע 1 מאַי 2.
זאַל אײַראָפּעיסקי
17 זגערזשער 17
בילעטן צום פּרײַז פון 1 ביז 2 זל. צו בעקומען טעגליך פון 5 נאָכמ. און שבת פון 11 פריה ביי דער קאַסע פון זאַל אײראָפּעיסקי.
דער זאַל איז גוט געהייצט. אָרדנונג גאַז כערט

נור 3 פאָרשטעלונגען פון די בעליבטע אַרטיסטען א. קאַלינסקי און האַרי אריעל מיט'ן אָנטייל פון די באַנגאַזשירטע אַרטיסטען
פּראָיען: נידעלמאַן, צ. לעווקאָוויטש, ב. קרויזע, אריעל א. א. מענער: א. קאַלינסקי, ה. אריעל, ל. לעווקאָוויטש, גלייקסמאַן, בירמאַן, הערצבערג א. א.

הײַנט, פרײַטאָג און מאָרגן, שבת, 9 אין אָוונט פּרעמיערע
דאָס שמוציגע געלד
לעבענס-בילד אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ.
סופליאָר: הערצבערג. טעכנישער ליטער: לעווקאָוויטש.
פערג עספּערטער אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון דירינענט א. שפּילמאַן.

מאָרגן, שבת, 4 נאָכמ. אויפ'ן פאַרלאַנגען פון ב' פּובליקום, וועלכע האָבן ניט געקאָנט באַקומען אַ אָרט, איבער דער פאָרשטעלונג, צוליב די אויסערקיינטע בילעטן — צום 2-טן מאָל די אויסגעצייכנטע פּיעסע
געלד, ליבע און שאַנדע
לעבענס-בילד אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ
געשעפטס-פירער: ד. גאָלדראַרן און טײַטעלבוים.
די פּלעצער זײַנען נומערירט.

LUNA
הײַנט און פאָלג. טעג!
„גהינום תבה"
צו פערקלענערטע פרייזן
ווילענדיג געבן די מעגליכקייט די ברייטסטע קרייזן צו זעהען דעם אויסגעוועהנליכען שלאַגער, האָט די דירעקציע פון פּאָפּולערסטען קינאָ „לונאַ" אין לאָדז באַשלאָסן
אויפ'ן ערשטען סעאַנס צו 1 זלאָטי און 1.50 זל.
אויף די איבעריגע סעאַנסען 1 זל., 1 50 זל. און 2 זל.

APOLLO
הײַנט און פאָלגענדע טעג!
גרויסע פּרעמיערע!
גרויסער עמאָציאָנירענדער פילם
דאָס לעבען הויבט זיך מאָרגען אָן
אין די הויפּראָלען: ריהרענדע דראַמע פון ליבע און אָפּפערונג, אויפ'ן גרונד פון גרויסשטעטיש'ן לעבען. אין די הויפּראָלען:
GEORGE BANCROFT, BETTY COMPSON, OLGA BAKŁANOWA פאַסצינירענדער אינהאַלט
נעכסטער פּראָגראַם: CONRAD VEIDT אין גרויסען פילם „פּאַגאַניני".

ŚWIT „קינאָ"
ניי-ערעפענט „ŚWIT" קינאָ
פּאָמאַרסקאַ 89 רוג מאַגיסטראַצקע
לעצטע טעג!
גהינום פון אַ פּערראַטענעם מאַן
אין די הויפּראָלען: AGNES PETERSEN MOZŻUCHIN i ANGELO FERRARI
קירצליך: „די שטאָט פון געפאַלענע"
בלוטיגע געשיכטע פון דער גרויסער וועלט מלחמה. דער זאַל איז גוט געהייצט. אויפ'ן ערשטען סעאַנס זײַנען די פּרײַזן צו 40 גר.

CORSO
דער ליבלינג פון פּובליקום KEN MAYNARD
מיט זיין פענאָמענאַל פערדעל Tarzan אין פילם פון דער נײַעסטער פּראָדוקציע א. נ.:
„אונטער'ן פאָהן פון רעכטלאָזיגקייט"
אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

WODEWIL — ODEON
גלענצענדער-פּראָדוקציע! פּרעכטיגע קאָמעדיע פון דער נײַעסטער פּראָדוקציע א. נ.
„דער מענש וועלכער דרעהט"
פּרעכטיגער פילם, געשפּילט אויפ'ן גרונד פון לעבען פון האָליוואָאָד
מיט BUSTER KEATON און MARCELINA DAY אין די הויפּראָלען.
אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס. די קינאָ-טעאַטערס „האַרמאָניע" און „אַרעאַ" דעמאָנסטרירען גלייכצייטיג דאָס דאָזיגע בילד.

קינאָ „סירענאַ"
KINO TEATR „SYRENA" ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 43-48
24 אַקטען גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם! הײַנט און פאָלגענדע טעג! 24 אַקטען גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!
1) „האַמער-מויד" — גרויסער פילם אין דער הויפּראָלע — JAE DELENKI, ELMIRA VATER
2) „פרײַליין שאַפער" די שאַמפּאַנער Mady Christians אין דער דאָפּעלטער ראָלע אין דער שלאַגער-קאָמעדיע
קירצליך: „דער ים-רויבער" מיט Richard Barthelmes און „ליבע און פייער"

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 25, טעל. 126-87
ספּעציעל ארצט פאַר הויט- און וועגערישע קראַנקהייטען. מענער-שוואַכע. אַלע אַרט באַלייבן. בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען
נעמט אָן פון 8-2 נ. מ. און פון 9-5 אָוו.

Dr. med. I. WAJNBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראַנקהייטען. ספּעציעל פאַר לונגען- און האַרץ-קראַנקהייטען. נעשטראַהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
נעמט אָן אין דער היים פון 3—5 נאָכמיטאָג.

Dr. med. Grzegorz Rozenberg
ספּעציאַל-ארצט פאַר מאָגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען
Gdańska 44 (דלוגאַ) tel. 224-44
נעהמט אָן פון 11.15—12.30 און פון 6 — 8 אָוו.

Dr. med. J. HERSZFINKIEL
ספּעציאַליסט פאַר קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקומען
זאַוואַדסקאַ 15. טעלעפ. 111-87
נעמט אָן פון 9 — 10 פריה און פון 3 — 5 נאָכמיטאָג.

44 | וויכטיג פאַר מחותנים! | 44
קויפט נישט קיין מעבעל
אַ פּאַסיר אײַער איבערצײַגט אייך נישט אין מײַן מעבעל-געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאַנסקאַ (דלוגאַ) 44
טעל. 162-56.
נאָר ביי מיר קענט איהר קריגען פּערס. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בקיצור: כ'קויף אייך נענעגע מעבעל, דיוואַנעס, פאָטעלען א. אַ. וו.
קומט און איבערצייגט אייך!
44 | | 44

אַ לאַנגיעהריגער געוויזענער געריכטס-סעקרעטער
שרייבט אַלערליי בקשות פאַר קלאַגעס, קלויזולעס אין זאַכביעטשטש-נייעס נעמט אן שטעלן אין פּוילען.
אַ גוטער ספּעציאַליסט אין ביליסער-עניניג
B. MANN, Piotrkowska 10.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 51-78
הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און ליכטבעהאַנדלונג
נעמט אָן פון 4—7 און אַווענט.

אַ לאָקאַל
פון 2 שטובען אין קיך אין צענטרום שטאָט איז באַלד אָפּצוגעבען.
צו ערפאַהרען אויף וואָלטשאַנסקאַ 66 ביים פּאָרטיער באַרדט.

בילינ! — סאָליד!
אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
איך אַ דעטעקטאָר ביז אַ סופּערהעטעראָדינע
אין נײַעם ראַדיאָ גדאַנסקאַ 12
איינציגע ווערקשטעט-ען. טעלעפאָן 182-73.
NOWE RADIO

GIMNAZJUM MĘSKIE
Tow. Szerz. Ośw. i Wiedzy Techn. wśród Żydów w Łodzi
POMORSKA 46
z prawami szkół państwowych
מעלט באַקאַנט, אַז די דירעקציע נעמט אָן טעגליך אין די נאָכמיטאָג-שעהן.
אָנמעלדונגען צו די אייינטריטס-עקזאַמענס אין אַלע קלאַסען.
SZYMON HERMAN, dyrektor.

DR. MED.
L. Pikielny
אורולאָג
ספּעציאַל-ארצט פאַר נירען, בלאַז און האַרן-קראַנקהייטען
8 NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אָן פון 4—7 אָוונט.

Dr. med. LAJCHTER
צאָהן-כירורג
Chor. szczęk, dziąseł, podniebienia, języka i t. p.
przeprowadził się
na ZIELONĄ 9, I p. front, tel. 149-66
od 1½-5 po poł.

Dr. med. JÓZEF IMICH
ספּעציאַל-ארצט פאַר אויערן, נאָז, האַלז- און קעהל-קאָפּ-קראַנקהייטען
MONIUSZKI 1, telefon 209-97
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7 אָוו.

Dr. Z. Rakowski
[illegible]
קאָנסטאַנטינער 9. טעלעפאָן 27-61
[illegible]

אבאָנעמענטס-פרייזן: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט עקספּעדיציע אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאַר'ן אינהאַלט אין טעקסט... נאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בײַטאָג און בייַנאַכט.

אַנאָנסען-פרייזן: פאַר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „
נאָכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ „ 18— „ „ „ „ 8 „
די אַנאָנסען ... פון דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.